

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

37

GEORGE COȘBUC

(paginile 12—13)

SEMNIFICAȚIA UNUI MESAJ

ÎN AMPLA sa Expunere la tribuna Congresului educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, relevând necesitatea studierii istoriei în lumina concepției dialecticii materialiste, atrăgea atenția că înfățișarea profund obiectivă și interpretarea justă a datelor și faptelor istorice au o importanță esențială pentru lichidarea surselor de neîncredere și animozitate create de-a lungul timpului între popoare. Căci, tendințele de denaturare a datelor istorice, interpretarea lor subiectivă, eronată, în funcție de anumite conjuncturi sau potrivit unor interese unilaterale, nu slujesc cauzei prieteniei între popoare. Asemenea practici sînt străine principiilor materialismului dialectic și istoric — concepția științifică despre lume a proletariatului —, spiritului de dreptate și adevăr al clasei muncitoare, poziției ei critice juste în valorificarea moștenirii trecutului.

O asemenea înaltă principialitate, de ordin științific și moral, străbate și Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu adresat participanților la cel de al II-lea Congres internațional de tracologie, ale cărui lucrări s-au desfășurat în zilele de 4—8 septembrie.

Pornind de la constatarea că numeroasa populație a tracilor — cu adineii rădăcini în întregul spațiu carpato-balcanic — a intrat din cele mai vechi timpuri în lumina istoriei, că, începînd cu „Iliada” lui Homer, izvoarele literare și istorice au menționat existența tracilor de-a lungul a mai bine de un mileniu, pînă în momentul cînd, în urma unor complexe și îndelungate procese social-economice, culturale și etnice, ei au trecut — pierzîndu-și numele — în ființa popoarelor moderne ale acestui spațiu, președintele României sublinia adevărul istoric, de necontestat, că toate națiunile care trăiesc astăzi în această zonă geografică au suferit, în trecutul îndepărtat, într-o măsură mai mare sau mai mică, influența tracilor, care și-a pus pecetea pe însuși felul de a fi al acestor popoare, a favorizat dezvoltarea contactelor și legăturilor dintre ele. Aceasta întrucît vechile populații migratoare care au venit și s-au stabilit în această parte a Europei au găsit aici o organizare socială și o civilizație constituită — cea a tracilor, respectiv a geto-dacilor — în spațiul căreia s-au format apoi și s-au afirmat ca unități distincte, de sine stătătoare, popoarele care trăiesc astăzi în această parte a continentului.

De unde o primă concluzie, în aceeași formulare lapidară : „Bogata moștenire de cultură spirituală și materială a tracilor și geto-dacilor, relevată atît de scrierile antice, cît și de descoperirile arheologice, este astăzi un bun comun al tuturor popoarelor din această zonă, și, am putea spune, al întregii civilizații europene”. În lumina acestei concepții, finalitatea însăși a studierii aprofundate și a valorificării științifice a unei moșteniri bogate reprezintă o cauză nobilă, legată nemijlocit de eforturile pentru adîncirea cunoașterii reciproce dintre popoare, pentru înțelegere, pentru bună vecinătate și concurență pașnică între ele.

Munca de cercetare arheologică, de aprofundare și interpretare istorică a faptelor dobindeste — în această lumină — o perspectivă de largă și fecundă contribuție în contemporaneitate. „În acest spirit — s-a subliniat în Mesaj — noi credem că, punînd în evidență aportul considerabil cu care tracii s-au inseris — alături de vechii greci și latini, de celți și iliri, de germani și slavi — în istoria mai veche a civilizației europene, dumneavoastră, exponenți de autoritate în acest domeniu, contribuiți efectiv la o mai bună înțelegere între urmașii de azi ai acestor vechi popoare, la cauza nobilă a păcii și colaborării între națiunile din această zonă”.

Asadar, o viziune din cele mai constructive asupra cercetării istorice, o definire din cele mai sugestive a misiunii științifice de înalt umanism — depășînd, deci, limitele stricte specialității — pe care oamenii de știință se cuvine a le promova, dînd un sens de înaltă misiune strădaniei lor. Ca atare, România manifestă o preocupare permanentă pentru dezvoltarea cercetării istorice, a tuturor domeniilor științelor umaniste — inclusiv a tracologiei — pornind de la însemnătatea acestora pentru îmbogățirea culturii naționale și universale, pentru educarea întregului popor în spiritul prieteniei și al înțelegerii cu celelalte națiuni, al respectului și prețuirii marilor valori ale umanității.

Profilînd un asemenea vast orizont unei complexe — prin marea număr de participanți și valoarea comunicărilor — reuniuni științifice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a transmis cu atît mai intens încredințarea că „noi, românii, trăind pe pămîntul locuit, muncit și părat odinioară de un mare popor, de oameni viteji și creștîni, dorim să facem totul pentru ca în această zonă geografică, în Europa și în întreaga lume, să domnească pacea și cooperarea frățească, bunăstarea și fericirea popoarelor”.

Iată înaltă semnificație a unui mesaj de vibranta enșiume umanistă, intruchipată de concepția, de viziunea creatoare asupra imperativelor contemporaneității, proiectînd cu atît mai pregnant imaginea prestigioasă a președintelui țării noastre, a secretarului general al partidului său călăuzitor.

„România literară”

GEORGE
COȘBUC —
fotografie
din 1912

Claritatea, condiție democratică

Totdeauna, de peste munți, veni cite o astfel de rafală de aer proaspăt, ca poezia lui Coșbuc, readucînd literaturii miresmele pure, severitatea sintactică și seva pămîntului. Aceasta s-a petrecut, miraculos, ori de cite ori limba română prindea să se afume de aerul imbișcit al cafenelei. Așa s-a întimplat în proză și cu Rebreanu. Romancierul îi face Poetului acest minunat elogiu (citez direct din generoasa ediție populară *Poezii*, apărută recent la Minerva) : „A răsărit deodată, fără să-l știe nimeni... Și a biruit împotriva tuturor celor scufundați în imitații și neputințe. A adus lumină, sănătate, voiosie. A deschis larg perdelele odăiei în care zăcea bolnavul, și aerul proaspăt, românesc, a năvălit înăuntru, ucigînd microbii, înzdrăvenind pe cei ce mai aveau putere de viață: *Balade și idile...*”. Inteligența corosivă a lui I. L. Caragiale, atacînd orice moft, își regăsește brusc gravitatea de sub drăcească sa batjocură, cînd scrie : „Pe cîmpul vast al publicisticii române, pe care crește atîta spanac des și abundent, a apărut în sfîrșit zilele acestea și un copac, și e atît de mindu și atît de puternic, că mii și mii de recolte de buruieni se vor perinda, și el va sta tot mereu în picioare, tot mai sănătos și mai trainic, înfruntînd gustul actual și vremea cu schimbările ei capricioase și făcînd din ce în ce mai mult fală limbii noastre românești...”

Rebreanu și Caragiale : stilpi de bază ai literaturii noastre, trainic uniți în aceeași mărturie testamentară.

România modernă a crescut, a suferit, s-a miniat, s-a bucurat și a ris optimistă, și a învățat și a mers înainte, recitînd, generație după generație, din poezia, și gravă și gingașă, a lui Coșbuc. Copiii, la școală, și tot ei, oamenii maturi de mai tîrziu, în clipele memorabile ale vieții lor, au cîntat „Zărite de farmec pline”, muzica acestui vers simplu, sincer, direct. Cînd ninge, spunem *luna pe uliță...* Fapta de vitejie își găsește cadența ei perfectă tot în lirica lui Coșbuc...

Critica noastră, cea mai clarvăzătoare, a înțeles rolul important al lui George Coșbuc în edificiul — alcătuit din atîtea puncte de sprijin, diverse și necesare — al poeziei noastre... În opt septembrie s-a împlinit un secol plus zece ani de la nașterea cîntărețului și blajin și ferm în revendicări — zi de vie și veșnică recunoștință a poporului român.

Coșbuc este claritatea, condiție de bază a oricărei culturi democratice. El a bravat didacticismul, — înfruntîndu-l însă măreț și în mod deliberat, de pe pozițiile unei înalte cauze civice și naționale, printr-o cultură temeinică, a tuturor și responsabilă pentru toți.

Constantin Toiu

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu, Redactor șef adjunct : G. Dimisianu, Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

Sub semnul colaborării creatoare
și al prieteniei

dintre România și Iugoslavia

IERI, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și tovarășa Elena Ceaușescu și-au început vizita oficială de prietenie în Iugoslavia, la invitația tovarășului Iosip Broz Tito, președintele Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, președintele Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, și a tovarășei Jovanka Broz.

În tradiția rodnică a unor asemenea întâlniri, vizita actuală marchează nu numai un act în plus de manifestare a unei politici consecvente în relațiile dintre cele două țări și popoare, vecine și prietene, dar și o semnificație crescândă a acestor relații, în actualul context internațional. S-a împlinit un an de la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, în anul 1977 urmind ca la Belgrad să aibă loc viitoarea reanunțare la înalt nivel pentru a trece în revistă traducerea în practică a rezoluțiilor reuniunii de la Helsinki din 1975 ; de curind s-au încheiat lucrările Conferinței la nivel înalt a țărilor nealinate de la Colombo, unde a participat și România cu statut de invitată — marcind astfel interesul său deosebit pentru această mișcare a țărilor nealinate, care a dobândit o însemnătate crescândă pe eșichierul internațional; nu peste mult se va deschide sesiunea adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, a cărei ordine de zi cuprinde importante probleme, printre care în primul rând cele ale dezarmării, ale unei noi ordini economice mondiale, ale stingerii focurilor de tensiune din Orientul apropiat, ale recrudescenței colonialismului în puncte ca Africa australă, prin împotrivirea regimurilor rasiste la îndeplinirea rezoluțiilor Consiliului de Securitate în privința acordării — la 31 august 1976 — a independenței Namibiei, prin evenimentele sângeroase din Republica Sud Africană și Rhodesia care — sub semnul apartheidului rasist — lan pe fiecare zi amploare.

EVIDENT — în cursul actualii vizite, relațiile directe de colaborare și prietenie dintre cele două țări vor dobândi un spor de eficiență și de rodnică perspectivă. În această privință, e de menționat că în ziua de 3 septembrie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit pe Milorad Birovič, membru al Consiliului Executiv Federal al R.S.F. Iugoslavia, președintele părții iugoslave în Comisia mixtă româno-iugoslavă de colaborare economică. În cadrul întrevederii s-au evidențiat rezultatele pozitive obținute în domeniul colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice, ca urmare a transpunerii în viață a recomandărilor și măsurilor stabilite de conducătorii de partid și de stat al celor două țări. S-a relevat, totodată, rolul sporit ce revine și în viitor comisiei în extinderea ariei de cooperare, în identificarea unor noi sfere, forme și modalități de conlucrare corespunzător potențialului actual și perspectivei de dezvoltare a economiilor naționale ale României și Iugoslaviei, în interesul accelerării construcției socialiste, al ridicării bunăstării popoarelor noastre.

ALTE primiri la tovarășul Nicolae Ceaușescu și convorbirile avute — cu dr. Misael Pastiano Borrero, senator, fost președinte al Columbiei ; cu Gamal Oteifi, ministrul Culturii și Informațiilor al Republicii Arabe Egipt ; cu tovarășul Rodney Arismendi, prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din Uruguay ; cu ambasadorul Uniunii Sovietice, tovarășul V.I. Drozdenko ; cu Pak Zung Gue, ambasadorul R.P.D. Coreene ; cu Vinzenz Przypolski și Ștefan Lőghigan, președintele și, respectiv, vicepreședintele coloniei române din Austria ; cu ambasadorul statului Israel, Shamay Cahana, cu prilejul prezentării scrisorilor de acreditare ale acestuia — lată o întreagă succesiune măfăind, de asemenea, activitatea pe plan internațional, de zi cu zi, a președintelui țării noastre.

Cronica

Viata literară

În spiritul colaborării reciproce

Colocvii

• Scriitorii Li Sue-O, Tao Tzin-Hua, Cen Bin-Fan, sosiți la București în cadrul acordului cultural dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză, au fost primiți de Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor. A fost de față Ion Hobana, secretar al Uniunii.

• La Bienala internațională de poezie ce se

desfășoară în prezent la Knocke-Heist, în Belgia, participă din partea țării noastre Al. Balaci și Radu Bourceanu. De asemenea, au fost invitați Maria Banuș și N. Preliceanu.

• Au plecat la Budapesta, pentru a participa la „Întâlnirea tinerilor poeți din țările socialiste”, Ileana Mălăncioiu, Dumitru Mureșan și Dorina Tudoran.

Vaslui — Festivalul umorului, ediția a IV-a

• Deschis la 2 septembrie 1976, al patrulea festival al umorului „C. Tănase”, Vaslui 1976, se desfășoară în acest an până la 11 septembrie, la Casele de cultură din Vaslui, Birlad, Huși și Negrești, la Clubul tineretului. Întreprinderea de confecții și Spitalul județean Vaslui, la Întreprinderea de rubenți Birlad și la căminele culturale din Fălcuș, Murgeni, Băcești, Coțesti și Munteni de Jos.

În bogatul program al festivalului au fost incluse, printre altele : o gală a teatrelor dramatice, o săptămână a comediei cinematografice, „Zilele teatrelor de păpuși”, un salon al satirilor și umorului, expoziția de tipărituri „Umorul și satira în publicistica românească”.

În sala „Arta” a muzeului județean Vaslui, la 7 septembrie s-a deschis expoziția de grafică sub

genericul „Caricatura în combaterea atitudinilor înșoate față de muncă și viață”, iar la Casa de cultură a sindicatelor din Vaslui au avut loc vernisajele expozițiilor de desene și caricaturi semnate de Al. Clenci și Nell Cobar. Dintre manifestările festivalului mai enumerăm concursul brigăzilor artistice de agitație și al interpretelor individuali de satiră și umor, o întâlnire a instructorilor de brigăzi cu activiștii ai Consiliului Cultural și Educației Socialiste și ai Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din București, lansarea concursului de creație în domeniul teatrului scurt de comedie, al cupletului și monologului (concurs organizat în colaborare cu Uniunea Scriitorilor).

Azi, 9 septembrie, vor avea loc întâlnirea graficienilor, caricaturistilor

și criticilor de artă cu publicul din orașul Vaslui și întâlnirea scriitorilor umoriști cu muncitorii de la Întreprinderea de confecții și Întreprinderea de prelucrare lemnului din Vaslui. (Au fost invitați Ion Băleșu, Vasile Băran, Petre Bărbulescu, Petre Bokor, Corneliu Leu, Mircea Micu, Fănuș Neagu, Gheorghe Pituț, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon).

În seara 10 septembrie 1976, vor avea loc o nouă întâlnire a scriitorilor umoriști cu pionierii și școlarii din orașul Vaslui și cu un grup de muncitori de la șantierul de construcții, și lansarea volumelor de umor „Pompierul și opera” de Ion Băleșu, „Ora” de Vasile Băran, „Friptura de lebădă” de Florin Andrei Ionescu, și antologia de umor „Sub zodia comediei”.

Un nou disc

„Caragiale”

• Casa „Electrecord” a reeditat de curind discul „Caragiale” care cuprinde piesele „Conu Leonida” fată cu reacțiunea” cu George Timică și Sonia Cluceru, „C.F.R.” cu Costache Antoniu, Marcel Anghelescu, Radu Beligan și Niky Atanasiu și „Bubico” cu Grigore Vasiliu-Birlic.

Carte frumoasă, cinstite cui te-a scris

• La Universitatea populară a sectorului 8 din str. Berzei, în fața unui numeros public, s-a desfășurat recitalul de poezie patriotică intitulat „Carte frumoasă, cinstite cui te-a scris” la care au fost invitați Virgil Carianopol, Valentin Desliu, Dinu Ianculescu, Ion Potopin, Petre Popescu, Al. Raicu, Nicolae Rusu, Mihai Stănescu.

Actrița Lia Șahighian a citit din versurile poezilor prezente.

Concurs de scenarii

• Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Radioteleviziunea Română și Uniunea Scriitorilor organizează un concurs de creație pentru scenarii artistice pentru televiziune destinate educării copiilor. Adresa teletextelor este :

Scenariile nu vor depăși 14 pagini dactilografiate la 2 rânduri. Concursul se adresează tuturor creatorilor de literatură pentru copii, membri și nemembri ai Uniunii Scriitorilor. Lucrările vor fi expediate până la 30 decembrie 1976 pe adresa : Consiliul Național al Organizației Pionierilor, str. Onesti nr. 6-8, sector 1, București, însoțite de un motto.

Consiliul Național al Organizației Pionierilor va acorda premii. Radioteleviziunea Română va achiziționa și transpune pe micul ecran scenariile premiate.

Examenе pentru obținerea certificatelor de traducători

• La 18 și 19 septembrie 1976 vor avea loc examenele pentru obținerea certificatelor de traducători — sesiunea 1976. Acestea se vor desfășura la Academia de Studii Economice (localul vechi) din Piața Romană nr. 6, după cum urmează : simbată, 18 septembrie, orele 15-19 limbile engleză și germană — traducere și retroversiune ; duminică 19 septembrie, orele 8-12, limbile franceză, rusă, spaniolă, precum și celelalte limbi neprogramate simbată — traducere și

retroversiune ; între 15-19 septembrie, probele la toate limbile programate în zilele de simbată după amiază și duminică dimineața pentru candidații înscriși la 4 examene, la aceeași limbă sau la cel mult 6 examene, la limbi diferite și care din cauza programării nu și-au putut susține probele la care s-au înscris — traducere și retroversiune. În zilele de simbată — după amiază — și duminică se pot susține câte două examene (durata unui examen este de 2 ore).

Șantier

Francisc Păcuranu

a predat Editurii Dacia textul refăcut al romanului Labirintul (Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1974) care va apărea în curind într-o nouă ediție. A încredințat aceleiași edituri romanul Ultima călătorie a lui Ulise, inspirat din problematica lumii contemporane. Este pe cale de definitivare pentru Editura Eminescu romanul Timpul și furtunile, vastă frescă a perioadei 1938-1945. Pregătește pentru Editura Dacia volumul de versuri Solstițiu de iarnă.

Profira Sadoveanu

a încredințat Editurii Univers talmăcirea romanului american Război pierdute de Eudora Welty. Lucrează, pentru Editura Ion Creangă, la volumul de poeme intitulat Izvoade și ruini.

Nicolae Balotă

are în curs de apariție, la Editura Minerva, volumul Artele poetice ale secolului XX. Definitivează, pentru Editura Eminescu, monografia intitulată Tudor Arghezi, poetul.

Claus Stephani

a încredințat Editurii Kriterion volumul Flautul de nori, o culegere amplă de legende populare germane din Maramureș, Bucovina de Nord și zona Năsăudului. Lucrează pentru aceeași editură, la romanul Citeodată, înfruntând viscolul, iar pentru Editura Ion Creangă la o carte de Legende și basme populare săsești din Tara Bârsei.

Gica Iuteș

are la Editura Ion Creangă, romanul intitulat Măr roșu ca focul și cartea pentru copii Da, ba da și nu, ba nu ! Lucrează împreună cu Tania Lovinescu la libretul unei opere după cartea sa, Atenție, Carolina.

Viniciu Gafița

a predat Editurii Sport-Turism, eseuul Tara de sus. Lucrează, pentru Editura Ion Creangă, la Bibliografia literaturii române pentru copii.

Virgil Stoensescu

are în repetiție la Teatrul „M. Eminescu” din Botoșani, drama istorică în 4 tablouri Alexandru Lăpușneanu. Lucrează la o piesă-dezbateri pentru tineret, intitulată Seta, și se dă astă-seară, ca va fi încredințată Teatrului din Tg. Mureș.

Lucian Valea

a predat Editurii Junimea volumul de memorii istorice Oameni pe care i-am iubit, în care simulează, între alții : Liviu Rebreanu, Ion Pillat, Lucian Blaga, Gala Galaction, Ionel Teodorescu, G. Călinescu. A pregătit, pentru Editura Dacia, volumul Soarele apune singur.

George Șbircea

a încredințat Editurii Sport-Turism volumul Ceasurile de zi și de noapte ale Austriei, la Editurii Kriterion traducerea cu prefață a romanului Grotă azură Steana străină de scriitorul maghiar Ligeti Ernő. A terminat, pentru Editura Muzicală, al treilea volum al ciclului Orașe muzicale. Lucrează la volumul Despre operă, destinat copiilor și tineretului, ce va fi predat Editurii Ion Creangă și, pentru Editura Muzicală, volumul Fabuloasa aventură a „Cavaleriei Rusă”.

Sensuri majore ale literaturii

ORICE creație literară autentică implică o temeinică examinare a problematicii abordate și a mijloacelor adecvate pentru intruparea ei în expresie estetic valabilă. De foarte puține ori a pretins vreun scriitor — așa cum făcea între cele două războaie mondiale Miguel de Unamuno — că scrie a lo que salga, adică „iasă ce-o ieși”.

Creația literară înseamnă de fiecare dată o nouă geneză, nașterea unei lumi noi, armonios construită în detaliile sale, transpunere în microcosm ordonat de sens a realității umane mai complicate decât orice junglă nestrăbătută, constituire a unei lumi luminate de înțeles, din elementele lumii reale, explorate de scriitor până în adâncurile ei cele mai ascunse.

De aceea, operele literare sînt produse ale unei activități îndelungate, complicate și istovitoare, impunând meditație severă și gravă, muncă neostenită de constructor (lucid, ponderat, plin de cumpăt, de răbdare și de sentimentul răspunderii) al unei imagini totalizatoare a vieții, capabile să-i facă pe cititori să recunoască lumea făurită de scriitor ca lume veridică, în care își recunosc problemele (sau unele din ele) și în care, mai cu seamă, descifrează un sens al vieții, al lucrării oamenilor în timp.

Cea mai înverșunată vrăjmașă a creației autentice, a literaturii majore, e improvizarea grabnică, facilă, ușuratică, generatoare de schițări superficiale ale unor probleme deschise spre mari adâncimi, de schematicism condamnat să compromită temele abordate, pentru că le reduce la măsura îngustelor lor tipare.

Iată de ce, la numai trei luni de la Congresul educației politice și al culturii socialiste, ar fi prematură o cumpănire dreaptă și realistă a roadelor sale. Adevăratele rezultate se vor învedera doar într-o mai largă perspectivă temporală, dovedindu-i rodnicia orientărilor, a ideilor cristalizate în spiritul unei viguroase implantări a forțelor creatoare în dialectica istoriei, în pulsația trepidantă a prezentului, în dinamica realităților noastre de azi care prefigurează în miezul lor pierbinte pe cele de mâine.

Orientările statornicite la Congres își vădesc temeinicia, înrădăcinarea în experiența istoriei noastre și în practica construcției socialiste, prin forța și limpezimea cu care generalizează învățămintele oferite de strădaniile necurmate ale generațiilor de creatori care au ilustrat diferitele etape ale dezvoltării culturii noastre naționale, ca și prin vigoarea pilduitoare cu care le implantează în realitatea actuală, în problematica densă și complexă a vieții de astăzi a societății noastre, descifrind modalitățile de intrupare și de desăvîrșire a potențialului istoricește acumulat, în condițiile prezentului și ale trecerii treptate spre viitor. Căci orice zăbavă mai stăruitoare asupra documentelor lui învederează faptul că la Congres au fost stabilite, în orizontul teoretic al ideilor dezbătute și al orientărilor statornicite, modurile de structurare actuală a celor mai nobile tradiții ale culturii românești, punind în mod convingător în lumină perspectiva mai largă, spațială de energie, de capacitate de iradiere și de răspundere, cu care ele se îmbogățesc în condițiile etapei actuale a construcției noastre socialiste.

IN acest sens, meditațiile asupra dezbaterilor Congresului se învârt în jurul a trei nuclee capabile să constituie traiectele puncte de sprijin pentru activitatea creatoare pătrunsă de năzuința de a se înfăptui în dimensiuni mari.

Mi se pare, deci, deosebit de important faptul că, în spiritul politicii profund democratice a partidului nostru, al mobilizării inițiativei, potențialului de gândire creatoare originală și al răspunderii personale a celor angajați în rezolvarea concretă a sarcinilor din diferite domenii de activitate (constituind o totalitate atât de complexă în condițiile unei societăți aflate în plină dezvoltare și în ferm efort de modernizare), Congresul, într-un mod care ilustrează o concepție profund înțeleasă despre libertatea creației estetice, a relevat prin însăși întrepătrundere dintre preocupările întregii societăți și activitatea scriitorilor și artiștilor, a stăruit asupra direcțiilor fundamentale, teoretice, politice, etice, capabile să însușească creației noastre literare forța de a-și îndeplini în cele mai bune condiții misiunea estetică, socială și patriotică pe care, de altfel, și-a asumat-o în toate epocile istoriei, dar pe care și-o cunoaște, cu fervoare sporită, în anii noștri. Prin urmare — pentru a rosti răspicat ceea ce fiecare dintre noi a înțeles cu toată claritatea — Congresul, departe de a aduce vreo îngrădire libertății scriitorilor de a-și alege temele, modalitățile de realizare estetică sau formele artistice — dimpotrivă, îi îndeamnă a opune un refuz categoric schemelor și formulelor ruginite, mesind — prin cuvîntul Președintelui țării — o fierbinte chemare la făurirea de „opere nepieritoare prin înțînutul și valoarea lor artistică, de o mare diversitate”. Această respingere a canoanelor, a schemelor la uniformității — izvorită din cele mai profunde idei etice de clasicii marxism-leninismului despre literatură

și artă — exprimă fermitatea cu care Partidul nostru, Secretarul său general, luptă pentru mobilizarea și punerea în valoare a capacității de gândire proprie, de creație individuală, de inovare personală, ca atare, împotriva inerției, a rutinei, a schematicismelor de orice fel.

De o mare importanță pentru modul scriitorilor de a explora realitatea, pentru atitudinea lor față de problemele ei, este, totodată, îndemnul fundamental, formulat de Congres, la o implantare viguroasă, cutoare, plină de răspundere, a creației literare în realitatea nefalsificată, complexă și complicată, a zilelor noastre, la o intrupare artistică exigentă, fără concesii și fără menajamente, a problemelor existenței noastre. „Sintem revoluționari — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — și nu dorim opere care să infrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcigării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist”. Refuzul literaturii idilice, de poleire roză a realității, de înlocuire a pulsației ei grave și uneori dramatice cu scheme superficiale, se împletește în concepția pusă în relief cu atita putere la Congres cu îndemnul adresat scriitorilor spre asumarea înaltului lor rol de cercetători pasionați și inspirați ai realității în nebănuita profunzime a straturilor, înfățișărilor, conflictelor, contradicțiilor și schimbărilor ei. Înăfptuirea eficientă a acestui rost înseamnă, pe de o parte, descoperirea tendințelor dătătoare de viață, generatoare de noi înfățișări ale existenței și ale societății, ce duc spre viitorul prefigurată de cifrele planurilor de perspectivă și de îndrăznețele proiecții spre anul 2000 ale voinței noastre creatoare și ale capacității de analiză lucidă, din Programul Partidului Comunist Român. Iar, pe de altă parte, ea implică dezvăluirea necrutătoare a fenomenelor negative, a lipsurilor și greșelilor, a manifestărilor de imoralitate și de inechitate, de necinste și de lipsă de răspundere, care frânează mersul ascendent al societății noastre. „Dorim — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor Congresului — o artă care să redea cele mai nobile sentimente ale constructorilor noii orînduirii sociale, dar care, totodată, să biciuiască mentalitățile inapoaite, să dezvăluie lipsurile și greșelile”.

IN miezul orientărilor statornicite de Congres se află, în spiritul umanismului socialist, reamintirea nobilei misiuni îndeplinite de literatură și artă în direcția „formării omului nou, a prototipului uman al comunismului”, a „dezrădăcinării rămășițelor trecutului” și „pentru a cultiva o atitudine nouă față de muncă, de viață, de societate, spiritul de cinste, dreptate și adevăr”.

Așezarea omului în centrul creației e rostul dintotdeauna asumat al literaturii. Toate marile ei opere au, ca miez viu — din care iradiază forța lor de a zgudui conștiințele, de a dezvălui sensul și menirea existenței — ființa umană cu nenumăratele sale ipostaze, ciocnirea dintre năzuințele nobile și inerțiile meschine din societate și din conștiința oamenilor, dialectica infinit de variată a confruntărilor dintre bine și rău. Opera literară, ca sistem de semnificații, nu poate exista decît în contopirea organică dintre un material de temă și un cod expresiv prin care el se preschimbă în valoare estetică. Dar nici o construcție artistică nu dobindește valențe majore fără concentrarea unei problematici umane dense, de mare bogăție, dramatice, deci pline de energie, de contradicții și de tensiune. Opera literară e o mănăstire care se năruie într-o singură noapte dacă în temelie ei nu e așezată — ca în cea înălțată de Meșterul Manole — ființa omului, cu fragilitatea, cu complicațiile și cu inerțiile sale, dar și cu capacitatea sa de eroism și de sacrificiu, deci și cu micimea și cu marea sa.

Opera literară se afirmă ca atare tocmai prin putința sa de a intrupa în expresie artistică un material de experiență existențială, prin forța de a conferi imaginii artistice a unei vieți sau a mai multor vieți interferate, un sens dezvăluind generalul ascuns în individual, dînd unei experiențe particulare o valabilitate universală. Iar această generalizare are în mod inevitabil un sens etic, educativ, implicat de altfel chiar în cumpăna cea mai intimă a existenței, chiar și atunci cînd ponderea sa e negativă.

Iată de ce, orientările stabilite de Congres așează într-o nouă și strălucitoare lumină, reactualizează în ansamblul realităților noastre de azi, al sarcinilor pe care și le-a fixat societatea noastră în această etapă, năzuințe scumpe scriitorilor, pentru că ele duc spre însuși miezul creației majore, și, pe de altă parte, definesc cu toată claritatea, în termenii nobili ai unei gândiri cu zbor larg, răspunderile mari pe care le au în societate și în strădaniile de progres ale patriei.

Francisc Păcurariu

H. CATARGI : Toamnă

Tot ce-i aici

Tot ce-i aici mă-ncintă și-nfioară.
E parcă aș intra-ntr-un templu sfînt,
E ca și cum m-aș naște-a doua oară
Și limba nu-i deprinsă cu nici un cuvînt.

E ceasul spre declin și codrii sînt în rugă
De toamnă preacurată cînd lumina nu-i
Prin frunze de mesteceni și fagi decît o fugă
Zănatecă de vulpi și de vâțui.

Drumeaguri curg prin văi și trec prin sate
Cu vîlătuci de nori spumoși în spate,
Căruțele sub rafuri și caii cu potcoava
Le măcinară colbul de-i moale ca otava.

Pe cerul zmeuriu de peste munți, cocorii
Trag cu echerul o ultimă-nsemnare
Mai înainte să-i alunge norii
Și sudul să-i absoarbă cu surda lui chemare.

E ceasul coborît și o să mai coboare
Pînă ce pui de aur s-or risipi în cer
Pînă din culmi se va lăsa o boare
Cu grele falduri de liniști și mister.

Și sfeșnice sînt prunii pe sfintele morminte
Cînd casele își lasă năframa peste pleoape,
Iar dragostea coboară fără de cuvinte
Cum luna cînd se scaldă în volbură de ape.

De-n trunchiuri amuțește seva pe-ndelete
Rămîne-n inimă pururi să fiarbă și desfete
Cînd truda-i în pătulă strînsă și-n coșare
Și-aromele grădinii imbie-a sărbătoare.

Tot ce-i aici mă-ncintă și-nfioară.
E parcă aș intra-ntr-un templu sfînt,
E ca și cum m-aș naște-a doua oară
Și limba nu-i deprinsă cu nici un cuvînt.

Petre Bucșa

În lumina Congresului educației
politice și al culturii socialiste

Dezbaterile „României literare”

NATURA ȘI FORMELE CONFLICTULUI LITERAR

Poezie și proză

SECOLE și chiar milenii de-a rândul, proza s-a amestecat cu aroganță în poezie, încât faptul că în epoca modernă poezia a început să influențeze proza și să-i împrumute fantasticele sale legi nu mi se pare decât o dreaptă compensație. O compensație de pe urma căreia literatura în genere nu are decât de câștigat în adâncime, nu are decât de pierdut în convenționalism. Pentru că — mă încăpăținez să cred — mai mult decât exploziile psihanalizei, mai mult decât subtilitățile în continuă creștere ale psihologiei, proza a înaintat dinspre realitatea aparentă înspre cea secretă, complicată, ignorată, nebanuită chiar, grație poeziei care, intervenind, a dus la înlocuirea percepției logice, științifice, ambițios obiective a universului printr-o umilă și uimită percepere magică, intuitivă, profund subiectivă. Timpul pierdut și regăsit de Proust, valurile Virginiei Woolf țin de această viziune lirică în stare să înglobeze pe autor realității contemplate și făcând realitatea să fluctueze în funcție de tresăririle eului contemplator.

Savantele mistere borgesiene, crepusculele vrăjitoarești ale lui Ghelderode, rostogolirea generațiilor la Garcia Marquez, amestecarea pînă la confuzie a vieții și a morții la Juan Rulfo împrumută de la poezie nu numai spiritul, ci și procedeele, făcând din metaforă mijloc de investigație, nu numai de exprimare, a lumii, în largul compartiment al literaturii fantastice (și numai spiritele obtuze îl vor confunda cu acela al literaturii absurde), metafora, adesea lubitoare, răsturnătoare de sensuri, este fantasticul instrument de descoperire a lumii, este o cale de pătrundere spre adevăr.

Metafora a adus prozei moderne ceea ce a adus microscopul științei — posibilitatea de a vedea însăși structura elementelor din care este compusă lumea. Ceea ce pare a fi o descompunere a realității nu este decât o descoperire mai exactă a ei — lumea văzută la microscop este mai fantastică dar poate mai adevărată decât lumea văzută cu ochiul liber. Scriitorii moderni, contemporani subtililor descoperiri științifice ale secolului nostru, nu au fost, deci, decât sincroni cu epoca atunci cînd au descoperit că în literatură nu există adevăr mai exact decât adevărul metaforei.

În cadrul unor asemenea universuri cu precădere poetice, clasicul conflict nu va dispărea, dar natura și formele lui se vor transforma pînă la nerecunoaștere. Ciocniri dintre personaje antagonice sau dintre sentimente antagonice îi ia locul tensiunea dintre cei doi poli, exprimat și neexprimat, al metaforei. Raportarea la realitatea externă a operei nu se va mai putea face, aparent, cu aceeași ușurință ca și în cazul literaturii clasice, pentru că privirea scriitorului va fi pătruns definitiv în interiorul realității, fără a mai putea păstra concordanța cu înfățișarea ei din afară. Ar fi, deci, o greșeală și o flagrantă falsificare să încercăm să căutăm cheia pedestră a acestei literaturi înflorite în zbor, să încercăm să dezlegăm metaforele ca pe niște șarade. Înțelegerea acestei literaturi, ca și a poeziei, se poate face numai dinlăuntrul ei, ca pe niște adevăruri concludente în sine. A încerca să explici de ce atîrnă eminescianul Dionis pămîntul ca pe o mărgea la gîtul iubitei este la fel de

vulgar pentru artă cu a întreba dacă nu cumva Cătălina Luceafărului este Veronica Micle. Numai citite asemenea poeziei, cu încordarea și disponibilitatea datorate poeziei, aceste pagini își eliberează sensul ascuns. Citit ca un roman polițist, *Suflete moarte* este absurd, ascultată ca un marș, *Sonata Lunii* este demobilizatoare.

AM trecut dinspre poezie spre proză nu pentru a părăsi poezia, ci pentru a-i lărgi împărăția, pentru a putea da o mai largă desfășurare obsesiilor și viziunilor ei. Pentru că proza fantastică, proza care a înlocuit situațiile prin viziuni, dă posibilitatea poeziei să dezvolte mari și halucinante versuri ale lumii văzute prin apa unei lentile atît de măritoare, încît contururile exterioare dispar făcînd loc unor splendide și nonfigurative taine. Ca și poezia, proza fantastică se află dincolo, nu dincoace de realitate, acolo unde nu poți să treci decât asumîndu-ți realitatea. Conflictul unei asemenea proze este tocmai tensiunea dintre văzut și nevăzut, dintre spus și nespus, dintre posibil și imposibil, dintre ceea ce s-ar putea turna în formele fixe ale realității și ceea ce poate să palpate numai în zonele libere ale imaginării. Este un conflict deosebit în esență de cel al prozei și apropiat de natura și sensurile conflictului liric, cerînd, ca și acesta, o citire pe un portativ special. Autorul prozei fantastice nu mai face concurență stării civile, nu mai creează personaje și situații, ci universuri și miracole în care lumea văzută se topește pentru a se rearanja după liniile de forță ale unui nou cîmp magnetic, revelator. Fantasticul nu este opus realului, este doar o înfățișare mai plină de semnificații a acestuia. La urma urmei, a-ți imagina înseamnă a-ți aminti.

Ana Blandiana

Umbre peste mare

Umbre răsirate peste mare
umbre mirosind a floare
bat în geamuri și în uși
cu aripi de pescăruși
bat în moarte și în viață.

Jocul de-a prinsul, de-a ascunsul,
de-a amestecat risul cu plînsul,
în jocul acesta nimeni nu plînge,
din nici o rană nu curge singe,
umbrele strigă, oamenii rid,
nici un chip nu este hid...
Pescăruși, albatroși
ii ciugulesc de pleoape pe cei somnoroși,
de buze pe cei ce nu vorbesc,
de inimă pe cei ce nu iubesc...

Umbre răsirate peste mare,
umbre cu miros de floare,
umbre de poveste,
umbre a ce nu este...

Eugenia Burdușu

CELA GRIGORAȘ NEAMȚU : „La trecutu-ți mare, mare viitor”,
tapiserie (Galeriile de artă ale Municipiului București)

Conflict și Replică

MATERIALUL fundamental pentru construcția întregii literaturi este lexicul utilizat inexorabil prin mijloace tehnice proprii fiecărui gen. Inovările în aceste tehnici specifice rămîn totdeauna neesențiale, fie că ele sînt determinate de căutări de originalitate, de tribulații sincrétique sau chiar de fermități ideatice. Cantonîndu-mă la genul dramatic, aș zice că autorul de teatru își restituie acumulările filtrate de gîndirea sa prin replică — adevărat instrument tehnic ce acționează ca un programator care indică și mișcarea personajelor și arhitectura piesei.

Indicațiile dramaturgului ca și orice adiacențe ale replicii sînt aproape întotdeauna superfetatorii. Tensiunea oricărei piese — fie că este a lui Camil Petrescu, sau a lui Bernard Shaw — mi se pare mai puternică atunci cînd se omit textele dintre paranteze și notele explicative.

Forța verbului turnat în replică mă face să mă număr printre aceia care sînt convinși că și dramaturgia și arta spectacolului au destine de pasăre Phoenix.

Nu ignor nici prognozele funeste ce se fac asupra viitorului teatrului. Se afirmă, citeodată, că semenul contemporan, insingurat, nefericit în cochilia individualismului, devine tot mai puțin interesat de problematica generală și deci și de conflictele unei dramaturgii de dezbateri clasice, obișnuită — dacă vreți — asupra omului. Observ că cel mai adesea, astfel de pesimiști sînt din rîndurile, ce-i drept rare, ale cititorva preținși oameni de teatru care ar vrea să ne facă să credem că doar ei mai pot, cit de cit, suscita interesul u-

nor spectatori suprasolicitați de marelui micul ecran, de emisiunile radiofonice. Așa să fie oare? Nu cred, dar oricum, pentru o onestă delimitare a contribuțiilor la înseilarea actului de teatru aș sugera o testare, ca de exemplu : „Henric al IV-lea — direcția de scenă, scenografia, coregrafia, sonorizarea și textul de Ozeneu, după unele idei sugerate de Shakespeare, Voltaire, Pirandello și alții”.

Cu alte cuvinte, neavînd snobismul de a dori să fiu considerat modern întrucît, orice mi s-ar spune, am convins gerea neclintită că sînt foarte modern nu mă sfîșesc să-mi mărturisesc opțiunea pentru virtutea mereu proaspătă a replicilor directe și inteligibile (e adevărat că sînt mai greu de scris !), din ciocnirea și interferența cărora izbucnesc confruntările și înfruntările, decît conflictul major care reprezintă stănta umană și socială a scrierii de teatru, în parametrii căreia artelor conlucrează la realizarea spectacolului sînt chemate să vehiculeze cu nerv subtil aura și fondul de idei al dezbaterii dramatice.

CATEGORIA morală a marelui teatru își împlinește permanența nobila menire justițiară. Replicile lui Hamlet are aceeași valabilitate la prima rostire și pînă azi : „Aud / O pe la teatru, oameni vinovați / Prinsuși jocul iscusit al dramei / Au fost atît de răscoliți în suflet, / Încît pe la păcatul și-au strigat.”

În elogiul ce-i aducea lui Shakespeare, Goethe reținea că la temelie a pereii acestuia stă adevărul și viața însuși pe care le aflăm din succesiunea cuvintelor și a frazelor. Dar știm bine că strălucirea dramei umane este engle a pierit cînd puritanii au interzis critica, prin mijlocirea spectacolului de teatru, a relațiilor sociale retrograde care ei le instauraseră ! Același fenomen de decădere îl înregistrează și teatrul Renasterii în Franța, Italia, Spania cînd replica este sărăcită de substanță interzicîndu-se prezentarea pe scenă a conflictelor adînci care exprimau probleme sociale. Subiectele au devenit defensive, divagante, dialogurile agreabile și teatrul ajunge plat mijloc de amuzament, scuturat de valori artistice omenesti. Și totdeauna epocile de reînnoire în teatru au coincis cu acele de succese în luptele popoarelor pentru libertate.

Pretutindeni la fel. Să ne reamîni anii noștri de război și cei imediat următori ; precaritatea literaturii de matrice naționale din acea perioadă a elocventă. Abia după purificatorul gust al anului 1944, literatura dramatică și spectacolul românesc, scăpa de diferitele forme de tăcere ce le seseră impuse, au putut să reînnoieze tradițiile teatrului nostru de concepție progresistă, patriotică și de virtualitate estetică.

De aceea, la fel cu dramaturgia clasică și cu ceilalți creatori din domeniul teatrului, consider că o îndatorire onoare a mă integra în sincronia eforturilor creatorilor ale edificatorilor clasicismului românesc.

Al. Voitin

Complexitate și adevăr

DEZBATERILE
„ROMÂNIEI
LITERARE”

CU CÎT înfruntarea între două personaje, sau mai multe, este mai violentă, cu atît conflictul nuvelei sau romanului respectiv este mai puternic? Cititorul naiv, neavizat, va fi tentat să creadă acest lucru. El va citi cu mai mare plăcere o carte în care personajele duelează, se bat cu pumnii, își strigă unul altuia dragostea sau ura, în sfîrșit se înfruntă pe viață sau pe moarte — forma cea mai primitivă de „conflict” o reprezintă desigur lupta dintre Făt Frumos și balaur! — decît o alta în care eroii stau la masă, beau ceai, vorbesc despre vreme și între timp, cum spune Cehov, viața lor se distruge pe dinăuntru clipă cu clipă... Gestul exterior este mai vizibil decît cel dinăuntru, cel ascuns, cel ce cere o anumită privire experimentată ca să fie văzut — școala lecturii fiind și ea o școală pe termen lung ca oricare alta. Filmul, ori de cîte ori încearcă tentația succesului comercial — și din păcate pe anumite meridiane amenințarea acestuia e din ce în ce mai presantă — a înțeles, de pildă, extraordinar de repede, dacă ne gîndim că e vorba de o artă foarte tină, acest lucru.

Așa se explică desigur confectionarea ca pe bandă rulantă a acelor producții în care conflictul e golit de orice încărcătură psihologică sau existențială. Ființa umană se transformă într-un simplu element de figuratie a cărui existență, sau non existență, nu interesează pe nimeni. Obiectele reușesc să se substituie personajului. Omul încețază să mai fie angajat în conflict... Nu vrem să apărem, spunînd toate acestea, în postura de „dușmani înrăiți” ai cinematografului. Discreția, subtilitatea aparatului de filmat poate fi extraordinară. Într-un singur gest, filmat de către un mare artist și jucat, interpretat, de un artist tot atît de mare, se pot aduna, ca într-un focar, toate liniile de forță ale unui conflict de maximă și nobilă complexitate. Să ni-l reamintim, de pildă, pe Șukșin îndreptîndu-se spre cei ce vor să-l ucidă pe Czybulski jucîndu-se cu păhărelele cu votcă, sau jocul cu piinișoare al lui Chaplin! Aparatul de filmat poate vedea, așadar, și el conflictul ascuns, cel dinăuntru, atunci cînd înțelege să nu abdice de la înalta sa misiune.

În centrul unui conflict stă, prin urmare, întotdeauna omul cu problemele lui, nu neapărat angajat, însă, așa

cum am căutat să arătăm, în conflicte dintre cele mai spectaculoase. Nu de puține ori aparenta lipsă de conflict — din povestirile lui Cehov de pildă — ascunde de fapt mutații sufletești dintre cele mai profunde și mai complexe. Litera scrisă poate avea și virtuțile aparatului de filmat. Și în scris se poate „filma cu încetinitorul”, putem și într-un roman rămîne — descoperind în acest fel firele ascunse ale unui conflict adesea răscolitor — timp ceva mai îndelungat pe un chip uman, chiar cu riscul de a nu satisface „setea de acțiune” a cititorului grăbit. Romanul — spunea Ortega Y Gasset — este o artă a aminiării. Iată de ce conflictul se amplifică și se desfășoară uneori pe foarte multe pagini, iar dacă „declanșarea” lui este și ea mereu aminată, aceasta nu înseamnă că pierd din tensiune sau din interes. Referindu-ne la proza noastră din ultimii ani, apare limpede că unele romane ale lui Marin Preda, D.R. Popescu, George Bălăiță, Constantin Toiu, Virgil Duda, Teodor Mazilu și Augustin Buzura au optat pentru un astfel de conflict.

In Hamlet, spectacol pus în scenă de Dinu Cernescu, se încerca, credem, o escamotare a conflictului real, o deviere a acestuia în direcții improprii și străine spiritului piesei. Recurgem la acest exemplu luat de astă dată din lumea teatrului, ca să arătăm în ce măsură un conflict real poate fi înlocuit cu un altul confectionat, fals și din pricina aceasta incredibil!... Dacă există în piesa lui Shakespeare un conflict ce se desfășoară în interiorul personajului principal — în Hamlet, ne spune T.S. Eliot, este în primul rînd vorba despre „bufoneria unui personaj care nu se poate descărca în acțiune” — nu poate fi ignorat nici celălalt aspect al conflictului ce se desfășoară „în afară”, și anume între nefericitul prinț și Danemarca văzută, pe bună dreptate de el, ca o închisoare. Regizorul spectacolului la care ne referim modifică însă direcția de desfășurare a ambelor conflicte. Prințul nu se mai luptă cu el însuși și nici cu Danemarca, iar piesa se transformă într-o dramă — cu rază mult mai limitată — despre „prietenia trădată”. Horațio, eroul cel mai apropiat de sufletul lui Hamlet și de cea mai nobilă structură, devine, în spectacolul lui Cernescu,

ființa cea mai odioasă cu putință! (El este de fapt cel ce se deghizează în fantomă înșelînd în acest fel buna credință a prietenului său.) Ceilalți adevărați ticăloși din piesă, cei ce fac de fapt ca într-adevăr „ceva să fie putred în Danemarca”, își pierd rolul de prim plan oferit de Shakespeare în desfășurarea conflictului. Nu ei sînt cei mai vinovați de tot ce i se întîmplă lui Hamlet, ne asigură regizorul, ci Horațio!... Hamlet, o mare inteligență, risca în acest fel să devină ridicul, luînd tot timpul în serios măsluirile lui Horațio! Ca Othello să se lase înșelat, creatorul lui a avut nevoie de inteligența diabolică a lui Iago. Numai Iago, un ticălos perfect, capodoperă de rea credință, putea să-l înșele pe bunul maur. Altfel, se știe, un înșelat își află locul mult mai bine într-o comedie... Optînd pentru un fals conflict, străin literei tragediei, simțim cum întreaga tensiune (creată de conflictul real) se destramă. Falsele conflicte (ele nu aparțin numai spectacolului lui Dinu Cernescu, ci le găsim și în proza noastră și nu de puține ori, altfel n-am discuta despre ele acum) sînt comode, ele au calitatea de a nu supăra pe nimeni, dar și defectul de a nu interesa, de asemenea, pe nimeni. În construirea lor scriitorul poate da dovadă de multă abilitate (nimeni nu contestă, de pildă, talentul regizorului la al cărui spectacol ne-am referit, relevat nu de puține ori în spectacole de prima mînă, doar că litera devine „moartă”, virtuozitatea și talentul se consumă în gol. Cu părere de rău vedem cum un întreg eșafodaj construit cu multă migală e ridicat zadarnic, lipsește, ca să spunem așa, temelia reală, problema adevărată. Eroii se frămîntă, își pun întrebări, își fac procese de conștiință dintre cele mai complicate, lipsesc doar adevăratele motive pentru care ei suferă.

Dar bine, pentru ce se frămîntă ei atîta, pentru ce gesticulează ei cu atîta energie, de ce se chinuiesc oare? Iată frazele, întrebările pe care și le pune cititorul (sau spectatorul) rămîbind tot timpul străin de frămîntările eroilor despre care citește. Altfel spus, arta, proza, romanul nu pot accepta contrafacerea, iar un cititor inteligent nu se va lăsa niciodată dus în eroare.

Sorin Titel

DOINA LIE : Victoria

Porunca zborului

Gol m-am pomenit, păcătos și flămind,
Patimă aducînd pină-n fundul pămîntului.
Dar mi-am potrivit cu-nțreșerea vîntului
Cîntu-n zbor prin moarte, aiurînd.

Nu am învățat glasurile vreodată,
Însă uneori tainic le-am ridicat,
Atît de palid și de cutremurat
Ca un prunc ce-ar sta gata să cadă.

Ca un rob rătăcind printr-o albastră pădure
Mă-mpletea un basm de-argint printre
ai nopții arbori muși,
Și nici azi, prin stejarii-n grămezi doborîți,
N-a-ncetat buza-n plîns să murmure.

Dar spre aurori cînd pornea un zvon prin
crengi, victorios,
Mi-aruncam blestemînd sarcina-nvăluită :
S-arciua-n codru un vînt, sau zburau ca-n

ispită

Zîne-n dans de fiori, misterios ?

Douăsprezece noaptea

De ce nu-mi spui chiar tu, -n tăcerea-ți grea,
Cînd dalbă așteaptă-n freamăt marmura.
Cum, smuls dintre zăbranicile-ți reci,
Să-i dau surisul tău cu-un fior de veci,
De-a pururi spre a-nălța-n reverberație,
C-un zbor prin trandafiri, cereasca-ți grație ?

C-am vrut, cu-o daltă-n vînt, cum scoate
amnarul,
Nou fulger să-i dau pietrei, ca pietrarul,
Și-am zis : de-mi mai scîlpește prin slăvi
și-n ceață
-N ceșurile-ți ingerești, să-mi zbori și-n viață,
Cum sfarmă albastre arcade-nspre zei
pingăritori
Walkyrii-n walkyriade-n lungi strigăte
de-amor.

Dar iată această lună-n freamăt mare,
Cu-amarnica-i privire iscoditoare,
Și-acest luceafăr crunt, spectral, triumfal,
Ce-nstrună al nopții ansamblu, ca un Wagner
infernă.

Mihail Celarianu

D. BOTEZ : Flori (Biblioteca centrală universitară)

Vasile Nicolescu

Soarele

El vede puil ciutei cind tresare
și scoica rotunjindu-și perla,
firida cirtiței în zid de mare
și frunza-n care cîntă mierla.

El vede merele cind dau să cadă,
mina pictînd catapetesme,
și arlechini cu trupul de zăpadă
și plutitoarele miresme.

El vede licuriciul care plinge,
scafandrul de sub stînci marine
și-n scorburi, exilate-n singe,
păsări tucise de jivine.

El vede curcubeu și petunii
și-al serii transparent perete
și-ngenunchind spre hăurile lunii
deșerturi delirînd de sete.

El vede pene smulse de furtună,
copii ca discuri aurite,
războinici înșelați de-o stea nebună
și-nfometatele termite.

El vede cîrdu de cocori cind pleacă
și veșnicia dintre clipe,
semințele fierbind în piatră seacă
viață vrînd să infiripe.

Visînd, el doar în adevăr privește
și-n adevăr mereu se scaldă.
Minunea firii blind o rotunjește
cu o privire nesfîrșit de caldă.

Dar cînd se-ntoarce-n sine și scrutează
cumplita, apriga-i lumină
el nu mai vede-atunci nici cît o rază
și orb se prăbușește-n tină.

Clopotele de la Horezu

Eufonică lumină
sună lină în surdina,
sună grav urnînd sub munte
val de sunete mărunte
și se-ncheagă, se destramă
mii de glasuri de aramă,
se cutremură pămîntul
cînd vuieste jurămîntul :

Nu mă las de legea mea
chiar pe toți de ne-ați tăia !

După miezul nopții

Inima bate tot mai rar și doare
Marea mi-ajunge, beată, la picioare.

Inima bate tot mai rar, sihastră.
Marea îmi urcă, neagră, la fereastră.

Inima bate ca și cînd s-ar stinge
Marea mă-ncinge pină la meninge.

Inima bate iarăși ca o toacă
Marea mă rupe, sfișie și toacă.

Inima bate cu bătaie de șoapte.
Marea cu mine se retrage-n noapte.

Pescărușul

Stă pe val, pe valul ce colindă,
duh de lemn țîșnînd dintr-o oglindă ;
stă ca norul de argint pe-o salcă
pasărea ce peste hăuri calcă.

Un penel cu fum i-a tras conture
ca de floare-n virfuri de pădure.
Neclintită-n fierberea de spume
ea plutește dincolo de lume.

Pastorală

Mă strigă telepatic sălbaticii fluizi
ai lanului, vis galben ce ride după ploaie
cînd țipă ciocirlia în curcubeu și cînd
de-atîta cer pădurea ca trestia se-ndoaie.

Și mă topesc în spice de-atîta frăgezime.
Măcieșii fierb rubine în ierbi ca-ntr-un
descînt.

Albastre codobaturi cu aer mă îmbracă
și-un cor nebun de greieri mă strigă sub
pămînt.

Demitizare

Mă-ntrebi de care lege-a cuvîntului ascult.
E-un dincolo de lucruri cu nimbul lui ocult ?
E-o vrajă care ține cuvintele-n balanță
cu-abisuri paralele pictate-ntr-o nuanță ?
Și cine-i zîna lunii cea sprintenă la glezne
pătînd cu albe muzici guri de vulcani și
bezne ?

Eu îți răspund că luna nu-i nici măcar o
glumă,
nu-i nici cît o paiață făcută-n joc din humă.
Chiar limba poeziei adesea este scrisă
de-un funigel ce trece peste un ram de tisă.

În paradisul mării

Te-am căutat în țărnu cu scoici în
priveghere
și nu erai și nu ești nici cît o adiere.

Te-am căutat în vinul cometelor și-n brize
în vuietul de valuri și-n creste de banchize.

Te-am căutat în zidul care-ți păstrează-ovală
pierduta formă albă, curbura-i muzicală.

Te-am căutat în dansul pe care-l scriu
delfinii
ca pe-un sărut pe geana marină a luminii.

Sub clopote de alge te-am căutat și-n ceață
în miez de zi și-n seara prelinsă-n dimineață.

În paradisul mării te-am căutat, sub mare.
Și singeră-asfințitul cu semne de-ntrebare.

Struțul

O pasăre-mpăiată cu rumeguș de lună.
Aleargă stînd și șade zburînd ca o furtună.

E-o navă îngerească fugînd pe picioaroange.
În ciocul ei, ascunsă, amenință o cange.

Parcă-a sorbit din macii somniei fără leac.
E ca un nor de fluturi lipit de-un prepeleac.

Zboară prin țara-n care nu bate nici un vînt
cînd un lasso de ață îl pune la pămînt.

Avatar

Pot să-mi închipui orice : pulsul
cutremurelor,
toate cele șapte, sau cîte minuni mai sînt, ale
lumii,

zborul zarului care aduce noroc,
traectoria glontelui care nu prevestește
nici o bucurie.

Dacă vreau pot să-mi închipui sunetele cînd
se nasc —
poate fi vre-o minune mai mare ? — și

cum se ivește
contrapunctul mai mult decît necesitatea,
înainte ca toate să intre
în agonia tăcerii.

Pot să-mi închipui orice : reincarnările
succesive ale lucrurilor ;

pot să-mi închipui orice : cum te urmează
herminele
și cum călușeii persani ies din cadru și
fug

în cavalcadă mai iuți decît valurile ;
pot să-mi închipui orice dar nu pot să-mi
închipui aceste avataruri
care taie respirația lucrurilor, nervii, iluzia
de-a fi,

aceste bruște treceri
de la zi la noapte,
de la noapte la moarte
cînd toate rămin mai departe
așa cum sînt : cutremurele cutremure,
minunile-minuni,
zarul-zar iar glonteale tot glonte

Tudor Arghezi, poet al sfîșierilor lăuntrice

Fotografie din tinerețe

În colecția de „Texte comentate, Lyceum” a Editurii Albatros, a apărut recent antologia cu titlul **Tudor Arghezi. Poezia filosofică**, cu prefață, note și bibliografie de Elena Zaharia-Filipaș, precedată de un tabel cronologic de G. Pienescu. Din biografia adolescentului, lipsește un eveniment familial care l-a traumatizat pe viitorul mare poet, dictându-i prima poezie publicată în „Liga ortodoxă” a lui Macedonski, la data de 30 iulie 1896. Este un document moral zguduitoare, căruia îi dăm loc în întregime, deoarece autorul nu l-a retipărit niciodată: „E prea tirziu să mă iubești, / Mai stai puțin să te gindești. / Nu te-au mișcat, — sunt cîțiva ani, / Plîsoarea mea. — Selea de bani / Te-a cucerit și te-a furat, / Și pentru dinșii m-ai uitat — / Mai stai puțin să te gindești / E prea tirziu să mă iubești.

Urmează-ți iute drumul vechi. / Să-ți țipe plînsu-mi prin urechi — / Ți-aduci aminte, cînd pe drum, / Te-am întîlnit, cinci ani acum. / Mi-ai zis să fug... Eu am fugit, / Și după plîne-am pribegit — / Să-ți țipe plînsu-mi prin urechi — / Urmează-ți iute drumul vechi.

De-o fi senin sau înorat / Urmează-ți drumul apucat — / E prea tirziu să mă rechemi. / Eu sunt copil uitat de vremei. / Oh! lasă-mă să mor, să per... / Destule stele sunt pe cer. / Urmează-ți drumul apucat, / De-o fi senin sau înorat. (Ta-tălu meu).

Aruncat pe drumuri la vîrsta de unsprezece ani, nevoit să pribegască „după piine”, lipsit de căldura căminului familial, adolescentul se reculege însă, biruind într-insul vigoarea biologică a puțului de oltean, hotărîrea indefectibilă de a răzbate, de a se cultiva și de a se afirma răsunător, chiar dacă a rămas cu studiile gimnaziale neisprăvite.

Din nota biografică mai lipsește un alt eveniment hotărîtor din tinerețea ierodiaconului Iosif N. Theodorescu, cum s-a numit poetul în călugărie: legătura lui cu o profesoară poetă, Constanța Zissu, și nașterea fiului lor, Eleazar, viitorul fotograf de artă și cineast, Elie Lotar (1905-1969). „Călugărul” plecat la studii superioare, la Fribourg, în Elveția, era așadar tată, închis „în schitul Cordelierilor”, unde, cum însuși a spus mai tirziu, era „asaltat pentru a fi convertit la catolicism”. Nota biografică ne dă lista probabilă a poeziilor compuse în anii șederii elvețiene (1905-1910), dar omite să precizeze că înainte de plecarea lui, în momentul apariției efemeridei „Linia dreaptă” (1904), — altă importantă lacună a tabelului cronologic, — tinărul poet avea încheiat ciclul de poeme **Agate negre**, dintre care cea mai caracteristică, notată cu cifra 3 și începînd cu versul „În depărtarea noastră, Lio”, îi atrăsese o adevărată celebritate în grupul de „saviști”, în care străluceau I.G. Duca, Grigore Pîșculescu (viitorul Gala Galaction) și N.D. Cocea.

„Linia dreaptă” a fost terenul de afirmare a poetului, a teoreticianului și chiar a pamfletarului. Cum este posibil să lipsească din oricît de sumara cronologie a vieții și creației argheziene? Mai tirziu, poetul și-a renegat acel moment de paroxistic amestec de macabru și de suavitate, debtor baudelairianismului și derivației rolinatești a acestuia, dar nu fără a

salva de la naufragiul ciclului un număr oarecare de poeme.

Nu în 1912 începe colaborarea la „Facla”, ci cu un an înainte, cînd un sinod îi prilejuiește „ierodiaconului” să intre în arenă, bătăios, să ducă o campanie violentă și să se facă exclus din cinul pe care însuși îl părăsise, ce e drept, fără zgomet, cu șase ani înainte. Nici acest moment nu figurează în **Tabel cronologic**, deși este acela al afirmării temutului pamfletar, a cărui activitate, de atunci încolo susținută, avea să întunece timp de un deceniu și jumătate pe aceea a marelui poet, negrăbit să-și adune poeziile în volum.

SĂ LASAM însă tabelul și să trecem la antologia întocmită de Elena Zaharia-Filipaș, **Poezia filosofică**.

Fost-a Arghezi un „poet filosof”? În sensul strict al cuvîntului, desigur că nu. „Fără să utilizeze propriu-zis izvoare filosofice”, ne previne autoarea antologiei într-o notă, „Arghezi se întîlnește cu toate marile teme ale filosofiei”. Așa este. Aș preciza că, în sensul evoluției gândirii moderne, cosmologia, care l-a preocupat pe Eminescu, trece la Arghezi pe planul al doilea, în profitul ontologiei. „Filosof” al omului, în luptă cu destinul, cu propria condiție efemeră, supusă tuturor contradicțiilor și nesatisfacțiilor de ordin transcendent, Arghezi meditează neîncetat asupra situației omului, între „cele două infini-

Ba chiar, neîmpăcat cu existența răului pe lume și cu imperfecția condiției omenesti, poetul se răfuieste cu divinitatea, într-un duel spectaculos, dar fără rezultat, absentul, marele absent, contrar adagiului, păstrîndu-și avantajul absolutului asupra relativului. Reținem că în repetate rânduri, creatorul nostru, poetul, judecă cu asprime creația și pe creator:

„Să-ți spun că ce făcuseși putea ieși mai bine”.

(Aluatul)

sau:

„Dar, mare-aprînzătorule de stele, Cum de-ai făcut și-atîtea lucruri rele?”

(Bine și rău)

Și, mai ales, invectiva finală:

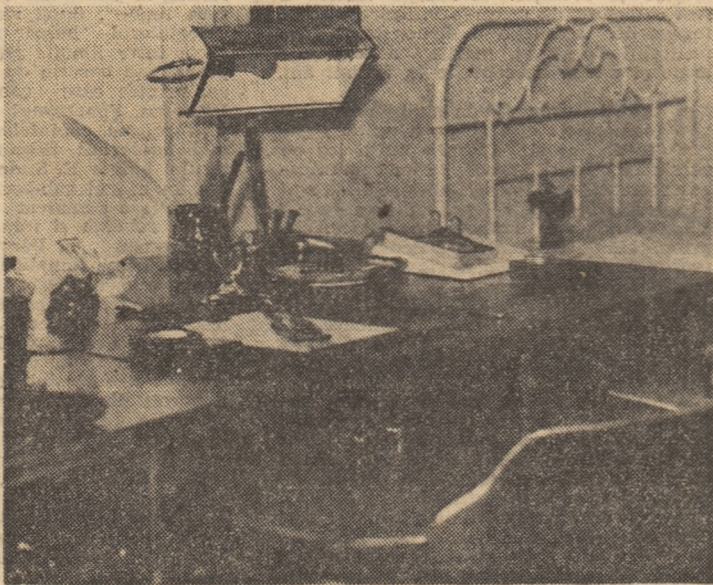
„Tu n-ai făcut pămîntul din milă și iubire, Ți trebuie loc slobod, intins, de cîmîtîre”.

(Psalm)

Să se rețină că textele citate figurează în poeziile penultimului an de viață (1966). Ca o contradicție supremă, ultimul **Psalm**, poate din anul morții, începe cu versul: „Doamne, tu singur vîd că mi-ai rămas...” dar răfuiala continuă!

Aș vrea, înainte de a încheia, recomandînd călduros pasionata și conștiincioasă adnotare a autoarei antologiei, să încerc a lămurii un caz, ca să nu exagerez, spunînd un mister. Este vorba de poezia **Caligula**, care la apariția ei, în iulie-august 1911, în revista „Viața românească” se intitulase **Declamația lui Caligula**.

Elena Zaharia-Filipaș comentează

Masa de lucru a poetului — la Mărtîșor

turi” pascalienne, care iau la dînsul caracterul unor stepe, bîntuite de asprile duratei:

„Mă bate vremea, mă bate ziua, mă bate clipa”.

(Cîntec din fluier)

Într-o notă la acest vers, se pomenesc și faimoasele **Blesteme** argheziene, din care reținem crimpeul de vers:

„viața bolînd de durată”.

În altă poezie dintre cele din urmă ale autorului, m-a izbit emistihul:

„Să mă prăvale timpul...”

(Omul meu)

Cealaltă mare coordonată, spațiul, este un alt temei de teroare, pentru că, în mod paradoxal, deși dă oamenilor, în genere, impresia de ilimitat, apasă asupra sensibilității poetului tocmai prin strînsarea „pe patru laturi de odată”, care-l transformă într-un permanent deținut al cosmosului. Nu spusese gînditorul că orice „determinare” (adică limitare) are caracterul unei negații? (**omnis determinatio negatio est**). Dacă, așadar, justiția umană îl condamnase pe gazetarul Arghezi la cinci ani de reclusiune, „destinul” o transformase pe aceasta la una în perpetuitate, pe coordonatele spațiului și ale timpului, resimțite ca gratiile unei închisori pe viață. Marcat pentru totdeauna de vechea voluntară închidere între zidurile unei minăstiri, poetul adresează psalm după psalm, zeci de ani de-a rîndul unei divinități care nu-i răspunde cu proba materială, imperios reclamată.

astfel: „Poemă de tinerețe care ilustrează inscrierea lui Arghezi în tradiția poeziei sociale românești. Ca Bollic, ca Eminescu în **Împărat și proletar**, ca Macedonski în **Nopti**, Arghezi conturează tabloul contrastelor sociale, antiteza dintre mizeri și bogați, dintre palatele scăldate în lumina balurilor și odaia săracă a poetului”.

Așa să fie? Atunci de ce s-a intitulat poezia **Declamația lui Caligula**?

Noi am păstrat imaginea clasică a singerosului împărat, detracat mintal, care și-a făcut armăsarul senator, în suprema deriziune a instituțiilor statale. În prima tinerețe însă, mai exact, în primele luni ale scurtei sale domnii, împăratul se afirmase ca oșten adorat de soldații săi, cărora le împărțise portul și încălțămintea (**caliga**, de unde numele său!), prin neașteptate dărnicii, reduceri de biruri și reîntoarcerea la instituțiile republicane, călcate în picioare de predecesorul său, Tiberiu. A fost, așadar, în prima lui ipostază, un împărat popular, așa cum și-l doriseră românii, se-toși de dreptate socială și de conducere plină de solicititudine pentru cei de jos. Acestei imagini îi corespunde „declamația” lui Caligula, care în acel moment era perfect sinceră. Ulterior împăratul și-a pierdut mințile și a lăsat amintirea unui ireponsabil. Se vede că Arghezi a fost bine informat de cele două avatare ale lui Caligula, care vorbește în numele celor „căzniți, urîți și goi”.

Șerban Cioculescu

O introducere în stilistică

• O BUNĂ bucată de vreme, prin **stilistică** s-a înțeles studiul figurilor de stil, apoi întrebuintarea cu valoare afectivă a cuvintelor. S-a creat, sub același nume, o disciplină (ajunsă abia de curînd la maturitate), care examinează felul cum fiecare scriitor în parte se servește de diferitele elemente ale limbii; în sfîrșit, prin **stiluri** se înțeleg, mai decurînd, diferitele aspecte pe care le capătă limba, ținînd seamă de profesiunea sau de gradul de cultură al vorbitorului, de ambianța în care se găsește etc. De aici decurge situația curioasă că se pot scrie, și se scriu, lucrări de stilistică foarte diferite, atît de mult, încît nu exagerăm dacă spunem că nu au nimic comun între ele.

A apărut acum în Editura Minerva cartea lui Ladislau Gáldi, **Introducere în stilistica literară a limbii române**, care încearcă, și reușește în bună măsură, să impace între ele variantele pomenite. Se ocupă, în principiu, de stilul scriitorilor, dar ține seamă și de variantele limbii și de caracterul afectiv al unor procedee. Este remarcabil faptul că în multe locuri examenul materialelor, deși făcut pe baza unui număr restrîns de scrieri, permite concluzii cu privire la limba literară, în ansamblu, sau chiar la limba română în general. Iată de exemplu capitolul în care se analizează, pe bază de statistică, opozițiile între cuvintele scurte și cele lungi, între simple și derivate, între vechi și noi, între frecvente și rare.

Am protestat cîndva contra faptului că, cercetînd separat nuanțele afective ale diverselor elemente ale limbii, sărăcim în realitate gramatica, de vreme ce aceasta nu se poate mulțumi să studieze formele, ci trebuie să se ocupe și de conținutul lor. În cartea pe care o prezint aici se îmbină cele două aspecte, în așa mod încît cercetarea aduce profit atît gramaticii, cît și criticii literare. Materialul pentru exemplificări este furnizat de un mare număr de opere literare românești, pe care autorul le-a citit cu atenție și le-a interpretat cu finețe. Cred că toți cei pe care îi interesează subiectul vor merge direct la lucrare, care constituie de fapt mult mai mult decît o simplă introducere.

Autorul, profesor la Universitatea din Budapesta, a făcut școala în țara noastră, ceea ce explică perfectă cunoaștere a limbii române. Dar trebuie adăugat că a publicat numeroase opere în franceză și italiană, apoi în engleză, rusă și, bineînțeles, în maghiară. Mare parte dintre subiectele pe care le-a tratat privesc probleme ale limbii române literare, dar preocupările lui s-au extins pînă la limbile creole, asupra cărora a dat importante lucrări. Ceea ce mi se pare uimitor este că a găsit mijlocul să parcurgă o uriașă bibliografie internațională privind problemele stilului și ale limbii în general, și, în același timp, să parcurgă și să analizeze atît de multe opere literare românești, mai vechi și mai recente.

Am folosit peste tot trecutul, pentru că L. Gáldi a decedat prematur, acum doi ani, cartea de care vorbesc fiind postumă. Socotesc util să spun cîteva cuvinte despre îngrijitoarea ediției, Florica Dimitrescu, care nu pentru prima oară face acum o operă de pietate față de înaintași, publicîndu-le sau republicîndu-le opera și schițînd, cu această ocazie, un portret al autorului și expunînd activitatea lui. Cred că merită să-i aducem vii mulțumiri.

Al. Graur

ERATA

Mă vîd obligat să cer scuze cititorilor pentru o eroare pe care am comis-o în precedenta cronică (nr. 32 din 5 august): vorbind de formule ca **modernul hotel**, am spus că hotelurile nu sînt clasate în două categorii, în loc de: deși sînt clasate.

A. G.

Al II-lea Congres internațional de tracologie

Reprezentări din epoci diferite ale Cavalerului Trac

TIMP de cinci zile, la București, începând de sâmbătă 4 septembrie, s-au desfășurat lucrările celui de-al II-lea Congres internațional de tracologie, — sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. La lucrările de deschidere au luat parte, alături de cei peste 300 de invitați din 17 țări ale lumii, și numeroase personalități ale vieții noastre politice, culturale și științifice. Președintele Nicolae Ceaușescu a adresat un mesaj participanților la această importantă reuniune științifică internațională. Mesajul a fost prezentat de tovarășul Ștefan Voitec, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, în ședința festivă de deschidere desfășurată în aula Universității din București. (Înalte semnificații a Mesajului îi este consacrat editorialul revistei noastre în pag. 1).

După ce prof. dr. docent Radu Vulpe, președintele Congresului, a rostit cuvântul de deschidere, prof. dr. docent Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, în numele instituțiilor organizatoare și în deplinul asentiment al tuturor celor prezenți, a exprimat respectul și grațitudinea participanților față de președintele Nicolae Ceaușescu pentru mesajul plin de aprecieri și îndemnuri pe care l-a adresat congresului. Au mai rostit alocuțiuni de salut acad. Emil Condurachi, secretar general al Asociației internaționale de studii sud-est europene, acad. Vl. Georgiev, șeful delegației bulgare, și acad. Miliutin Garasanin, șeful delegației iugoslave.

În continuare au fost prezentate, în ședință plenară, primele comunicări: Radu Vulpe — 25 de ani de studii de tracologie; A. Fol (Bulgaria) — Perioadele istoriei tracice; Vl. Georgiev — Traci și Daci; C.C. Giurescu — Rolul Geto-Dacilor în etnogeneza poporului român.

Referindu-se la actuala manifestare științifică, prof. dr. doc. Radu Vulpe sublinia: „Poporul român primește această manifestare cu un deosebit interes, căci este vorba despre fondul său autohton, reprezentat de Tracii de nord, Geto-Dacii care, acceptând odinioară limba latină și civilizația romană pentru a deveni Români de astăzi, nu au pierdut nimic din natura lor fizică și morală, din aspirațiile lor către libertate și progres, din dragostea lor adâncă față de patria lor carpato-dunăreană, atât de unitară, pe care n-au părăsit-o niciodată și pentru care au luptat întotdeauna. Pentru români, tracologia este o disciplină istorică de prim ordin, strâns legată de însăși conștiința lor națională”.

În cadrul dezbaterilor din cele trei secțiuni de lucru ale Congresului (istorie și arheologie, lingvistică; etnografie-folclor-antropologie) s-a analizat cu deosebire problema, extrem de complexă și de interesantă, a rolului pe care l-au jucat geto-dacii, strămoșii noștri, în ansamblul populațiilor tracice.

Este nelindoios — declara acad. Constantin C. Giurescu — că cercetările isto-

ricilor de azi trebuie să se îndrepte în primul rând spre elucidarea tuturor aspectelor, multiple de altfel, ale poziției geto-dacilor care au fost, după celebra măturie adusă de Herodot, cei mai viteji și mai drepți dintre traci. Și, desigur, ar trebui să ne punem în primul rând problema originii lor, căci vechimea și importanța lor — ca număr — îi situează printre cele mai mari civilizații ale lumii antice și nouă ne aparține sarcina de a descoperi contactele, influențele, rădăcinile nenumărate ale acestei civilizații. O civilizație despre originile căreia Iorga scria deja în *Istoria Românilor* (vol. I. Buc. 1936): „Tracii sînt fără îndoială o nație, una singură ca limbă, ca datini și ca religie... Viața lor începe prin seminții a căror tradiție au continuat-o sub deosebitele nume pe care le-au luat, schimbându-și graiul, în cursul timpurilor”.

În acest sens, de primă importanță este cunoașterea proceselor istorice de o extraordinară complexitate, pe toate planurile vieții materiale, sociale și spirituale care au dus de la poporul geto-dacic la cel român, definirea exactă a romanizării fiind obiectul comunicării prezentate de acad. Emil Condurachi. *Romanitatea oricând, origine și evoluție. Civilizația tracică a fost caracterizată printr-o influență a meșteșugurilor, așa cum o demonstrează, pe teritoriul României, marie depozite de arme și unelte descoperite în ultimii ani.*

O IDEE dominantă în studiile multor cercetători este aceea a unității geto-dacilor și a continuității lor pe aceste meleaguri. Astfel, cităm comunicarea semnată de Mircea Babeș, *Unitatea și situarea geto-dacilor* (sec. III î.e.n.—sec. I e.n.) în lumina datelor arheologice, cea prezentată de dr. Hadrian Daicoviciu, *Continuitatea statului dac de la Burebista la Decebal*, ca și cea prezentată de prof. dr. doc. Alexandru Vulpe, *Probleme actuale ale protoistoriei tracilor*. În continuare, I.C. Drăgan a prezentat comunicarea *Geneza timpurilor istorice și antropogeneza în Europa*.

Abordînd pe larg contactele pe care populațiile tracice le-au avut cu diferitele mari civilizații contemporane ale lumii antice, cercetătorii au prezentat o seamă de comunicări referitoare la raporturile dintre traci și civilizația miceniană (AL Bonev — Bulgaria), dintre traci și iliri (Georgeova-Domardzka și J. Hrala — R.S. Cehoslovacia), dintre traci și lumea greacă (P. Alexandrescu). Au fost relevate, de asemenea, prezența și influențele civilizației celtice asupra celei tracice în sec. III î.e.n. Cercetătorul bulgar Mieczysław Domardzki a prezentat comunicarea *Prezența celtilor în Tracia*, iar cercetătorul român I.H. Crișan a prezentat studiul *Relații între cultura geto-dacică și cultura celtică*.

În secțiunea de numismatică a fost prezentat raportul semnat de C. Preda asupra numismaticii geto-dacice și cel susținut de Iordanna Jouroukova asupra *Monetelor grecești și trace în sec. V—IV î.e.n.* Cercetătoarea sovietică Galina Smirnova a prezentat comunicarea *Așezările de pe*

Nistrul mijlociu sec V—IV î.e.n. și influențele vestice, analiză a unor fenomene petrecute la una din extremitățile lumii de influență tracică, în timp ce Amei Lang (R.F. Germania) s-a referit la *Cronologia unor descoperiri scitice în spațiul carpatic*, iar cercetătorii B. Dimitrov și K. Porozanov (R.P. Bulgaria) au prezentat un interesant studiu asupra *Colonizării grecești și rețeaua de porturi de pe coasta tracă a Mării Negre*.

Alături de această înfloritoare civilizație materială, tracii ne-au transmis și o bogată tradiție spirituală, măturie, în primul rând, a vitalității acestei civilizații. Dintre numeroasele comunicări care au analizat diferite aspecte ale civilizației și vieții spirituale trace, amintim aici comunicarea prof. M. Nasta asupra *Riturilor de imortalitate în religia lui Zamolxis: simcretism și contaminare*, G. Mihăescu ocupîndu-se de *Interferențe mediteraneene în cultura Geto-Dacilor*.

IN secția a doua, cea de lingvistică, numărul deosebit de mare al comunicărilor este o dovadă în plus a perfecționării continue, în acești ultimi ani, a metodelor de investigare filologică. Astfel, în prima sub-secție, cea de „Structura limbii”, după raportul prezentat de cercetătorul bulgar I. Duridanov, *Contacte între limbile tracă și dacă*, au fost prezentate o serie de contribuții valoroase, printre care comunicarea prof. Gh. Ivănescu, *Fonetismul traco-dac considerat prin prisma cuvintelor românești de origine autohtonă*, precum și cea a cercetătorului bulgar B. Simeonov, *Geții și limba lor*. În cadrul sub-secției „Relații lingvistice”, s-a remarcat studiul *Substratul limbii române și iraniene al cercetătorului român Al. Părvulescu*. În sensul aceleiași linii tematice Gabriela Mirza-Petrescu a vorbit despre *Numele proprii trace la Homer*, iar cercetătorul Mihai Vasilescu despre prezența Tracilor în *epopeile homerice*. Cercetătorul olandez P.G. van Soesbergen a abordat *Numele proprii trace*, iar cercetătorul român D. Slușanschi a vorbit despre *Geografia istorică și hidronimie*. În cadrul sub-secției „Moștenirea tracă în limbile balcanice”, două interesante contribuții românești au adus lingviștii Gh. Măhăilă, *Cele mai vechi atestări ale unor cuvinte de origine traco-dacică în limba română*, și prof. dr. Cicerone Peghirc, *Aportul limbilor balcanice moderne la cunoașterea idiomurilor trace*.

IN cadrul lucrărilor secției de etnografie-antropologie, seria comunicărilor privind etnografia a fost deschisă prin raportul *Date etnografice asupra culturii și îmbrăcămînții tracilor*, prezentat de Maria Veleva, urmat de studiul *Reminiscențe Geto-dacice și Daco-romane în agricultura românească* datorit Georgei Moraru. În același domeniu al dovezilor de continuitate a vieții materiale s-au situat și comunicările *Foarte vechi instalații de morărit pentru cereale folosite de traci de pe cele două maluri ale Dunării în zona „Clisura”* (Monica Budiș) și *Măturii privind viticultura*

în Dacia (Al. Ionescu). În cadrul lucrărilor asupra fondului folcloric, deosebit de bogat, al Balcanilor, se cuvin a fi menționate raportul prezentat de cercetătorul iugoslav D. Antonijević asupra *Moștenirii tracice în folclorul sirb contemporan*, studiul prof. dr. Mihai Pop asupra *Elementelor preceștine în riturile funerare românești*, precum și comunicarea cercetătoarei Gabriela Gheorghiu, *Cîteva presupuneri asupra originii tracice a legendarului Orfeu*. Cercetătoarea echoslovacă Hana Hynkova a prezentat comunicarea *Tradiția în împodobirea veșmintelor*, iar Gabriela Sulițeanu a stabilit, în comunicarea sa, *Premise privind originea tracă a unor anumite elemente ale folclorului muzical românesc*.

În sfîrșit, în sub-secția de antropologie, a fost prezentat de către D. Nicolăescu-Ploșor raportul *Cîteva probleme de antropologie istorică privind populația la sud de Carpați în timpul epocii geto-dacice*, iar V. V. Caramelia a vorbit despre *Cîteva vestigii tirzii ale sistemului de valori locale ale culturii traco-dacice și caracterul național al Românilor*.

În ultima ședință plenară au fost prezentate comunicările, de un larg interes, cuprinzînd, printr-o cercetare interdisciplinară, mai multe aspecte ale civilizației tracice. Astfel, prof. I.I. Rusu a susținut un raport asupra necesității de a se alcătui un nou și modern *Thesaurus linguae et nominum Thracico-Getarum*, iar M. Petrescu-Dimbovița a prezentat *Contribuția cercetărilor arheologice privind istoria Tracilor de nord*. Un interesant raport a fost acela al cercetătorului englez R.A. Crossland asupra *situării limbilor dacică și tracică în contextul larg al limbilor indo-europene*, iar cercetătorul român R. Vulcănescu a tratat *Problemele Paleo-etnologiei tracice*.

În încheierea lucrărilor, prof. univ. dr. doc. Radu Vulpe, președintele Congresului, adresînd mulțumiri tuturor celor care, prin rapoarte, comunicări și intervenții în dezbateri, și-au adus contribuția la aprofundarea și la mai buna cunoaștere a problemelor complexe pe care le implică studiul civilizației și culturii tracilor, — a anunțat că toate aceste documente ale Congresului vor fi publicate în volume de Acte, ce vor apărea în primul trimestru al anului viitor, punînd astfel în lumină valoroasa reuniune de la București. Aceasta — și ca o contribuție documentară generatoare de noi cercetări în vederea celei de-a treia reuniuni internaționale de tracologie din 1980.

CU prilejul lucrărilor celui de-al II-lea Congres internațional de tracologie, în holul central al Muzeului de Istorie a Republicii Socialiste România a fost inaugurată expoziția *Traco-dacii, istorie și civilizație*, reunind cîteva dintre cele mai reprezentative expozite ale artei traco-dace aduse de la toate muzeele din țară. În același timp a fost inaugurată și o expoziție de carte cuprinzînd lucrările apărute, în diferite țări ale lumii, asupra istoriei civilizației tracice.

LUCRĂRILE celui de-al II-lea Congres internațional de tracologie au demonstrat, atât prin participarea unor specialiști de prestigiu, cit și prin calitatea științifică a lucrărilor și nivelul discuțiilor purtate în secțiile de lucru, că problematica pusă în dezbateri este deosebit de fertilă, permițînd stabilirea unor analogii cu date ale altor mari civilizații ale lumii antice.

Organizat și desfășurat la un înalt nivel științific, cel de-al II-lea Congres internațional de tracologie a constituit o dovadă plenară a roadelor colaborării științifice pe plan internațional în dezbaterile uneia din problemele atât de importante privind cercetarea trecutului istoric al unui vast sector din viața continentului nostru.

Cristian Unteanu

Piese din tezaurul de la Moigrad (neolitic)

Ornamentație specifică pentru ceramică tracă

Rhyton, descoperit la Poronia (secol III î.e.n.)

Cronica literară

Maturitate

ÎN răstimp de o jumătate de an, Constanța Buzea a tipărit două remarcabile cărți de poezie, mai unitară fiind *Ape cu plute*, cealaltă, *Limanul orei*, inegală, suferind de oarecare improvizație. Ele diferă mult ca substanță lirică și ca tonalitate: *Ape cu plute* urmează, rafinând-o artistic, linia elegiei sentimentale și muzicale de la debut (prelungită în *Coline* și în *Sala nervilor*); *Limanul orei* conține o poezie insolit-vizionară, sumbră, de un dramatism chinuitor al expresiei, amintind, mai ales pe această latură, de aspectul unor poeme din *Norii și Agonice*. Asemănări în aceasta din urmă pot fi descoperite și cu lirismul crud, corosiv și modern al Ninei Cassian, dar fără senzualitatea rece-frenetică și mai cu seamă fără luciditatea poetei *Ambitusului*, care îngăduie detașarea ironică, spiritul satiric și jocul existențial al poeziei ei. De aceea, probabil, e vorba la Constanța Buzea, la care fiecare nouă carte reprezintă un moment de biografie în mai mare măsură decât expresia unei căutări în planul artistic, de o modernitate mai degrabă inconștientă. Maturizarea ei a fost încheiată, ca a fructului care se coace, și greu de observat, pe de o parte, fiindcă poeta a făcut de la început impresia unei grave maturități (ce nu era decât masca pentru o tinerețe neexpansivă), iar, pe de alta, fiindcă salturile bruște pe care poezia ei le-a înregistrat nu erau în legătură cu o evoluție internă, ci se datorau contaminării de teme și modalități generației. Cred că greșit s-a pus această evoluție în legătură cu sporul de reflexivitate. Poezia Constanței Buzea, așa de organic emoțională și de firesc feminină, nu e reflexivă decât cel mult în sensul prezărării cîntecelor cu noțiuni abstracte și al cultivării (mai ales în *Norii*) unui rece lirism speculativ, de asemenea un bun comun al generației poetei. Chiar și în *Ape cu plute* găsim urme ale acestuia și nu mai departe decât în poe-

zia inaugurală. „Agită pomii păsări mari, / și via singele divin. / Pînă la mine este mult, / pînă la moarte mai puțin“. Sau: „Aceste vorbe de cules / Le simt dorințe, le spun chin, / iubirea mea se împlini / atît de dreaptă în destin.“ Mai aproape de adevăr ar fi să vedem „reflexivitatea“ ca pe încercarea de a liriciza o idee morală. Un exemplu limpede ne oferă poezia *Ca o greșeală în care am stat*. În concretul stării sufletești, sugerate inițial printr-un peisaj autumnal dezolant („Toamnă-n grădină, toamnă pe deal, toamnă pe șes...“), intervine gândirea analogică („Ea ne ajută, sufletul nostru e împăcat. / Vara e mută ca o greșeală în care am stat“), poezia căpătînd astfel aspectul unei alegorii etice, în care, prin translație mecanică, imaginilor le corespund idei generale (vina): „Fie că stăm de aci-nainte puri în lumină, / frunze aduc înspre pămînt urme de vină.“ Revenind, să spun că *Ape cu plute*, prin echilibrul și stăpînirea mijloacelor, și *Limanul orei*, prin îndrăzneala de a renunța la o formulă de poezie ce părea deplin acceptabilă pentru natura poetei și de a se lăsa călăuzită de instinct pe drumuri nebătute încă și riscante, reprezintă un moment crucial în evoluția liricii Constanței Buzea, care s-ar putea să fie semnul maturității ei.

ÎN *Ape cu plute* sînt relevabile sonetele cam cuminți, din a doua parte a volumului, ca și un număr de cîntece de dragoste din rest. Majoritatea sînt în fond române complicate intelectual, elegii amare, melancolice și grave, spovedanii lirice ce întorc suferința ascunsă într-o abia voalată imputare: Sînt ostentă cînd te simt aproape, De grija ta m-aș lepăda un ceas. Un greier mare nopților dă glas, Mărunte flori visează să-l îngroape. Nelinistită viața mea începe În umbra fără ghimpi de la popas. Ce vom avea din ce ne-a mai rămas? Nici un cuvînt nespuns n-o să ne scape. În voia lor vei crede că te las,

Și vor fi nori ca-n preajma unor ape În locul unde ne vom fi retras.

Sufletul tău se sparge ca un vas La care vin prea multe să se adape Sălbăticiuni și vite de pripas.

În ciuda unui aer enigmatic, izvorit din reticență, metaforele dezamăgirii rămîn destul de transparente:

O, păsări bune, păsări călătoare, Gîndind la viermii pomilor de sare, E lumea o grădină-nfloritoare, Și-s pui în cuiburi, puii vor să zboare.

Aș vrea să țin un șoim de subțioare, În șoim, vă spun, e un bărbat ce moare Închipuindu-se la vînătoare, Trimis, și rătăcit, și ars de soare.

Nu am putere, n-am nici ajutoare. Surparea lui e lină și nu doare, Pare că umbra lui se urcă, mare, De la pămînt la cerul gol de fiare.

Cît se-nalță, păru amenințare, Acum, cînd cade, nimeni nu tresare.

În aceste fabule lirice, sfios-eufonice, răsună adesea acorduri suav-sentențioase („Acestei liniști prețu nu i-l cere. / Zidită fie gura care minte / Răzbunătoare, simpla mea putere!“) sau chiar dramatice, în felul Magdei Isanos (fiindcă: „Iubirea închide / Agonice larme / De crude și lirice / Arme“), însă poeta rămîne oarecum credincioasă propriei recomandări:

Nu-ți face din melancolii Decît senine poezii.

ÎN *Limanul orei* însă, seninătatea se risipește, împreună cu melodiile sentimentului, făcînd loc unei senzorialități crispate și dezgustate, cuvintele înseși se umplu de o arghiziană scîrbă:

Cuvinte, ca turmele rupte de locuri Și rătăcite, Ca și cum printr-o furtună trecînd, Blînde ajuns să se prosternă, să lingă Palma întinsă și buzele cerșetorului.

Ceea ce caut, seamănă cu podul Pe care tu vii citeodată să mă aștepți. Ceea ce sunt — umbră tîrîță,

constanța buzea

LIMANUL OREI

editura Eminescu

Umbra lor mare, Umbra cuvintelor blinde de sete, Scirbite de sarea pe care-o găsesc În palma întinsă și pe buzele cerșetorului.

Sfîșiate-ntre ele, cuvintele Silite să se urască, în timp ce Oglindă neprimitoare le sunt, Le arunc din sine-mi ca pe un praf innorat.

Melci, după ploaie, Zadarnic de limpezi, mă vor ataca. Ceea ce sunt, mă părăsește în grabă, Eu, pe mine m-am părăsit.

Nu e doar o diferență de artă poetică: poezia însăși devine voit prozaică, se „urîțește“, lăsînd sentimentul să răbufnească la suprafață în imagini adesea brutale și șocante. Emoțiile sînt gîtuite, plînsul seamănă cu un bocet bacovian.

Nimeni nu cunoaște, Nimeni nu imită. Nimeni, viața tristă de apoi. Nesfîrșit va paște Turfă umilită, Doar trifoi de plumb Cu patru fol. O, de m-ar mai naște Muma mea iubită, Muma mea de-argint Și de noroi, Nimeni nu cunoaște, Cît e de cumplită. Fața mea cînd o ascund de voi.

O poezie din volumul anterior e reluată sub alt titlu (*Septembrie*) și într-o așezare grafică fărîmițată, dovadă că ceva s-a schimbat pînă și în intonația lăuntrică. Poezii remarcabile ilustrează acest lirism mai nud, mai plin de crudități și de cruzimi, unde efectul vine din „sinceritate“: *Tranzit* („Trecu numal umbra, / Sfioasă și plină de ghimpi“), *Setea* („Lacătul nu vrea să-nchidă pe nimeni, / Și cît de dulce răsună lanțul / Din care am căzut!“), *Gol, Dedicție, Stîvulitorul de goluri, Dig și altele*.

Nicolae Manolescu

Victor Vintu Scrisori din țara copilăriei

(Editura Albatros, 1976)

● IATĂ o carte de un fel deosebit, *Scrisori din țara copilăriei*, care are mai mulți autori. O carte în care realitatea fiecăre zi e dublată de o altă realitate, extrem de sensibilă, fragedă neliniste din rimul anilor de început ai vieții. Acești autori sînt scriitori din toate generațiile, scriitori români, maghiari, germani și de te naționalități din patria noastră, reîndu-i chipul cu ochii foștilor copii, cu chipii celor ce se întorc pe locurile unde au născut. Astfel că marele tablou se întinde acum din imaginile ce nu pot colorate decât de un profund sentiment dragostei față de țară; de trecutul, de prezentul și de viitorul ei. Victor Vintu, scriitor care a străbătut de la un capăt altul drumurile țării, și nu o dată, ci, spune, gîndindu-mă la ziarist, continuă, a crezut cu o deplină sinceritate în a te de evocare a călătorului care ajunge în satul sau orasul natal zicîndu-si: „pri-priul unei retrospectivă asupra lucrurilor în care îți tragi rădăcinile, al unei pa-pa-tele istorice în spațiul experienței in-indivale, al unei proiecții în realitatea noastră socialistă, al unei geografii senti-mentale, poate fi cel mai apropiat pridor-

din care îți poți vedea patria“. Și iată-l pornind într-o călătorie sui-generis, de astă dată reunind, la un ceas al destăinuirilor despre locurile de baștină, aproape șazeci de scriitori. Și așa cum ni se măturisește în prefață, invitația nu s-a lăsat așteptată. „Locul natal fiind cea mai apropiată dintre realități, scrisorile aflîndu-se de-o veșnicie în suflet“. Începea deci „să se contureze pe sute de pagini o Românie a zilelor noastre, continuare firească a Cărții despre țară pe care, de la începuturile literaturii române, scriitorii și-au transmis-o din generație în generație ca pe o înaltă datorie față de pămîntul care i-a născut și i-a crescut“.

Astfel că, sub semnul acestei profesiuni de credință numită patriotism, care adună într-un gînd și o simțire scriitorii de vîrstă, graiuri și formule artistice diferite, Victor Vintu a alcătuit o carte în care descrierea vetrei natale a fiecărui autor antologat a dus la tabloul întregii țări. La capătul drumului, lung dar nicidecum obositor, plin la fiecare pas de o frumusețe inedită, mereu altfel, mereu trăgîndu-l pe cititor ca pe un călător de-venit, deodată, curios în propria sa lume, cel care a adunat „Scrisorile“ se confesează la rîndul său și se întreabă: „oare încercarea de față nu ar putea fi continuată? Aici sînt prezenți scriitorii de o anumită vîrstă, aparținînd unui anumit răsîmînt literar. Cei astăzi tineri nu se vor simți și ei îndemnați, la maturitate, să-și aștearnă scrisorile din țara copilăriei?“.

Ne putem astfel imagina de pe acum, în perspectiva timpului, colecțiile succesive ale unor asemenea documente literare care vor fi tot atîtea volume ale „Cărții despre țară“.

Vasile Băran

I. Mocanu Moartea sorei Agatha

(Editura Dacia, 1976)

● DUPĂ substanțialele însemnări despre spionajul tehnico-economic, apărute anul trecut în Editura Militară (domeniul în care autorul pare a avea o vastă documentație și cunoștințe nu tocmai comune), I. Mocanu vine cu acest volum, însumînd 10 povestiri ce se citesc cu interes, fără efort, dar cu încordarea necesară oricărui produs al literaturii polițiste, căreia îi stăpînește bine mecanismele. Inspirare mai ales din realitățile românești postbelice, unele pornind, probabil, chiar de la cazuri aievea, povestirile acestea dezvăluie publicului domenii de activitate mai puțin abordate în ultimii ani, cum ar fi spionajul de diverse nuanțe, activitatea de urmărire și prindere a diverși infractori și criminali, oprirea transferului ilegal de valori peste graniță, a furtului de inteligență, împiedicarea unor sabotaje de proporție sau (ca în *Ultimul mesaj*) a regurării unor forțe militare fasciste către sfîrșitul războiului etc. Astfel, în bună măsură, ceea ce în amintirile însemnări... se discuta la un anume nivel științific, aici este transfigurată în plan literar, fără ca prin aceasta legăturile dintre cele două cărți să fie anulate. Dimpotrivă, talentul literar al autorului face ca multe pagini din instructivele însemnări... să fie par-

curse cu o curiozitate egalabilă celei investite în orice paragraf din literatura de spionaj. Descrierea unor tehnici și procedee, a unor cazuri celebre de spionaj, evocarea unor situații ridicele sau grave, schițarea siluetei unor specialiști celebri în materie fac respectiva carte accesibilă, antrenantă, nu numai sub raportul noutăților vehiculate, ci și sub cel al scriiturii.

În cartea de față ingeniozitatea și darul său de povestitor sînt la largul lor, investite cu toată puterea funcțională și expresivă pe care le-o poate conferi autorul. Sigur, trenarea unor începuturi, ca acelea ale povestirilor *Tabloul sau Ultimul mesaj*, faptul că toate cazurile sînt soluționate cu succes de către organele de urmărire (deși mai totdeauna astfel se întîmplă în viața curentă) etc., pot genera o anume insatisfacție sau impresie relativ falsă de idilic și de optimism căutat, dar toate acestea sînt repede depășite, cititorul fiind prins în desfășurarea faptelor și în evoluția destinelor de o manieră ce-l face să parcurgă paginile într-o remarcabilă stare de nesat. Apoi, prin natura ei, povestirea e mai directă, mai strînsă și mai puțin permeabilă la sinuozități și răsturnări decît nuvela sau romanul, bunăoară, pentru care autorul pare a fi dotat. De aceea, luate drept ceea ce sînt, textele din *Moartea sorei Agatha* relevă un scriitor înzestrat, exersat mai mult în alte domenii decît în cel literar, în care intră însă fără stîngerile debutului, fără stingăci flagrante, ori poticneli penibile. Fraza curge firească, dialogul se încheagă normal, reflecția se estompează cu pricepere în mișcarea epică, dramatismul crește cu măsură, conferind paginilor un dinamism apreciabil.

George Muntean

Poezia

„Curenții de seară“

SCRIIND despre Aurel Gurghianu în **Poezia românească contemporană**, Al. Piru observa cu îndreptățire că poetul a evoluat, în ultimii ani, într-o direcție pe care primele sale manifestări nu o lăsau să se întrevadă. Cîndva el cultivase poemul cu simbur narativ, balada, pastelul evocator, în spiritul uleiului luminos tradiționalism care capta ecouri din Coșbuc. Volumele din urmă, și încă mai vizibil acesta pe care-l avem în față, afirmă un lirism de atitudine interiorizată, de loc senin, citeodată ermetic, contras în neliniștite viziuni expuse numai o clipă, ca și cum poetul s-ar teme că prin amănunțire ar putea să piardă din puterea transmiției. Iată din ce puține elemente realizează, cu tehnică baco-viană a notației, sugestia rumoarei studențești pe străzile orașului, într-un concentrat poem de atmosferă: „Gaudamus / se-aude pe străzi. / Cuvinte latine / strigă / și conjugări / de care nu-și dau seama, / sori galbeni / bolnavi de istorie... // Poeme de noapte...“ (Serii de mai în cetate). Transcriere sin-copată, eliptică, punctele de suspensie întărend senzația prea plinului interior din care au răzbătut la suprafață numai ecouri surdinizate.

Curenții de seară e un titlu care deține unul din motivele generatoare ale confesiunii lirice. „...iar anii mei sint acum 50!“ sună un vers al lui Aurel Gurghianu, punînd toată neliniș-

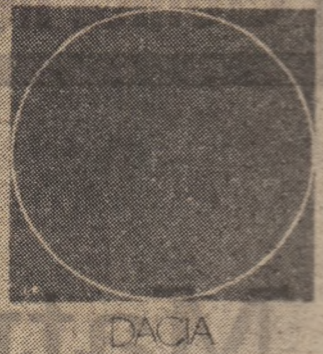
*) Aurel Gurghianu, **Curenții de seară**, Editura Dacia, 1976.

tea infuzată poemelor în legătură cu ceea ce îi poate aduce poetului, în ordinea trăirii interioare, presimțita inserare biologică: „Venele mici n-au loc pentru acul siringilor, / penele și-au pierdut rădăcina, / numai auzul, de trei ori mărit, / se-ntoarce asupra ta, / cel amărit, cel galben, / ascultînd creșterea unghiilor / și-o boală ce vine din hăuri. / Acum timpul și fața ta sint o mască / de idol / de care nu te poți bucura, nu te poți despărți. / Un șarpe și se-ncolăcește pe gleznă și tace / vădit incurcat de semnul / ivit ca un luceafăr / pe umărul sting. / Ce spune pasărea / ce cade cu gîtul tăiat / de un fier nevăzut / cînd vrea să se-apropie din Helicon / de Valea ta? / Să fie sfîrșitul prin umilință, / ori trecerea prin focul cel mare / pregătindu-ți la ora necunoscută / un nou tipar?“ (**Vanitas**). Alternativa, tulburătoare, e așadar între stîngerea „prin umilință“ și trecerea către „un nou tipar“, deci către alt ciclu, îmbogățit, al trăirilor, de la care poetul să poată nădăjdui, înainte de toate, împlinirea destinului creator (pasărea jertfită spre a desluși viitorul, pasărea „cu gîtul tăiat“, este venită din Helicon, lăcașul muzelor).

Aproape toate poeziile transmit în-cordarea conștiinței în fața obsedan-tei probleme: ce va urma? Poetul aude voci „oraculare“, venite „din cos-mos“ și frămîntarea sa e de a înțelege sensul mesajului. Este cînd descumpă-nit în fața ideii că s-ar afla „la capătul drumului“, cînd împăcat și nostal-gic de amintirea celor trăite. Îl domină sentimentul de a fi fost consumat de

experiențe, absorbit cu atîta fervoare de virtuțile acestora, încît simte că viața însăși, sleită de efortul pe care l-a făcut solicitîndu-l, îl va lăsa benevol din strînsoare. Imaginea lipitoare „obosită ma-lign“ traduce sugestiv această senzație, într-unul din cele mai frumoase poe-me despre întîmpinarea morții din cîte am citit în ultima vreme: „Vin, vin, / mai așteaptă-mă puțin, / între carpeni de la răstoacă. / Diavolul plînge și toa-că / tîmăduirea sufletelor / în declin. / Vin, vin. / O lipitoare / obosită malign / îmi lasă venele de la cap / și cade. / — Multumesc / iubite Alcade / pentru prințul / Dumneavoastră / cumsecade!“ (**Legeritate**). Finalul introduce o nuan-ță amar-ironică, adeseori detectabilă în poeme, element de contrast care echi-librează perspectiva. Din păcate surisul decade citeodată în grimasă, în rictus, schimonosind comunicarea prin abuz de efecte persiflatoare („Exame-nul conștiinței. / Doamne, / Amin. / Am rămas între poezi peltic puțin / ca o cîrțită ruptă la gură. / Absintul străin / gîdila la anvergură“) sau prin oralisme improprie („Și astfel am înțeles că Ora-colul ne-a tras cloa“) Alături, poetul e criptic, adaptînd sugestii bar-biene („La Ripa dinspre cel dus / mulți raci spelbi se vor preda. / Cîzmele nu se vor apropia de ei, / ci numai noi, / mai mulți luna-teci. // La Moigrad, o sfoară grea“) sau facil-gratuit ca în această **Ludică**: „Oare Astecii purtau catalige / sau ci-neva de la Melomar? // Scoateți ba-tistele / și le răsuciți / în formă de pil-nie“.

AUREL GURGHIANU
CURENȚII DE SEARĂ

SUBSTANTIAL cu adevărat ră-mîne Aurel Gurghianu cînd in-suflă proiecțiile sale tensionate unei frămîntări, emoția trăirii sub pre-siunea coplesitoare a timpului ce gră-bește din urmă. Destinul omului și al poeziei („calul alb“, înaripat al poeziei) apar îngemănate indestructibil, amîn-două ajunse în fața marelui examen al ceasului de seară: „Acel cal alb / unde mă va duce oare? / Și știe cineva ce iarbă va paște! / Oare-adunai destul să aibă pină la capătul drumului / sau îl voi hrăni cu oase de pești? // Cum in-te-am fost / și nu l-am lăsat să joace prea tare, / nu l-am scos în față pră-pastia, / nu l-am certat cu cuvintele, / pe drumul Cîmpiei / nu i-am prins sperin-du-l la urechi lilieci. // De la o vreme începe să aibă vedenii, / crezîndu-se în deșert / și lovind piramidele, / în timp ce-i sună-n vertebre / monede ne-cunoscute de aur. // Nu-l mai conduc cu friul, / îl conduc c-un stilet / între-bindu-l adesea / de nu vrea să moară? // Mișcă din aripi, / din fulgii copitelor / și se face de ceară“ (**Un fel de vîrstă**).

G. Dimisianu

Proza

Imagini mișcate

PARABOLĂ cu sensuri generoa-se este romanul lui Vladimir Co-lin, **Grifonul lui Ulise** unde este închipuită o nouă călătorie a celebru-lui erou grec în căutarea adevărului tinereții sale războinice. Întors după lungile-i peregrinări în Ithaca, bătrînul rege are revelația că a căzut el însuși în iluzia unui timp legendar, care a inno-bilat faptele de arme ale aheilor. A-mîntirea războiului troian supraviețu-iește hiperbolizată în mintea lui, în timp ce viața, urmîndu-și cursul, șterge măreția și scoate la iveală adevărurile crude și mai puțin eroice ale trecutu-lui. „Războiul, războaiele“, cum îl numește Ulise, nu pare a fi schimbat fața lumii, așa cum credeau cei ce l-au purtat. Căpitanul vasului ugarit care îl va duce pe Ulise spre Creta îl numește un război printre multe alte războaie. Troia s-a refăcut din cenușă, Elena e o bătrînă chinată de remuș-cări, Menelau un moșneag senil și ci-nic, Briseis o epavă, Eupites un jefui-tor și un ucigaș, iar ceilalți, morții, sint înghițiți de uitare. Gîndul unei noi călă-torii — de data aceasta o călătorie a cunoașterii, a reflecției, a căutării ade-vărului — îl reîntinerește pe Ulise. Este o călătorie în memorie și în imaginar, în care tînr-bătrînul erou are alături misteriosul grifon Evip, simbol al pla-nului fabulos spiritual în care se pe-trece drama. Acest nou Ulise nu se mai lasă amăgit de înflăcăările tinereții, vede lumea într-o lumină stă-pînită, aproape sceptică — este un Ulise „realist“, meditativ și dornic să recupereze la acest nivel profund idea-lurile de altădată.

Întreaga aventură pare o lamentație pe terra pieirii vîrstei eroice. Romanul are o substanță lirică și reflexivă, fi-înd un fel de poem filosofic în proză.

*) Vladimir Colin, **Grifonul lui Ulise**, Editura Cartea Românească, 1976.

Eroul este purificat, Ulise pare un vi-sător, un idealist, un naiv luptător pen-tru dreptate, un cavaler fără prihană. Acum se arată mîhnit de uitarea care a învăluit faptele eroice în conștiința tinerei generații, dar nemulțumit și de legendă. Ca erou al unei parabole mo-derne figura lui pierde, ciudat, din com-plexitate.

Vladimir Colin se arată în acest ro-man un scriitor rafinat, manierist, în-clinat spre construcții simple și simbo-lice, spre o literatură a reflecției, a imaginarului aservit semnificațiilor morale. Scenele, evenimentele, gestu-rile eroului său sint niște „ispitiri“ spre meditație, variațiuni ale temei alese. **Grifonul lui Ulise** adună, mai bine zis înghesuie, în evocarea călăto-rii întineritului rege al Ithacai, moti-vele lirice cele mai cunoscute ale lite-raturii antice: în primul rînd, regretul vîrstei eroice, apoi, motivul deșertăciu-nii vieții (lamentăția lui Ulise la mor-mîniul frumoasei Regedet, înfîlnirea cu Briseis, bătrînă roasă de lepră, cu nimic din strălucirea ei de altă-dată), al destinului implacabil (pro-fetia lui Teoclimene), al lumii ce se re-face din cenușă (ridicarea Troiei peste ruinele războiului) etc. Tratatul lor într-o parabolă modernă, aluzivă, care simplifică și adîncește sensurile vechi pe dimensiuni morale, este însoțit de o plăcută senzație de joc. Imaginile unor eroi cunoscuți (Ulise, Menelau, Elena, Briseis etc.), devenite aproape embleme ale lumii noastre fictive, par în asemenea contexte noi niște **imagini mișcate**. Și tocmai în această mai mare sau mai mică deviere din linia lor con-stită substanța unei atare literaturi ca și farmecul ei ludic.

Ulise din **Grifonul**, lui Vladimir Co-lin este o asemenea **imagine mișcată**. Îl vedem la început — un bătrîn cu diminețile torturate de vise simbolice, redobîndînd contactul cu lumea la ni-

vel senzorial („Ca în atîtea dimineți, pipăi pătura groasă, albă și moale. Lăsă brațul să lungească. Sub pătura erau covoare, sub covoare stufe de purpură, sub ele, blănuri de preț... Degetele-i pipăiau podoabele de aur, de argint și fildeș pe care tot el le încrustase în tăbliile de măsline... Soarele nu ieșise din nori și afară era, cu siguranță, umed și rece. Auzi în curte lătratul unui cîi-ne, fișitul măturii, cumpăna scrișni, acum cineva crapă lemne, dar totul se petrece încet, într-o depănare vîtuită“). Apare apoi ca bătrîn îngăduitor cu gre-șelile tinerilor (scena cu Eurinoma și cu Telemach) și, deodată, iarăși tînr în-flăcărat de dorința de „a ști“, începîndu-și noile aventuri.

O atare manieră literară cere un stil simplu, fără savoare, sugestiv prin li-nearitate și nu prin culoare și un li-rism subiacent pe care Vladimir Colin știe să le folosească. Romanul cere o narațiune limpede, schematică, în care elementele simbolice își găsesc spațiul expresiv cel mai adecvat. Fraza nu poetizează, deși menține fluxul poema-tic. Foarte rar stridențe de genul: „A-fară, găina cotcodăcea în cascade, în-ceta și proclama din nou un obscur triumf împotriva morții“ sau „Tineri și strălucitori, puternici ca niște fiare ne-păsătoare, lacome de glorie, gata să-și înfigă colții în toate cîșvirtele de viață“ sau „Logica lui Astipil îl sicie ca un tăun“...

Grifonul lui Ulise este o carte care poate stîrni o pură plăcere intelectuală, căci farmecul ei stă în mare măsură în acel coeficient de deformare a simbo-lurilor cîmpătate din lecturi anterioare, din operele clasice, în forța de adapta-re a acestor simboluri unui nou text.

Dana Dumitriu

Calendar

- 8.IX.1894 — s-a născut George Ulieru (m. 1943).
- 8.IX.1864 — s-a născut George Coșbuc (m. 1918).
- 8.IX.1900 — s-a născut M. Ble-cher (m. 1938).
- 8.IX.1916 — a murit Nicolae Vule-vici (n. 1877).
- 8.IX.1926 — s-a născut Ștefan Bănulescu.
- 8.IX.1893 — a murit Vasile Bo-grea (n. 1881).
- 8.IX.1930 — s-a născut Ion Arie-șanu.
- 8.IX.1893 — a murit Ion Popovici-Bănățeanu (n. 1869).
- 9.IX.1896 — a murit Matei Miilo (n. 1814).
- 10.IX.1888 — s-a născut Virgil Tempeanu.
- 10.IX.1930 — s-a născut Liviu Călin.
- 11.IX.1878 — s-a născut Nicolae D. Xenopol (m. 1917).
- 11.IX.1911 — s-a născut Aurel Chiresscu.
- 11.IX.1927 — s-a născut Franz Storch.
- 11.IX.1954 — a murit Elie Dăianu (n. 1869).
- 11.IX.1973 — a murit Corneliu Belciugăteanu (n. 1922).
- 12.IX.1869 — a murit Coman-tin Stamati (n. 1786).
- 13.IX.1852 — s-a născut Petre-lei István, scriitor și publicist maghiar din România (m. 1910).
- 13.IX.1911 — s-a născut Aurel Leon.
- 13.IX.1912 — s-a născut Kisa Jeno.
- 13.IX.1915 — s-a născut Ștefan Georgescu.
- 13.IX.1970 — a murit Sanda Ma-vilă (n. 1900).
- 13.IX.1973 — a murit Vasile Vă-silă (n. 1940).

Alphonse Daudet influențat de Filimon?

NTRE romanul *Le Nabab* de Alphonse Daudet, considerat de unii istorici literari cel mai bun dintre romanele de moravuri ale autorului atât de popularului *Tartarin...*, și *Ciocoi vechi și noi* de Nicolae Filimon sînt unele asemănări frapante care mi se par a depăși coincidențele întâmplătoare întîlnite în unele opere literare. Atari coincidențe — unii exegeți le numesc influențe — au fost relevate în opera lui Daudet vizavi de cea a lui Dickens, și scriitorul francez le-a explicat ca fenomene firești, determinate de biografia, pînă la un punct asemănătoare, a celor doi scriitori, respingînd, nu totdeauna convingător, ideea unei influențe propriu-zise a romancierului englez¹. Este vorba, și în cazul pe care ne-am propus să-l discutăm, doar de simple asemănări întâmplătoare, nu de influență? Să lăsam faptele să vorbească.

Le Nabab apare în 1877. Romanul înfățișează destinul unui parvenit, Bernard Jansoulet. Fiul unui prăvăliș de provincie, o vreme hamal în portul Marsilia, el pleacă în Africa spre a se căpătui. Devenit om de încredere al beului de Tunis, izbutește, prin mijloace necinstite („a furat cu jaca”, ni se spune), să acumuleze o avere fabuloasă. Venit la Paris, unde averea sa face senzație și i se spune Nababul, este curînd ruinat de o întreagă rețea ostilă sau numai profitoare, care se creează în jurul lui și care-l subminează reputația și interesele, sau îl fură metodic, începînd cu funcționarii instituțiilor pe care le creează și le finanțează, și terminînd cu servitorii care-l administrează bunurile. Pe această canava, scriitorul evocă pe larg și în profunzime, moravuri ale vieții sociale și politice, romanul fiind o frescă amplă a societății franceze din ultimul deceniu al imperiului lui Napoleon al III-lea.

Destinul lui Jansoulet seamănă, în linii mari, cu al lui Andronache Tuzluc din romanul lui Filimon. Porniți de jos, unul din întinsecimile Fanarului, celălalt dintr-o mică localitate din sudul Franței, amîndoi reușesc să parvină la averi fabuloase, pe căi rapace, nu în metropolă,

¹ Vezi Alphonse Daudet, *Trente ans de Paris*, 1888, pp. 309—310.

ei ca oameni de încredere ai unor prinți de la periferia imperiului. Ajunși la apogeele îmbogățirii, se prăbușesc, în ambele cazuri, incredibil de repede. Foarte perseverenți și abili în ascensiune, ei devin, la apogeu, o pradă neverosimil de ușoară a celor care-i înșală și-i fură, ruinîndu-i. Cele două personaje sînt urmărite nu pe întreaga curbă a existenței lor, ci numai în momentul de vîrf al parvenirii și apoi în procesul de declin rapid. Drumul ascensiunii lor e doar amintit, rezumativ, în câteva fraze. Sînt apoi și alte asemănări frapante, în structura de ansamblu, precum și în aspecte de detaliu, ale celor două romane. Daudet își începe romanul cu descrierea palatului ducelui de Mora, primul ministru al țării. Filimon cu descrierea palatului lui Tuzluc, primul dregător al domnitorului valah. Păturică, vătavul lui Tuzluc, imitîndu-și stăpînul, dă un ospăț la care-și invită prietenii, vătavi la alte curți boierești și, în timpul petrecerii, conviții vorbesc despre moravuri ale boierilor pe care-i slujesc și pe care-i fură, sărăcindu-i; la fel procedează și Noël, valetul Nababului, și, la ospăț, se petrec lucruri asemănătoare. Gheorghe, vătavul lui Tuzluc, om modest și cinstit, încearcă să atragă atenția stăpînului său, fără rezultat însă, asupra modului în care e înșelat și jefuit, impins spre ruină; la fel face secretarul Nababului, Paul de Gery, caracter integru, semînd în multe privințe lui Gheorghe și îndeplinind în roman o funcție asemănătoare. El iubește și urmează a se căsători cu o fată frumoasă, de o mare gingășie morală. Aline Joyeuse, fiica unui funcționar cinstit, idealizată puțin și apropiată în această privință de Maria, fiica banului C., iubita și apoi soția lui Gheorghe. Și atari exemple de izbitoare asemănare a celor două romane se mai pot da. Ele sînt prea multe spre a le considera simple coincidențe. Cum romanul lui Filimon e scris și publicat cu cincisprezece ani înaintea *Nababului*, cînd autorul acestuia avea doar doisprezece ani, influența lui Daudet asupra scriitorului român este exclusă. Rămîne în picioare doar ipoteza cealaltă, a influențării romancierului francez de către autorul *Ciocoiilor vechi și noi*. Cum? Vom încerca să arătăm în continuare.

În foiletonul ziarului „Le Pays roumain”

din 13 decembrie 1868, ziar de limbă franceză ce apărea la București, sub direcția literară a lui Ulysse de Marsillac, se începea publicarea unei excelente traduceri franceze a romanului lui Filimon. Autorul traducerii, Ange Pechméja, era un francez refugiat de mulți ani în Principate, unde îndeplinea funcția de șef al corespondenței diplomatice a Ministerului de Externe, poet, prozator și dramaturg, excelent traducător din literatura română, autor, între altele, al uneia din cele mai frumoase versiuni străine a *Miorișei*, publicist politic, colaborator constant la zia-rele de limbă franceză scoase la București de prietenul său Marsillac². Traducerea romanului a apărut cu intermitențe în „Le Pays roumain”, sub titlul *Les Tchokoi*, pînă în septembrie 1870, cînd s-a întrerupt definitiv la capitolul al XVIII-lea. Într-o mică introducere, nesemnată dar scrisă fără îndoială de Pechméja, se arată că romanul este considerat, pe bună dreptate, în România, „pour la meilleure étude des moeurs locales”, autorul fiind „un des excellents écrivains de la Roumanie”. Moartea l-a împiedicat pe autor, se spunea în continuare, să dea și partea a doua a operei sale, scrisă totuși aproape în întregime, manuscrisul aflîndu-se la un amic al scriitorului care promite să-l publice „après l'avoir complétée”. Știrea era senzatională, dar partea a doua a romanului, care ar fi urmat să se refere, cum Filimon dădea a înțelege în Prologul scrierii sale, la Ciocoiul „din zilele noastre”, adică din epoca Unirii Principatelor, n-a mai apărut, manuscrisul menționat nu l-a văzut nimeni și nici un indiciu ulterior n-a confirmat existența lui. S-a pierdut, sau el n-a existat niciodată?

DAUDET putea cunoaște romanul lui Filimon din această traducere publicată în „Le Pays roumain”. Ziarul apărea la București concomitent cu un altul, și acesta tot sub îngrijirea lui Marsillac, „Le Moniteur roumain”, titlu evident împrumutat ziarului parizian „Le Moniteur”, în care, tot în anii aceia, Daudet își tipărea prima versiune a lui Tar-

² Despre Ange Pechméja a scris D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, 1944, pp. 131—148.

Nicolae Filimon

tarin de Tarascon. Cele două ziare franceze din București, continuele după 1780, de „Le Journal de Bucarest”, erau difuzate și citite în capitala Franței. Ele erau trimise principalelor redacții din Paris, în orice caz aceleia a ziarului „Le Moniteur” (frecventată de Daudet), unor personalități ale vieții politice și literare franceze, poate și autorului lui *Tartarin*, meridional de origine ca și Marsillac și Pechméja. În sprijinul acestei opinii, că zia-rele conduse de Marsillac erau cunoscut și citite la Paris, voi cita informația unui corespondent parizian al unuia din aceste ziare. „Le Journal de Bucarest” scria, la rubrica *Lettres de Paris*, corespondentul care semna cu inițiale, „est très lu et très goûté à Paris dans certains cercles où l'on a gardé les traditions du beau langage et des généreux sentiments”. Cîteva alte circumstanțe, biografice erau de natură a-i trezi și a-i întreține lui Daudet interesul pentru literatura română. O parte din cărțile sale sînt tipărite la editorul Dentu, unde apăruseră scrieri despre România⁴: precum și volumul *Brises d'Orient* (1866) de Bolintineanu, prefațat de Philarete Chasles, carte elogios recenziată în presa franceză, între recenzenți numărîndu-se și poetul Théodore de Banville, prieten apropiat, în anii următori, al lui Daudet⁵. Un alt apropiat al romancierului era poetul Mistral⁶, cunoscut filoromân și prieten al lui Vasile Alecsandri. Oricum, România pare a-l obseda pe Daudet. Invitat în perioada începuturilor literare, la o serată a unei cunoscute actrițe, scriitorul a fost luat aici drept un prinț valah și confuzia a durat toată seara. A trebuit să facă ulterior o nouă vizită amfitrioniei spre a înlătura neînțelegerea⁷. Și numele de valah revine în scrisul său. Chiar în romanul *Le Nabab* există un personaj „moldovalah”: copilul care reține atenția secretarului Curtii, cînd acesta vizitează asezămîntului „Bethleem” al doctorului Jenkins.

Influența *Ciocoiilor...* lui Filimon asupra romanului *Le Nabab* este, asadar, într-un totu plauzibilă. Daudet a cunoscut, fără îndoială, romanul scriitorului român, în versiunea franceză a lui Pechméja, care cuprinde doar o parte a scrierii, aceea care se referă la procesul ruinării lui Tuzluc și care — fapt semnificativ — numai ea, nu și partea netradusă, prezintă asemănări cu romanul francez. Evident, romanul lui Daudet nu este o simplă imitație. Lectura *Ciocoiilor...* i-a oferit scriitorului francez unele sugestii privind destinul eroului principal, tipologia, în mare, a altor personaje, precum și cîteva aspecte mai de amănunt. În cadrul și dincolo de unele scheme sugerate de scriitorul român, Daudet a efectuat un sondaj original și de adîncime în viața societății franceze a epocii, romanul fiind o creație valoroasă.

Dim. Păcurariu

³ „Le Journal de Bucarest”, 26 noiembrie 1871.

⁴ De pildă: Armand Lévy, *L'empereur Napoléon III et les Principautés Danubiennes*, 1858; G. de Cler, *La Moldo-Valachie*, 1866.

⁵ Vezi Leon Daudet, *Quand vivait mon père* (Souvenirs inédits), 1941.

⁶ Ibidem.

⁷ Vezi Alphonse Daudet, *Trente ans de Paris*, pp. 49—51.

Prima verba

Poeți în antologie (II)

● În continuare, *Caietul debutanților*, 1975 (Editura Albatros) include pe: **VALENTIN PREDESCU**: *Gustul ierburilor*. Un suflu whitmanian trece prin versuri, fără prea mare efect însă, fiindcă materia verbală voit prozaică este și excesiv prozaică („De la mine încolo fericirea se integrează intereselor comune de perpetuare / ziua de azi fiind pornită din altolul certitudinilor viitorului / De la mine încolo începe credința în tot ceea ce se / poate face pentru nevătmarea florei poetice / credința în punctul de forță al prezentului, am înfipt un stîlp al cuvintelor sacre / în mijlocul unor cîmpii cu ierburi pregătite să prospere”). Gîndind speculativ cu destulă coerență tînarul poet mai trebuie să-și scuture expresia de praful locului comun.

VALERIU PRICINĂ: *Să ne bucurăm de patrie*. Se reține, din poemele selectate, această imagine: „Adolescent cu genele foșnind în văzduhul / lumii stă poetul printre eroi”. Originală e și formula „rodirii” dintr-un poem bine încheiat imagistic precum acesta: „Ascultați, noaptea...mere lchuze cad / în livadă ca niște semințe de lună — / crengile zumzăie, fire de telegraf / fiecare pom e un stup cu rouă / exprimată în stele, o vorbire, / o legătură a sevei cu aparatul vest / al căii lactee... / există o formulă a rodirii: un măr / egal apă adunată cu lumină minus patimă la puterea minune de împărțit la pămînt... / există o formulă a singurătății: un / radical asurzitor din lacrimă, plus / tăcere fără somn la puterea iubire / de împărțit la pămînt...”.

DUMITRU PRICOP: *Lutul vestit*. În studiul numărului mic de poeme cu care e prezentat, poetul se arată a fi dintre cei adevărați. Genul proximal al lirismului său e în poezia tradițională, de care se desprinde însă prin fiorul meditației în regis-

tru modern („Citiți-mă înscris pe stalactite / povara morții vine din cuvînt / cum vin în somn femeile iubite / cu sinii grei de noapte și pămînt / neîndrăznind să-mi

fac în singe casa / cu aburii cometelor mă-mbrac / prind lumea-n palme cum în ochi mireasa / adună plînsul florilor de mac / dac-am trăi doar glodul pe picioare / și brațele străine prin culori / ar prinde lebedele gust de sare / aripa s-ar usca de două ori / ... / dar să-mi citiți și pagina de moarte / că doar o dată treci prin vis curat / cînd cineva, de undeva, departe / îți cere-n fructe lutul ce ți-a dat⁹). Claritatea rostirii și tendința trece-

rii fluxului verbal prin filtrul conștiinței poetice sînt semnele unei deveniri lirice interesante.

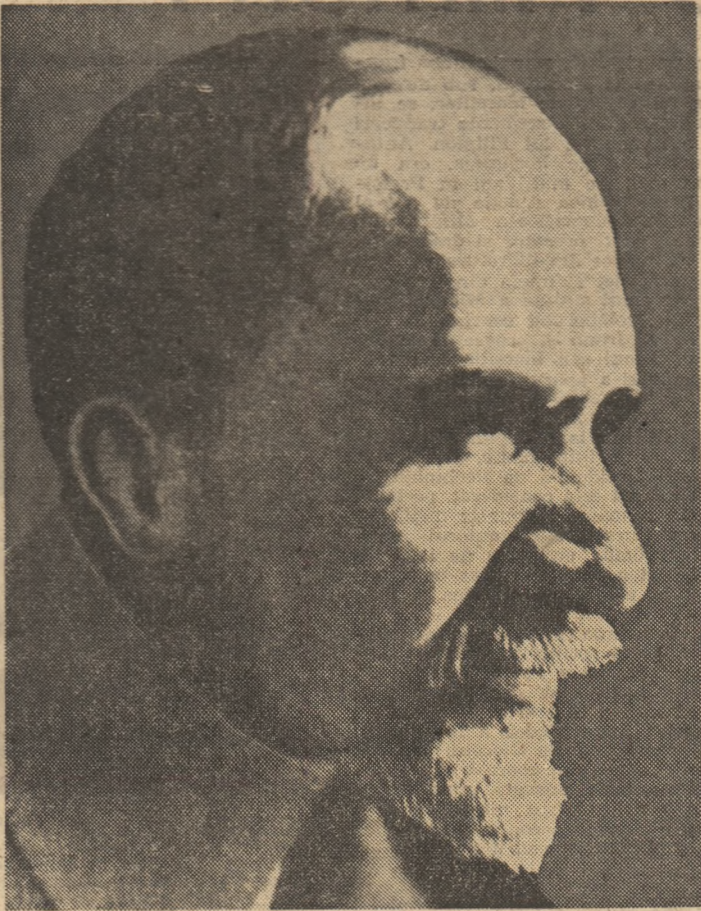
THEODOR RĂPAN: *Hohotul apelor*. Indecis încă sub presiunea altor influențe, de la somptuoșitatea muzicală a rondelurilor simbolistilor la austeritatea gramaticii barbiene, poetul pare mai la el acasă în declamația similitudinească („E devreme spre ispită și tirziu inspre iertare, / aș pleca dar ochiul plînge; aș cînta, cîntecul doare... / Nu pot pasul să-mi lădrămu, floare, satului meu — dar — / și nici apa ferecării dinspre singele barbar... / Clocot în furnici și ierburi, mamă, te zăresc din muguri, / nu mă aștepta cu roua, nu mă căuta în struguri...”).

STERIAN VICOL: *Lema pentru corăbii*. Poetul promite mai mult în poemele publicate destul de frecvent în presă decît în cele din această selecție. Intrucitivă e locventă e doar poezia titulară, mai ales pentru sugestia cosmică din final („Cum presimt eu somnul ca pe-o rouă lină / Irizînd pe floare pulberea mătasei / Vămile din fructe cresc peste grădina / Și aprind cu miere toți pereții casei // Și rămîne lemnul de corăbii și rămîne / Să-l însemne marea cu cerneli albastre / Peste care flăcări dăntuiesc și zine / Cînd se întretaie stelele-n dezastre”).

EUGENIA ZAIMU: *Memoria somnului*. Sensibilitate feminină trecută într-o expresie deocamdată incertă, sugerînd însă un posibil drum în poezia de notație („Din ceață curg / cu ochi prelungi / chipuri de apă / miinile lor ating valurile / și se scufundă-necet. / Tirzul, / pînă de parte-n liniște / veghează gîndul lor / cînd tîndu-mi gîndul, / O, soră de nu le-as fi...”).

Laurențiu Ulici

George Coșbuc

Suflet în sufletul neamului său

A MAI rămas George, al optulea din cei cincisprezece născuți, în casa părintelui Sebastian din Hordou. El te aduce în graiul copilăriei și al iubirii, cu setea de pământ și de dreptate, din lumea poveștilor și a legendelor, să l cauți aici, acasă, pe Valea Sălăuței, așa cum fratele său întru destin literar, Liviu Rebreanu, cheamă cu glasul iubirii și al pământului, să ajungi în Prislop și în Maieru, ca să înțelegi din ce orizonturi s-au ales ființele și cărțile lor. Umbrele celorlalți frați și surori s-au lăsat cu vremea în susul și în josul văii, să lege numele familiei, în felul lor, prin toate ungherele acestei părți de țară. Ajungi aici, din oricare parte ai veni, prin văi de un pitoresc fără pereche, prin sate românești cu un străvechi cult al copiilor. Să ai zece copii, aici este un fapt obișnuit. Rebreanu s-a desprins dintre cei patru-sprezece, ai familiei dascălului. Sate grănicerești, în urmă cu secole, oameni increzători în vetrele lor, au lăsat moștenire această credință, așa cum n-au renunțat la îmbrăcămintea lor de demult, nici la obiceiuri. Să treci într-o duminică pe văile acestea pînă la Telciu, la Tîrlișiuva ori la Rodna Veche, și să vezi cită podoabă sunt în stare să poarte oamenii aceștia, oglindă a podoabei de suflet. Peste coamele munților, Maramureșul și Bucovina, locuri ale tipăriturilor, zugrăvelii și ciopliturilor, din care nu puteau să nu se aleagă neasemuitele graiuri ale poeziei și cîntecului nostru.

În casa de la împerecherea drumurilor, pe ulița plină de amintiri și de toate nădrăvăniile copilăriei, lucrurile parcă au rămas de-atunci la locul lor, în odăile din fețele cărora se desprinde biografia singulară a poetului. Părinții s-au retras într-o fotografie, opriți la capătul unui

drum lung să se mai odihnească, mama pe un scaun, cu pumnul stîng în poală, parcă strînge o batistă, tatăl cu obrazul îngropat în barba albă, încălțat cu cizme și înfășurat în paltonul lung, rezemat în cîrjă, cu o mină pe umărul de țărăncă al femeii. Un frate al poetului poartă cizme și pălărie cu boruri largi, cioareci, cămașă albă, și vestă neagră, și fiul său, alături, la fel, așa cum poți să-l întâlnești la tot pasul și astăzi pe oamenii locurilor copilăriei lui Coșbuc. În casa de dinainte, pe masă, au rămas cărțile de învățătură nu numai bisericească, din biblioteca părintelui cărturar. În tindă, între lădoiul de fâină și vatra cuolului de pământ și cu ceanul atîrnat deasupra citorva vreascuri, parcă a-i vedea-o, din zi în noapte, îmbătrînit sub grijile casei, pe mama împiedicată de copii.

Zile de vară și ierni cu zăpezi, toamne jeluindu-se pe la ferești, un veac a trecut, și încă zece împerecheri de anotimpuri, ulițele duc de-a lungul Sălăuței, ori către malurile ei, la moară și la podul de lemn acoperit, printre ogrăzi cu case vechi și noi, între dealurile cît munții, brăzdate în șirinci cu griu și cu porumb, sub zări pline de farmec, în legănarea plopilor sub crucea amiezii... Țara se arată încolo, către valea Someșului, gînduri duc în urmă la istorii de zăbucium și de mîndrie a neamului românesc, în această margine transilvană, cu oameni neclătinați de legile împărățiilor, din sufletul cărora s-au ridicat să le cînte durerile și năzuințele cei doi, al Sălăuței și al Someșului, Coșbuc și Rebreanu. Satul poetului nu și-a îndepărtat ființa de la tot ceea ce leagă pe om de pământ. Lumea se schimbă, copiii se duc care încotro, găsești însă rămași aici pe oamenii locurilor să cultive dealurile pînă sub dunga cerului, să cosească luncile, să

îngrijească pădurile, să îndiguiască apele, să-și însoare băieții și să-și mărite fetele după datini ca în nunta Zamfirei, legi ale familiei și ale satului, din străvechime. Coșbuc rămîne al lor și al tuturor fețelor vieții, de la naștere la prohodire, aici se întoarce de dincolo de munți la eroii poeziilor sale, cei ai realității și cei ai poveștilor. În anii ocupației fasciste, bustul de bronz al poetului, din fața liceului din Năsăud, a fost mutilat într-o ură dementă ca o ființă vie, ca ființa întreagă a unui popor. Ce lumină mai fără pieire poate fi lăsată pe fruntea unui poet decît aceea prin care se recunoaște în fața lui, sufletul neamului său?

La ceasul acestei zile de vară în cumpănire, pe valea Sălăuței parcă se așteaptă în orice clipă ivirea poetului. Nașterea lui repetată, în miracolul firii. Ca un zodiac al acestui tărîm al copilăriei. Numai valea Ozanei, dincolo de munți, mai poate spune atîtea, din amintiri și povești, în graiul humuleșteanului. Numai pe valea Sebeșului, în fața Apusenilor, un copil a mai putut privi cu atîta mirare, în dezlegarea cuvîntului, la tainele lumii. Numai dealurile Ipoteștilor mai pot întoarce atîta uimire și atîta melancolie. Ajungi în țara lui Coșbuc și gîndul leagă o zare de alta, peste citeva ape și citeva dealuri poposești în locurile sfînte ale țării, adunate într-o geografie a frumuseții și adevărului. Munții le știu drumurile, stele i-au călăuzit, și gîndul dreptății, de-o parte și de alta a nedreptelor hotare, pe toți apostolii acestor pămînturi, și un sentiment stăruitor, în Țara Transilvană, o asprime de suflet, o bătaie în dungă a inimii, de-a lungul veacurilor. Aici, la miez-noapte și în coasta munților de la miez-zi, la Rășinariii lui Goga. Cu gîndul trecerii la frații din țară și cu întoarcerile acasă. Rebreanu și Slavici din cazărmile imperiale. Goga și Coșbuc din redacțiile ziarelor, cu idealul unirii în suflet, și cu icoanele satelor. Te întorci la locurile lor copleșit de gînduri, hrănit în litera scrisului lor cu o neînmurită iubire de oameni, de orice neam ar fi. Acestea sînt virtuțile lor fără seamăn. Deasupra tuturor prejudecăților.

Cu sentimentul acesta am intrat și am zăbovit în casa lui George Coșbuc, pe la ceasurile amiezii, cînd toți ai casei erau plecați, și numai el, cel de departe, din țară, s-a întors aici, cu biografia lui singulară, în inima țării și a neamului său. Prin ferestrele îngustate de timp, ochii vedeau peste coamele dealurilor, case bătrîne se apropiu din veacul trecut, mîrturii ale sufletului alcătuit în lucruri și așezat pe vatra Hordoului în vîietul apei, și în căderile asfințitului.

A fost un popas ca o rugăciune în plină lumină a zilei, la sufletul robust de țăran al aceluia rămas pentru veșnicie în casa părinților săi.

Ion Horea

George Coșbuc împreună cu foștii săi colegi de școală, tipograful George Matei și avocatul George Linul, la Bistrița prin 1900 (Fotografie comunicată de Valentin

„Dați de cap cu Herodotul, ori cu capul de păreți,
„Tăi Virgil îi faceți ode, invitându-l cu plăcere
„La un prînz bogat, de gală, ori la o tură de lere —
„Nu-lui pasă! — Iusă de-accea, vî apun drept,
„Că-mi pasă mult:
„Na vî lăudați acînta; năta nu pot s'o ascult!
„Na acelu-l om cu minte, care tat meren vorbea
„Despre „nțelepciunea „imultă, nu acelu-l cu filosofie
„Că de roat acie pe Platon, nu acelu-l e mîndru —
„Că acelu-l cu umilință tacu, ține capul nău în po
„Cest din urmă-l om cu minte, cel dăcîtu-l e mîndru
„Spicul gol de grîm se mîlță, cel plin înse „a voc
„La urmă se acîi și accea, că sînt mîlți dîntre
„Ageri, campenii la fire ca ori-care cărturar —
„Nu filosofia-l face pe om înțelept sub scară
„Că mîntea eoa sîntăcă, căpătă cu socrate
„De-accea nău cînd plîngem un „mîlț la rîde socr
„În oala acqueria nu acie nău cînd e-o „poe
„Cluj. U. Boscu.

„Tribuna“, 8/20 decembrie 1984

Debutul

● Despre începuturile sale literare George Coșbuc mărturisește: „Cea din poezie am publicat-o la vîrsta de 15 ani într-o foale pedagogică din Ardeal. Nu mai am și nici nu știu ce era. Am publicat apoi fel de fel de încercări prin toate „ardelenești“. Referirea este făcută, în indoială, la publicația manuscrisă „Munții Someșeană“, redactată, începînd din tombrie 1882, de membrii societății „Vetus Romana Rediviva“, a elevilor gimnaziului din Năsăud. Aici vor apărea primele poezii ale elevului George Coșbuc, iar altele vor fi citite de autor în sediile societății. Vor fi, în total, peste cîzeci de poezii „dintre cele 160 scrise cînd era elev în clasa a șasea“.

Debutul notoriu vine mai tirziu — 1884 — cînd ziarul „Tribuna“ din Sibiu publică, sub pseudonimul C. Boscu (ar gramarea numelui Coșbuc), snoava verificată „Filosofii și plugarii“. Prezentată sub formă de foileton, această snoavă (peste 350 de rînduri) apare în trei numere consecutive, începînd de la 5/17 decembrie 1884. Primele două foiletoane n-au nău

„Nunta Zamfirei

● Cu Nunta Zamfirei, publicată în „Tribuna“ la 12/24 mai 1889, George Coșbuc s-a impus definitiv în atenția cititorilor a criticilor de peste munți, fapt care creat aureola de mare poet. Și tot „Nunta Zamfirei“ s-a impus mai întîi în București (după ce fusese publicată „Convorbiri literare“, la 1 martie 1889). La 1893, cînd am publicat „Balade și — scrie Coșbuc — eram cunoscut în românească numai după Nunta Zamfirei...“. De cînd am început să scriu, frămîntat ideea să scriu un ciclu de me cu subiectele luate din poveștile porului și să le leg astfel ca să le dau tate și expresiune de epopee [...]. Nunta Zamfirei este un episod din această pee [...].

Înainte de a fi publicată în „Convorbiri literare“, Nunta Zamfirei fusese citită Coșbuc, la 4 februarie 1890, la sediul Junimeii, în București. În jurnalul Maiorescu va nota: „Coșbuc, cu emina sa poezie Nunta Zamfirei“. De atunci cepe deosebita admirație a marelui critic pentru poetul ardelean.

Pînă la apariția poeziei revoluționare Noi vrem pămînt (1894), Nunta Zamfirei avea să rămînă cea mai cunoscută și apreciată scriere a lui Coșbuc.

George Coșbuc (1884)

Numărul 1, 1 ianuarie 1894

1 ianuarie 1906

Conducător de reviste

● La București George Coșbuc a făcut parte din conducerea a patru reviste: „Vatra” (1894), „Foaia interesantă” (1897), „Semănătorul” (1901) și „Viața literară” (1906).

„Vatra” a apărut la 1 ianuarie 1894, având la conducere pe I. L. Caragiale, I. Slavici și George Coșbuc, care comunica cititorilor în articolul-program: „Așa cum în dezvoltarea limbii noastre numai prin întoarcerea la graiul viu al poporului am putut să ajungem la stabilitate și la unitate, și în dezvoltarea noastră culturală vom ajunge la statornicie și la unitate numai dacă vom ține seama în toate lucrările noastre de gustul poporului [...]”. Coșbuc a fost conducătorul de fapt al revistei, el ocupându-se cel mai îndepărtat de partea redacțională. În „Vatra” au apărut cele mai însemnate dintre poeziile lui Coșbuc pe care le vom găsi mai târziu adunate în volumul *Fire de tort*, începând cu *Noi vrem pământ*.

„Foaia interesantă”, care a apărut din ianuarie și până în noiembrie 1897, l-a avut pe Coșbuc la conducere numai un scurt interval de timp — începând din

luna mai; dar poetul s-a rezumat aici numai la câteva colaborări.

„Semănătorul” apare la 2 decembrie 1901. Directori (până în ianuarie 1903): Al. Vlahuță și George Coșbuc. În editorialul intitulat *Uniti*, cei doi directori afirmă: „Ne stringem, cu credință și cu dragoste, în jurul aceluiași stindard, stindard de pace, de însemințare și de înfrățire intelectuală, de apostolică muncă pentru dezmortirea inimilor care tinjesc, pentru redeșteptarea avântului de odinioară în sufletele românești, pentru chemarea atitor puteri risipite la o îndrumare mai sănătoasă, la sfânta grijă a întăririi și a înălțării neamului nostru”. Revista avea să adune în jurul său pe Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Șt. O. Iosif, D. Anghel, I. Slavici, Octavian Goga, Ilarie Chendi, I. Agirbi-ceanu, Elena Farago, V. Pârvan și alții.

„Viața literară” (1 ianuarie — 24 decembrie 1906) are ca directori pe George Coșbuc și Ion Gorun. Până în luna mai, când nu va mai fi în conducerea revistei, Coșbuc va publica aici poeziile: *Bordel sărac* (apărută în numărul 1), *O poveste veselă*, *Umbra*, *Tricolorul*, *Cuscri*, precum și câteva pagini de proză.

Premii

● Coșbuc a fost, poate, cel mai tânăr traducător premiat vreodată la noi. Era în vîrstă de 15 ani, când societatea *Virtus Romana Rediviva*, a elevilor gimnaziului de la Năsăud, i-a acordat un premiu de 3 taleri, în cadrul unui concurs literar pentru traducerea unei versiuni din *Odissea*. Obținerea acestui premiu a constituit o mare încurajare pentru Coșbuc, determinându-l să-și consacre, în viitor, zile și luni de trudă pentru valoroasa sa operă de traducător.

Așa se face că în anul 1897 ajunge să fie premiat de cel mai înalt for cultural al țării: Academia Română. Tradusele *Aeneis*, de Vergiliu, și-și prezentase lucrarea la concursul pentru Marele Premiu Năsturel. În raportul său, B.P. Hasdeu (la 5 februarie 1897) este de părere că traducerea, deși bună, „nu poate primi premiul cel mare de 12.000 de lei, obținut până acum numai de Vasile Alecsandri și de Al. Odobescu, pentru întreaga lor activitate literară”. În ședința de la 9 aprilie 1897, N. Quintescu, Gr. G. Tocilescu, Gr. Ștefănescu, V. Maniu și Spiru Haret susțin premierea lui Coșbuc, „traducerea *Aeneis* fiind o lucrare de mare merit”. P. S. Aurelian adaugă: „Poetul Coșbuc este un reformator în poezia noastră și merită încurajare”. Punindu-se la vot, 16 academicieni sînt pentru premiere și 4 contra. În felul acesta Coșbuc primește Marele Premiu Năsturel. Înțelegem din mersul dezbaterilor respective că premierea a fost făcută avîndu-se în vedere nu numai valoarea traducerii ajunse în concurs, ci și opera poetică de până atunci a lui Coșbuc.

Marile opere traduse de Coșbuc

Cîntărețul vitejiilor neamului

● La moartea lui Coșbuc — în mai 1918 — Nicolae Iorga, cel care spusese mai de mult că „poezia lui Coșbuc este de o virtuozitate extraordinară”, publică un necrolog pe care-l încheie astfel: „Cel ce a cîntat toate vitejiile neamului, de la Gelu al legendei pînă la dorobanții din 77, moare fără a fi văzut cu ochii sub steag pe aceia care au onorat din nou sfîntul drapel al țării. Să lăsăm ca asupra frunții lui palide, acum liniștite, să cadă o umbră mîngietoare a depărtatului tricolor nevăzut”.

Primul poet pe care-l dă Ardealul

● În ziarul „Lumina”, din București, Liviu Rebreanu publică, la 14 mai 1918, articolul George Coșbuc, din care reținem:

„Coșbuc e primul poet pe care-l dă Ardealul literaturii românești. Ardelean a rămas toată viața. Pînă și în graiul viu păstrase o notă ardelenască, particulară, care îi ședea bine. Aici în țară dragostea lui a fost pentru cele șase milioane de țărani. Simțea a fraternitate profundă cu dinții [...]. A răsarit deodată, fără să-l știe nimeni, fără să facă ucenicia cafealelor și bisericuțelor bucureștene. Și a biruit împotriva tuturor celor scufundați în inimații și neputințe. A adus lumină, sănătate, voieșie [...]. Scrisul lui Coșbuc trăiește și va trăi cit va trăi neamul românesc”.

CRONOLOGIE

1866, la 8/20 septembrie se naște George Coșbuc, în satul Hordou. Data de 8 septembrie este recunoscută de poet, într-o scurtă autobiografie.

1876, își începe studiile la gimnaziul românesc din Năsăud.

1883, la 2 octombrie, este ales președinte al societății *Virtus romana rediviva*, a elevilor gimnaziului din Năsăud. În revista manuscrisă „Musa Someșeană” („editată” de societate) a debutat poetul Coșbuc, la vîrstă de 15 ani.

1884, debutul notoriu de la ziarul „Tribuna” din Sibiu, cu snoava versificată *Filosofii și plugarii* (la 5/17 decembrie). Toamna se înscrie la Facultatea de Filosofie de la Cluj.

1885, apare prima broșură a poetului: *Pe pămîntul Turcului* (20 de pagini, Biblioteca populară a „Tribunei”, nr. 17; Sibiu).

1887, din august este redactor la „Tribuna” din Sibiu.

1889, la 12/24 mai apare în „Tribuna” poezia *Nunta Zamferei*, care-l consacră definitiv ca poet de real talent.

1890, venit în București (din toamna 1889) la chemarea lui Titu Maiorescu, poetul se află angajat ca desenator ajutor, la Ministerul Cultelor. Continuă să publice poezii în revistele de peste munte și în cele bucureștene.

1893 (în iunie), adevăratul debut editorial al poetului: *Balade și idile* („Socec”, 256 p.).

1894, 1 ianuarie, apare la București revista „Vatra”, sub conducerea lui Coșbuc, Caragiale și Slavici. În numărul 3 Coșbuc va publica poezia *Noi vrem pământ*.

1896, este premiat de Academia Română pentru traduceri din Vergiliu.

1897 (mai-noiembrie), conduce revista „Foaie interesantă”, care apare la București.

1901, de la 2 decembrie (pînă la sfîrșitul anului 1902) va conduce, împreună cu Vlahuță, revista „Semănătorul”.

1906, 1 ianuarie (pînă în mai) Coșbuc conduce revista „Viața literară” (împreună cu Ion Gorun și Ilarie Chendi).

1907, în timpul răzcoaielor țărănești, poezia *Noi vrem pământ* este răspîndită, sub formă de foi volante, printre răsculați.

1912, călătorie de studii în Italia.

1916, 20 mai, este ales membru activ al Academiei Române.

1918, la 24 februarie apare în revista „Scena” din București ultima poezie a lui Coșbuc: *Vulturul*. La 26 aprilie / 8 mai, poetul moare la București. „Țara pierde un mare poet, în sufletul cărui s-au reflectat toate aspirațiile neamului nostru” — spune Bogdan-Duică la înmormîntarea ilustrului dispărut.

Balade și idile

Si debutul editorial al poetului George Coșbuc poate fi socotit ca avînd două semnificative. I-au apărut mai întîi, în Sibiu, în Biblioteca populară a „Tribunei”, cinci broșuri: *Pe pămîntul Turcului*, *Blastăm de mamă*, *Fata crafului*, *Metini și Draga mamei* (1886), și *Fulger* (1887). A doua etapă începe la București, prin apariția, în 1893, a masivului *Balade și idile* (258 de pagini), ediție „Socec”. Era, probabil, în luna iulie, cînd ne orientăm după o cronică publicată (desigur, de I. L. Caragiale), în ziarul „Moftul român” (23 iunie 1893): „Cîmpul vast al publicisticii române, care crește atîta spanac des și abundă, a apărut, în sfîrșit, zilele acestea, un volum de *Balade și idile* de George Coșbuc”. Mai târziu — la decembrie 1893 — după ce poetul gîndulcește consacrării, și în același ziar, amărul unor calomnii, ziarul „Socec” va scrie: „Mai înainte de a apare și *idile*, aproape nimeni nu cunoștea pe tînărul, modestul și talentatul George Coșbuc — cîntărețul al cîmășii și al poporului românesc [...]. Este un bărbat blînd, visător, cu păr mare, mîini frunte mare [...]. Este unul dintre cei mai talentați pe care-i avem. În *idile* sale transpiră parfumul vieții, sănătății [...]. Cuvinte asemănătoare, pline de simț și admirație, vor fi spuse la înmormîntarea poetului și în mod oficial — în ședința Academiei Române, la 23 martie 1918, cînd i se va atribui marele premiu de traduceri din Vergiliu. La data de 14 mai 1918, Coșbuc avea apărut al doilea volum de poezii: *Fire de tort*.”

Drumul adevărului

...CÂND ai venit la noi de la o circă rurală, eu aveam la activ trei ani de inspectorat și zece de circă. În plus, am fost unul din cei pe care i-a pasionat profesia, așa spune că am trăit pentru profesie, și aveam o diplomă pentru această profesie. Pe cînd tu, deși medic, în materie de igienă te-ai calificat la locul de muncă. Multe probleme ți le-ai pus la punct chiar cu mine, ți-am arătat tot ce-am știut, nu ți-am ascuns nimic, tu nu știai să închei nici măcar un proces verbal de control. Meseria noastră nu-i chiar atât de complicată și între medicul igienist și asistentul igienist nu există, cred, deosebirea dintre inginer și tehnician, de exemplu. La urma urmei nu cred că-i absolut necesară patalamaua de medic pentru a controla vespasiana din Piața Cibin sau crîșma rurală din Dealul Mătrăgunei! Un asistent onest și trimis mai rar cu glăjuța după cafea, sau pus mai rar să facă legături telefonice, s-ar descurca la fel de onorabil. A, că bietul asistent nu poate „să conceapă”, ziceți voi, acele studii, cercetări, sinteze, acele savantlicuri superbiroleze din care rezultă că nouăzeci la sută dintre elevii unui liceu pedagogic sînt idioți, sau acele formidabile conferințe în care, în fine, se dovedește că femeia muncitoare trebuie neapărat să se alimenteze rațional și nu cum o tale capul?...

...Și iată, Mihai, cum aluneci pe panta greșită, cum îți dezvălui metehnele de caracter! Nu ți-e permis să judeci luînd ca model de bază pe madam Fiștik, o femeie îmbătrînită în singurătate, depășită de vicisitudinile biologice, uzată într-o profesie hărțuitoare! Nici pe doctorul Boambă, descalificat din oficiu, om a căruia educație civică s-a oprit acum vreo treizeci de ani. Fii sigur că asta n-a avut niciodată nici în clin nici în mînecă cu medicina, reprezentată pentru el sub forma unei vaci cu lapte din care tot mulgi și tot mulgi și nu se mai gată. Judecata lui nu depășește pragul de jos al cămării sale de alimente...

Descalificat prin enocaut tehnic și Cel-care-a-fost-sef. Dar poți trage vreo concluzie? Și presupunînd că ai tras totuși o concluzie, concluzia aceasta exprimă într-adevăr adevărul? Categorie, de la distanță, că NU!... Palmele mari, de om care toată ziua salăhorește ceva, pe lingă casă, pe la automobil, pe la stupină, cu undița pe malul apelor. Om dintr-o generație mai veche, tip de intelectual care își ocupa timpul liber cu diverse activități practice în mijlocul naturii. Pentru prevenirea obezitității și a surmenajului, pentru poftă de mîncare, pentru circulația sanguină, pentru plăcere. (Doctorul Babu, de pildă, își

amintește cu nostalgie de-un tînar crescător de cai, să faci medicină generală și să crești armăsari, după orele de dispensar să încalci bidiviul și s-o iei prin păduri, cu pușca la obînc, ce vremuri! Astăzi? Edespe-riat, dom-le! Automobilu'ăsta...)

TOTUȘI, nu compara, Mihai! Nu investiga acolo unde nu te privește! E o infundătură în care n-ai ce căuta, pe lingă faptul că totul e o nemaipomenită obrăznicie. E un sector tabu și, călcîndu-l, ți se va plăti după merit, cu virf și indesat.

Dar amintește-ți cu aceeași detaliere și de-o altă scenă petrecută acolo, al cărei protagonist este tot Cel-care-a-fost-sef. E în firea noastră să reținem și să amănunțim scările oamenilor, văzînd mult mai ușor părțile lor negative. (Nu cumva pentru că noi înșine sîntem plini cu defecte?). Căci iată-i pe oamenii aceștia pe care tu îi disprețuiești, pe care nu dai doi bani (e simplu să disprețuiești și să nu dai doi bani, e la îndemîna oricui să disprețuiești și să nu dea doi bani!), pe care nici nu-i consideri intrați definitiv în speța umană (sînt deocamdată în faza de probă) — tu spui că egoismul, minciuna, cameleonismul (ca mijloc primitiv de apărare), imbuibarea („Mîncă și bea și distrează-te, o viață avem, a doua oară nu mai trecem pe ulița asta!”), sînt, toate, semnele unui stadiu intermediar (acele vietăți rapace care devoră astăzi și se îndoaie pînă la leșin pentru că nu se știe cu siguranță ce fel de pradă le va pica mîine, dacă le va mai pica și dacă locul de pîndă le va rămîne același), și poate că toate aceste idei le-ai împrumutat din cărți — căci iată-i puși dintr-o dată în fața unor situații speciale! Ce părere ai?... Asta s-a întîmplat cam în a doua sau în a treia larnă de cînd lucrai acolo cu ei, cam spre sfîrșitul iernii. A nins întruna o săptămînă, circulația era întreruptă, la radio se vorbea despre mari înzăpeziri. Și chiar în acele zile un muncitor de la uzina de remorci, consumînd o conservă de carne, are neșansa de-a se alege cu o intoxicație botulinică extrem de gravă. Pentru că maladia este în general o raritate — existînd nu puțin medici care n-au diagnosticat-o în toată cariera lor — pacientul a fost plimbat mai întîi pe la neuropsihiatrie și cu cit a mai zăcut el pe-acasă, abia după o săptămînă i s-a precizat diagnosticul și a fost internat la contagioase. Era deja într-o stare disperată. Contagioasele solicită ser antibotulinic de la voi. În magazie exista ceva ser, era însă expirat. Nota de comandă, evident, fusese înaintată la timp, dar, dată fiind raritatea cazurilor

de botulism, nu s-au făcut demersuri a parte pentru onorarea comenzii, pentru asta nimeni n-o să taie capul nimănui. Pînă una-alta, bolnavul se curăța în spital, zăpada cădea din belșug, iar nota de comandă vă justifica pe toți pentru eventualele consecințe.

Și atunci Cel-care-a-fost-sef a pus mîna pe telefon și a început o convorbire care a durat cam vreo opt ore. A cerut mai întîi spitalele și sanepiduriile din județe învecinate. „Indicativ «epidemii»! Sînt doctorul cutare de la inspectoratul cutare! N-aveți un pic de ser antibotulinic?”

Parcă a găsit cîteva fiole la Brașov, și ele au pornit urgent înspre voi, calea ferată din nord era încă accesibilă. Pe urmă a cerut ministerul, institutele, magazinele centrale... „Indicativ «epidemii»! Sînt doctorul...” Există ser suficient, dar cum să vi-l trimită, cine să treacă munții?, circulația era întreruptă. A găsit totuși un om la magazia centrală a ministerului și omul acela cunoștea un alt om, care era șofer și care a pornit imediat la drum. I s-a dat pe mîna o salvare, din partea lor vor face tot posibilul ca să străpungă Carpații... Și a început astfel, ca în atîtea alte nenumărate cazuri, o cursă dramatică. Opt ore de drum. Și în tot acest timp Cel-care-a-fost-sef nu s-a ridicat de pe scaun și nu a lăsat receptorul de la ureche. La contagioase bolnavul „mai trăia”. „Încă mai trăiește, domnule doctor!” Iar pe trasu: „Da, domnule doctor, salvarea a trecut de noi!”. „Nu, la noi încă n-a ajuns! Ne vom interesa și vă vom ține la curent!”. „Alo, vă rugăm sprijiniți salvarea!”. „Alo, salvarea a trecut. A schimbat lanțurile. A plecat spre dumneavoastră acum cinci minute!”. „Alo, vă rugăm dați concursul...”

Birourile s-au golit. La trei și un sfert am rămas numai noi, Cel-care-a-fost-sef, domnișoara Viorica și eu. Am deschis geamul și am așteptat să se a-erisească. Nîgea... Se petreceau aici niște lucruri pe care nu le puteam înțelege, nu-mi venea să le cred. Era liniște și apelurile de dincolo, din al treilea birou, țîrîitul soneriei, discul rotindu-se, zgomotul ebonitei lovite, apelurile, „Indicativ «epidemii»”, sînt doctorul cutare de la inspectoratul cutare, vă rog, vă mulțumesc”, totul se auzea acum atît de puternic și de clar, și începeam să cred că nu e nimic adevărat, că totul e rodul unei halucinații. Liniște, pocnetul ebonitei, pe urmă iarăși discul rotindu-se de cîte opt ori, de cîte cinci ori, rotindu-se, mașinărie de copil, jucărie mecanică trasă cu cheia, alunecînd pe covor, împiedicîndu-se, pornind mai departe. Și iarăși aceleași apeluri, aceleași vorbe repetate cu încăpăințare, dar pe un ton exasperant de oficial, „Sînt doctorul cutare de la inspectoratul cutare, vă rog, vă mulțumesc”...

La patru am căutat o sticlă goală de pepsi și am intrat la el: „Nu doriți să aduc o cafea?” „Nu, mulțumesc. Plec imediat acasă. Da' dumneata ce cauți aici la ora asta? Te-a dat nevasta afară?” Glumind, încercînd să glumească, neutru, convingător. Și pe urmă iarăși a început. Salvarea a depășit Carpații, mai avea de parcurs vreo cincizeci de kilometri. Și ultima convorbire cu contagioasele: „Mai trăiește, încă mai trăiește, domnule doctor!”. „Dar altceva am vrut să vă spun. Pregătiți o cameră pentru șofer. Și o mîncare caldă. Și un kil de vin bun!”

S-a îmbrăcat și a plecat la masă. Ușile au rămas deschise în urma lui. Trecînd prin birou, și-a ținut pălăria ridicată, salutînd, așa cum obișnuia și dimineața cînd biroul era plin. Fluiera un cîntec oarecare...

Am ieșit cu domnișoara Viorica. Scările erau troienite. Alea de sub castani erau troienite, zăpada ne ajungea pînă la genunchi. Iar pe mijlocul aleii — urmele Celui-care-a-fost-sef, adînci, albastre. Dimineața, auzind că magazia nu avea decît ser expirat, am vrut să strig: Halal! Ce vă pasă vouă! Bine că voi ați înaintat nota de comandă! Mîinile voastre vor rămîne curate! Apoi opt ore de nedumerire: Bătrîne, de ce faci tu lucrul ăsta? Ce-ți pasă ție dacă individul crapă în spital? Nici măcar nu i-ai văzut mutra, nu-l cunoști, e un ins oarecare de la uzina de remorci. L-au plimbat mai întîi de la Ana la Caiafa, l-au adus mai mult mort decît viu, ce-ți pasă ție dacă se curăță?

Mă întreb și acum, de ce, bătrîne? Credeam că în afară de pocher, de petrecerile la iarbă verde cu miel sau batal la frigare și cu vin pe sprînceană, în afară de pescuitul păstrăvului și de mersul la stupină, în afară de odiosul „azi-ce-ciupim?”, credeam că toate cele datorate caesarului te interesau atît de puțin. Te aflai și tu într-un grad avansat de uzură. Iar cînd apăreau epidemii, secția mai avea un epidemiolog, în plus mai aveau și asistenți băieți buni și ție nu-ți rămînea adeseori decît să arăți cu deștîul tău bont: faceți asta, băieți, faceți aia!

De ce m-ai obligat să-mi revizuiască părerile?, lichidasem de mult cazul tău, dosarul tău fusese clasat. Și acum să redeschid acțiunea? Și acum, spune-mi și tu, acum ce-o să zic eu despre mine însumi?

DUPĂ anul nou directorul s-a gîndit că ar fi momentul să introducă unele modificări în activitatea instituției. Putiloschi a fost, în sfîrșit, transferat într-un post în care nu prea existau clape de tras, ci numai șaibe. Șmiglevski a fost sfătuit să-și ia tîlpășița. Boambă a fost lăsat definitiv la vatră. Babu a fost menținut în continuare pe scaunul biroului strategic, dar i s-au retras atribuțiile privitoare la supravegherea vîșlașilor. De acum înainte se va ocupa în exclusivitate de „conceperea” conferințelor, va avea însă din ce în ce mai des altercații cu Ilieș, care într-o bună zi își va ieși din pepeni și-i va spune pe sleau că nu mai dispune de timp pentru „asemenia chestii”. În funcția neoficială de șef de personal a fost numit Bibi. Treaba era însă extrem de încălțită. De exemplu, el îl „coordona” numai pe unii, iar pe alții nu. În biroul său îl „coordona” numai pe Ilieș; pe asistenta lui, am mai spus, o avea de mult timp la scară. Cu Copilu și cu Babu era în relații de prietenescă ignorare reciprocă. Adevărata „coordonare” și-o exercita în biroul nostru, care era de fapt și cel mai mare, dar și aici exista o excepție — Bel-bel. Acesta, încă nerevenit după ruptura de doctorul Șmiglevski, rămas într-un fel orfelin, trăia într-o dulce convalescență. Era absolut sigur că l se va înmîna un bilet pentru primul avion spre Tripoli, așa că dădea destul de rar pe la birou. Atunci lua o coală de hîrtie și-un creion și ne echivala cu exactitate dolarii cu mărcele, cu francii, cu lirele și la urmă chiar cu lei. Ca să știm și noi. Ne spunea că studiază engleza și franceza, ochel musiu, taimis monei, gâu!... Nouă ni se părea cam suspect faptul că nimeni nu-i tulbura reveria.

„Să-l lăsăm să se odihnească și să facă ce vrea! Doi ani de zile se va speli cu lucrul pe-acolo și va tînji după țară, bietul Bel-bel...”

Cam tot pe-atunci a început să circule pe la noi proverbul cu grădina: fă-ți datoria în grădina fa, nu te privește ce face vecinul în grădina lui. Lasă-l pe ala să doarmă, tu muncește!

Doctorul Bibi și-a adunat „coordonanții” într-o primă ședință de lucru. Mai întîi de toate se va lua la cunoștință că în fiecare luni, între orele opt și nouă, se va ține ședință de lucru. A vorbit îndelung și cu voce ridicată despre nevoia instaurării unei discipline de fier. „Să începem un nou stil de muncă!” Foarte-Bine, Bibi, este exact ceea ce ne lipsea, noul stil de muncă! Barbu lua notițe. Șefa privea ostentativ pe fereastră, puteau totuși s-o facă pe ea „coordonatoare”, ce dracu, cu atîta vechime în cîmpul muncii! Ramona se gîndea la nicăieri. Lucasian trăgea cu coada ochiului într-o revistă lăsată deschisă pe birou, din întîmplare. Petrescu, numit în locul lui Șmiglevski, aflat încă într-o perioadă de adaptare, asculta atent, regretînd poate circa de unde plecase.

„Unii asistenți nu-și justifică în totalitate cele opt ore de program. Sînt cazuri, și dețin informații serioase, de asistenți care stau cîte-o oră la cafeneaua din colț!” (Foarte-Urit din partea lor, dar cum rămîne cu cei care stau toată ziua la pocher?). — Iar pentru a curma răul din rădăcină, se vor înființa începînd chiar de azi caiețele de activitate zilnică. Ele vor cuprinde următoarele rubrici...”

În a doua ședință ți-a cerut să i-l prezînti, era pe birou, un caiet gros, cu coperti negre de vinilin, destul de

uzat, puțin cam jegos. Bineînțeles, nu avea rubricatura în stil nou. Era un caiet în care de luni de zile îți notai prescurtat și în grabă, de cele mai multe ori scriind în picioare sau pe cite-un colț de masă, deficiențele întâlnite în teren.

„Regret, domnule doctor, dar l-am uitat acasă pe pian!” (Șaefa exulta de fericire: de data asta o să-ți se înfunde! Ți-ai găsit nașul! Cu asta n-o să-ți umble obrăznicile!)

Prietene Bibi, atîta timp am lucrat împreună și mă știi, și cred că toată ziua mă vezi alergînd, fără să-mi pese că m-ai lăsat singur, ducîndu-mi singur misiunea mai departe (răspund personal, din punctul de vedere al igienei școlare, de-o populație de o sută de mii de copii și adolescenți!), și sînt convins că tu ești sigur pe mine, sînt unul din cail care trag, și trag nu de teama biciului, și tu știi, și îmi știi chiar și caietul acesta de care niciodată nu mă despart. Și nu sînt nici Ramona, ea e frumoasă, domnule, ca să-mi faci șicane, Ramona care visează atît de des, că-și coase degetul la mașină... Pentru tine, dragă prietene Bibi, am îndrăznit să-l uit acasă pe pianul care nu există...

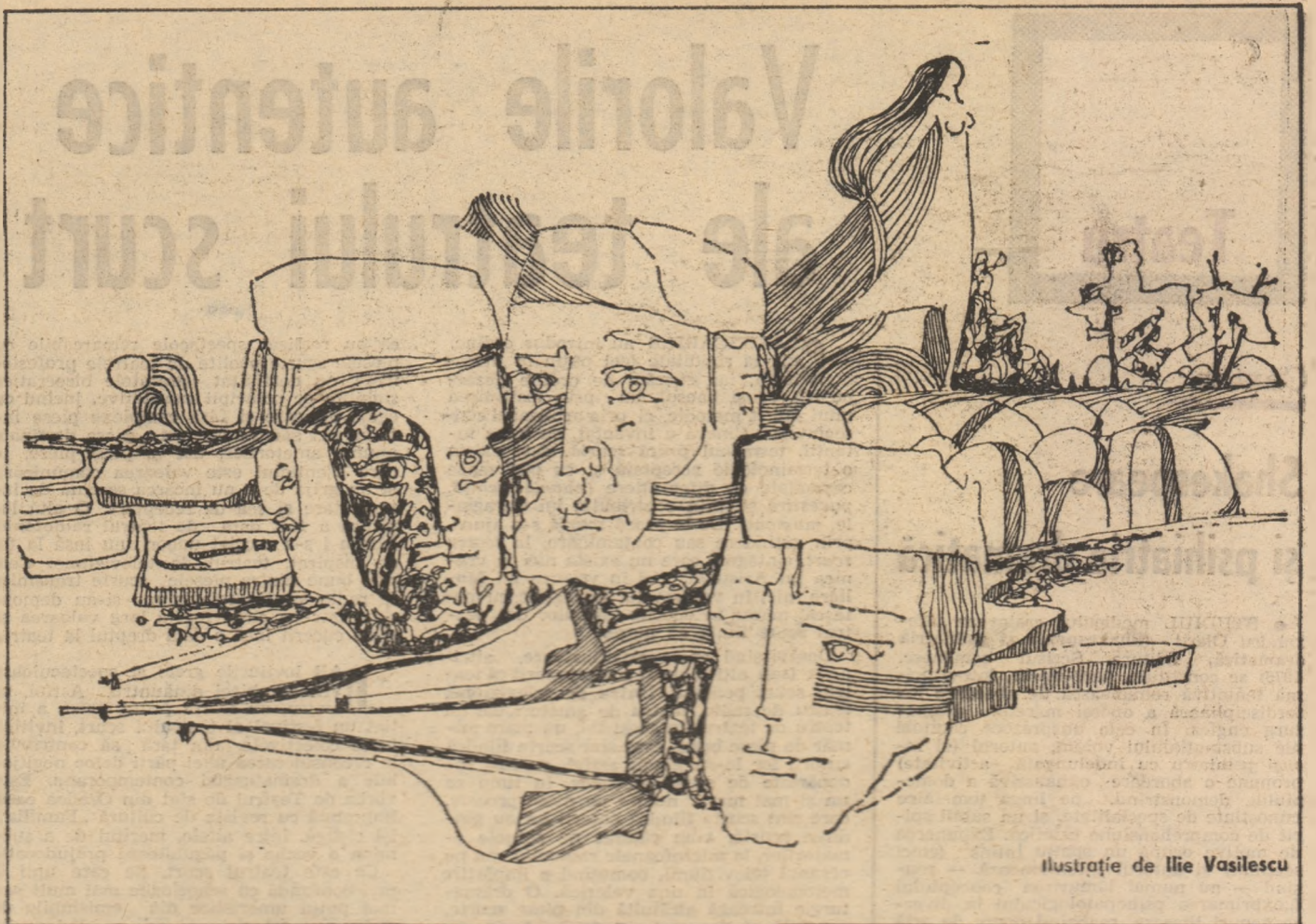
Scopul ședinței sindicale a fost... Bine-bine, dar de ce să umblăm cu cioara vopsită? Voi sințeti mahării și nu se poate să nu știți ce aveți sub căciulă, ce vindeți! La ordinea de zi, discutarea tovarășului Bel-bel, propus să plece în străinătate pentru o perioadă de doi ani, în cadrul unor schimburi... Scena mi se pare de-un grotesc funebru, nu merge? Îmi vine să rid de tristețe și aș plînge de-atîta voioșie, nu merge? Cine se înscrie la discuții? Barbu ține minte că din cauza lui Bel-bel, la restructurările anterioare, a fost mutat la o circă urbană de la care pe urmă a fost „detașat”. Inapoi, acum Barbu e un „detașat”. L-ar propune, desigur, omul merită să plece, măcar pentru doi ani să se știe scăpat de-o eventuală concurență. Totuși, asta parcă prea e uns cu multe unsori, nu se poate să nu ne facă de băcănie pe-acolo. Așa că ia să nu se amestece el unde nu-i fierbe oala!

Cere cuvîntul Turuliru. Tovarășul Bel-bel este un element conștiințios și corect. Nu se poartă cu nasul pe sus, nu jignește pe nimeni și salută pe oricine cu multă considerație. Participă la toate chemările comitetului de inițiativă, la simpozioane, la excursii mănăstirești și la mesele tovarășești organizate cu aprobarea conducerii. Este demn să ne reprezinte în orice țară de pe glob, ducînd despre poporul nostru faima unui popor vesel, deschis, plin de viață, prietenos, aprig la muncă dar și la petrecere. Propune să i se acorde toată încrederea. Se bate din palme!

Al doilea și ultimul se înscrie la cuvînt Bibi. Îi laudă mai întîi calitățile profesionale: știe să se descurce în orice situație. Nici un obstacol înfrînt în cale nu-l timorează, ca pe alții. Nu umblă cu capul în nori, ci merge cu picioarele pe pămînt. Nu-și iese din fire și nu se abate de la litera legii, pe care știe totuși s-o aplice cu multă înțelegere și diplomatie, într-un cuvînt: cu tact!, nu ca alți asistenți, care vor totul dintr-o dată. Foarte abil, nu se pune niciodată în posturi delicate cu conducerea unităților pe care le controlează, aceasta rămînînd o problemă de rezolvat la nivel de medici. Săritor la nevoie, modest, maleabil, foarte activ în teren. Dar cea mai frumoasă calitate morală a tovarășului este prietenia. Este ceea ce se poate numi „un bun camarad”... Propune și el să i se acorde toată încrederea, întrucît nu ne va face de ocară. Aplauzele se repetă.

Nimeni nu dorește să mai la cuvîntul. Bel-bel stă în picioare lîngă ușă, se reține pe fața lui durdulie aerul de-o feciorelnică sfială, privește mai mult în podea și parcă abia își domină bucuria profundă care îi gîlgie în piept și-l înecă. Se votează prin ridicarea minii. Bel-bel își plimbă privirea pe deasupra și încearcă să numere, sfiala inițială dispărîndu-l. Marea majoritate este „pentru”. Lumea se scoală aplaudînd și gratulînd. „Contra” și „abțineri” se pierd fără semnificație în tîrșitul scaunelor...

Din nefericire, Bel-bel va rămîne agățat în sîta altor verificări. Nu se va prăpădi însă pentru atîta lucru.

Ilustrație de Ilie Vasilescu

Mai ales că, din cine știe ce cauză, va fi lăsat să trăiască în continuare în starea aceea de dinainte, de reverie sau convalescență. I se vor da fără îndoială și cîteva sarcini de serviciu, acestea vor avea însă caracteristici speciale, vor fi în primul rînd benevole sau cu drept de alegere și nu vor avea specific de uzură. O vreme va mai circula printre noi ca un maharajah neînțeles coborît tocmai din Himalaia.

SINT însă și nopți în care frămîntările tale se complică. Vin unii care îți spun: încetează cu scîlbîmbăiala, nu ponegri și nu injura și, mai ales, dă la o parte coaja de ironie, de batjocură și de dispreț (e ușor să disprețuiești!). Nu vziți cu noroi, nu fă literatură, nu trage spuza doar pe turtele care îți convin! Ci spune adevărul, dacă tu simți că adevărul trebuie spus, că nu-i destul ca el să existe („în sinea lui fizică și materială”) și tu să te cuprinzi în el. Dacă trebuie să te îndeletnicești cu spunerea adevărului, atunci spune-l, dar spune-l corect, nu-l boscorodi! Trăiește adevărul și vino din urmă cu fărașul și adună cioburile și după ce, punînd cioburile unul lîngă altul, reconstituie adevărul, judecă-te singur și spune: aici am văzut bine adevărul, aici l-am văzut ca prin sită, aici am greșit. Aici, orbit de păreri și simțiri personale, am văzut totul hiit. (La vîrsta aceea credeam că oamenii trebuie să fie albi și puri în proporție de sută la sută, iar ca o consecință a lecturilor, vezi Pavel Korceaghin-Ostrovski, dar vezi și Che Guevara, nu-i puteam respecta decît pe cei care ardeau în flacără). „Pentru că însuși blestemul tău este înflăcărarea pe viață!”). Dar am nevoie de aceste cioburi de adevăr pentru a ști mîine în ce măsură am greșit astăzi.

Amîntește-ți de Panait, „acel intelectual” cunoscut mai demult la cîncu. Au trebuit să treacă ani de zile ca să-ți dai seama că omul era filoxerat. Ani de zile v-a îmbrobodit cu alura lui de intelectual superrafinat, puțin pervertit sexual, puțin tuberculos, precum șade bine celui atins de aripa geniului. În realitate era o mască a celei mai clare sminteli. Pe atunci însă, voi, sărmani tineri însetați de cultură, bijbînd printre primele cărți, n-ați văzut-o și nici n-ați fi putut s-o vedeți. Pe atunci, poetul urbei, cel care publica frecvent în ziarul local, în cel regional și adeseori chiar în revistele literare din Capitală, omul care ținea în mînă destinele literare ale urbei, cum s-ar zice, era un mic cabotin semianalfabet, spunea că el nu citește nimic pentru a nu-și altera talentul (filonul de aur nativ)... Panait vorbea la perfecție șase limbi și traducea cu ușurință, dar numai pentru voi, prietenii lui, și numai cite-o pagină. Ca să vă epateze, ca să vă arate cît de departe este el de

nivelul vostru, voi care abia bîlbîiați o franceză de manual și o rusă penibilă. Dar te întreb, Mihai, dacă era într-adevăr cu mîntea întreagă, ar fi acceptat el, la treizeci de ani cît avea pe atunci, să trăiască din modesta pensie a mamei sale? Adevărul intelectual, ca să nu mai vorbim de cel așa-numit atîns de aripa geniului, sînt oameni care se deosebesc de noi sau de nebuni, în primul rînd prin extraordinara lor putere de muncă. Te întreb, cite cărți a tradus Panait? Nici una! La ce-i folosea că știa perfect șase limbi? Nu-și agonisea nici plinea de toate zilele și i-ar fi fost atît de ușor s-o ducă de pe urma lor ca un pașă. A scris, totuși, în franțuzește, un eseu elucubrant în care încerca să demonstreze că omenirea va sfîrși prin autodistrugere. Mai avea o năvelă, aceasta tipărită pe vremuri într-o magherniță din Craiova, „Doamna în verde cu șoricelul alb”, o tîmpenie. Nu?, dar el, precum cabotinel acela glorios cu producțiunile lui proletcultiste, v-o dădea ca exemplu de artă adevărată. Cred că astăzi înțelegi bine ce-a însemnat asta. Dacă grandomanul celălalt nu citea nimic pentru a nu-și influența cumva talentul înăscut, asta-l nu mai scria, dar nu pentru că, doamne ferește, nevroza îl făcea neputincios, ci pentru că nu voia să fie în serviciu comandat. „Pentru arta adevărată realitatea e doar un pretext, să nu ne amestecăm în măruntășurile oamenilor!”.

Și unul și altul vă derutau în egală măsură. Așa cum, ceva mai tîrziu, aveau să vă deruteze acele cărți „eremoase”, „romane cantaridale”, cum avea să le denumească un mare scriitor) în care totul se reducea la amor. El, tînd medic sau inginer sau profesor sau ceva artist. Ea așederea, vai, acești „telectuali”, dublu rafinați, tineri, frumoși, știind să se imbrace și să fie mondeni, cunoscînd cite ceva despre Kafka, despre Gide, despre Malraux, iubind ei muzica, pictura și poezia modernă, pe seama cărora secretă din cînd în cînd reflecții snobe, posesori de automobil și de parale la C.E.C., avînd vaste cunoștințe despre numărate hoteluri, restaurante și ale locuri de agrement... Niște tipi dați în paste de moderni! Dar asta e modernismul? Din cînd în cînd sînt prezentați la slujbă, unde, evident, au niște necazuri tulburi cu niște retrograzi numiți ciobănește Ion, Petre, Vasile. Dar de regulă El sau Ea sînt arătați în timpul lor liber, timpul liber al acestor indivizi subțiri se consumă în amor. Ba pe litoral; ba la vreo cabană în munți, ba în interioare neomice-burghize, mini-bar, mag, bibliotecă, tablouri, chestii. Ei fac amor în disperare, petreceri și amor, vizite și amor, conversații, muzică, poezie și, desigur, whiskyul, automobilul, plimbările afară din oraș, și amor... Pentru

rafinament se amestecă și nițică „filosofie”, reflecții asupra morții, asupra rostului omului în societatea modernă care, pentru ei, este bineînțeles un mare bordel... Nici unul, nici una, n-are familie, copii, necazuri reale. Totul se învîrtește în jurul amorului lor, restul e floare la pälărie...

Și atunci revenim la doamna în verde cu șoricelul alb? Iată-l cum se cățăra pe ramă cu piciorușele lui roze și cum pătrunde în corsetul madonei. Madonna tipă, o gidilă sau o ciupestă? și dă să iasă din cadra aurită, degetele prind poala rochiei de catifea verde, desuuri albe, virginale și pe urmă pulpe albe dezvelite, descrise la milimetru, cu vene și puf diafan și cu jartiere negre, și pe urmă încălecind rama tăioasă și așteptînd ca povestitorul să se apropie destul pentru a-i sări în brațe, și căutînd împreună în continuare șoricelul alb, despăduchind artistic boarfele parfumate...

Astăzi, Panait „lansează mesaje”. Și-a lăsat barbă olandeză, și-a procurat pipă chinezească și baston englezesc. Cînd îl vezi pe stradă fugi fără nici o reținere, bine că e înalt și se distinge de la depărtare, ce s-ar întîmpla însă dacă într-o bună zi ai da nas în nas cu el? Te-ar îngrozi sau ți-ar face silă? Adu-ți aminte că are o voce caldă și profundă, individul știe să fascineze și să lase iluzia confesurului în care te poți încrede total, închipuie-ți că într-o bună zi v-ați întîlni pe neașteptate și el s-ar grăbi să-ți spună, înainte de-a avea tu timp să dispari: „Mihai, de ce fugi de prietenul tău?” De ce ți-e frică de mine?... El a intuit adevărul pe care tu nu vrei să-l recunoști, ți-e frică, Mihai, acesta e adevărul, că nu peste mult timp vei ajunge la o margine și acolo te va aștepta exact aceeași soartă a lui Panait. Te vei îndepărta din ce în ce mai mult de realitatea înconjurătoare, și vei construi în spatele frunții o lume de hirtie în care totul te va satisface pe deplin, în care nu vor exista contradicții și frămîntări, și din această lume ideală vei lansa „mesaje”. Sonete sterile dedicate „unei englezoalce necunoscute” (cu rochie verde, se înțelege!) și expediate cu aviz de primire în strada Jules Michelet. Sau anunțuri la mica publicitate: cumpăr saxofon, discuri și ziare ungurești din anii 1875 și 1879. Sau anunțuri scrise pe etichete școlarești și lipite direct pe stîlpii sau pe porțile de pe stradă: cumpăr stilouri, bricege și încălțăminte de damă uzată (iată că e și spiritual!), și tu stînd alături în speranța că se va găsi vreun curios care să se oprească și să citească, să recepționeze acest „mesaj cifrat”, și tu stînd alături pentru a înregistra undele reflectate. Ce dobitocie!

Dacă nu te vei îndepărta de realitatea înconjurătoare! Să ajungi să descoperi singur drumul adevărului și să nu crezi decît în el, în numele tuturor...

Valorile autentice ale teatrului scurt

Cartea:

Shakespeare și psihiatria dramatică

● **STUDIUL** medicului craiovean Alexandru Olaru (**Shakespeare și psihiatria dramatică**, Editura Scrisul românesc, 1976) se constituie, pare-mi-se, într-o primă tentativă românească de abordare interdisciplinară a operei marelui dramaturg englez. În cele unsprezece capitole ale substanțialului volum, autorul (el însuși psihiatru cu îndelungată activitate) propune o abordare exhaustivă a domeniului, demonstrând, pe lângă temeinice cunoștințe de specialitate, și un subtil spirit de comprehensiune estetică. Expunerea de motive ocupă un spațiu întins (cinci secțiuni) și autorul intenționează — reușind — nu numai lămurirea conceptului („exprimarea psihopatologicului în diverse genuri literare, realizând opere de artă de valoare ar constitui psihiatria literară”) ci și contextul extrem de complex — politic, social și spiritual — în care a creat Shakespeare. În ciuda faptului că unele aprecieri nu se sustrag locurilor comune sau repetă idei cunoscute (mai ales cele privitoare la Renastere), afirmația că genialul scriitor englez „intruchipează definiția exemplară a realismului european se bucură de o solidă și convingătoare argumentație în demersul autorului.

Trecând la dezvoltarea propriu-zisă a subiectului, Al. Olaru îl citează pe R.R. Simpson care găsea 712 referințe medicale în opera shakespeariană, considerându-le „dovezi” suficiente pentru a demonstra asimilarea și transfigurarea artistică a unor cunoștințe medicale, ce fac parte integrantă din armonia operei dramatice. Acestea, adăugate fecundului orizont spiritual, cunoașterii profunde a lumii sale, îi permit autorului să afirme că Shakespeare tindea „la înțelegerea omului integral”, într-o perioadă când viziunea religioasă era vizibil contrară de cea realistă și științifică. Operind delimitarea între normal și anormal (referindu-se, mai întâi, la numeroasele exegeze privind sfera de cuprindere a noțiunilor), Al. Olaru instituie, în continuare, ilustrarea ultimului termen, conform modelelor oferite de operă. Un prim aspect ar fi „suferința psihică de intensitate nevrotică”, manifestă prin reacții depresive și anxioase. Cauzele acestora sunt multiple: dragostea neîmpărtășită (Juliet), pierderea ființei apropiate (Volumnia din *Coriolan*), conflictele familiale (Mamilius din *Poveste de iarnă*), pierderea libertății (Bolingbroke și Norfolk din *Richard al II-lea*).

Discutind despre psihopați, Al. Olaru subliniază diversitatea tipologică a categoriei, la baza căreia stau criterii comune — amoralitatea și asociabilitatea. Un exemplu tipic de psihopat polimorf este considerat Falstaff, care ipostaziază în aparițiile sale succesive (din *Henric al IV-lea*, *Nevestele vesele din Windsor*, *Henric al V-lea*), parazitismul, mitomania, poltroneria, beția, escrocheria etc. Deputând „existența” lui din operă, Al. Olaru conchide relevând că „batjocorește idealurile etice ale omului și societății și, trăind numai în satisfacții gastronomice și bahice, revărsă un umor gigant, care poate fi atribuit impregnării cu alcool și excitației din faza hipomaniacală a paralizelor generale, survenite pe o constituție predispozantă”. Sint prezentați, apoi, psihopatii explozivi (Tybalt, Mercutio, Benvolio) — depresivi (Antonio, *Negutătorul din Veneția*, Jacques din *Cum vă place*) — psihopați perversi, a căror trăsătură fundamentală o constituie intriga (Edmund din *Regele Lear*, Jachimo din *Cymbeline* și Jago din *Othello*). Un capitol substanțial este destinat psihozelor.

Firește, exemplele pot continua și se cuvine relevat că, din punctul de vedere enunțat, Al. Olaru își susține ideile cu argumente peremptorii, demonstrând o adâncă cunoaștere a operei marelui Will și un inspirat apel la aparatul bibliografic de referință. Rămâne însă discutabilă valabilitatea verdictelor sale aplicate unor realități artistice pe baza experienței clinice; autorul eludează astfel teza știută că, bazat pe adevărul vieții, adevărul artei este guvernat de principii diferite. Apoi, eroii shakespearieni sunt exopresiile anumitor epoci și, de aceea, reacțiile lor nu pot fi tratate ca acelea ale pacienților obișnuiți. A-i considera pe Hamlet paranoic și pe Lear demenț, prin confruntare obstinată cu datele maladiilor obișnuite, înseamnă, în ultima instanță, a deturna sensurile filosofice ale unor capodopere. Este, de altfel, primejdia ce pînedește un studiu interesant, totuși, prin asumarea unei tentative originale.

Romulus Diaconescu

CLASIFICARILE au introdus ordine, dar și rigiditate (cel puțin în literatură), iar excesul de ordine dezarmează, ca și haosul, nu prin instituirea unui spirit metodic, ci prin arbitrarul conștiințelor. Cineva a inventat, cu bune intenții, termenul *proză scurtă*, deși exista o terminologie acceptată și cu mai mare capacitate de diferențiere (*nuvelă*, *schită*, *povestire* și, prin contribuția lui Caragiale, *moment*). De la *proză scurtă* s-a ajuns, prin extindere sau contaminare, la *teatru scurt*, sintagmă care nu exista nici în vremea lui Aristotel, nici în vremea lui Molière, nici în vremea lui Caragiale, cu toate că, măcar în epocile ultimilor doi, teatrul scurt ființa ca atare.

Desăvîrșind opera clasificatoare, altcineva (sau alți cineva) a descoperit că teatrul scurt poate fi teatrul de televiziune, teatrul de radio, teatrul de amatori, dar nu teatrul de teatru. În acest fel, un mare număr de piese bune, care sînt scurte fiindcă autorii lor le-au gândit astfel, au fost îndepărtate de scena teatrelor, în timp ce un și mai mare număr de piese proaste, care sînt scurte fiindcă autorii lor au gândit scurte, s-au călărit pe scenele amatoriilor, la microfoanele radioului sau pe ecranul televiziunii, comitînd o împărțire metodologică în una valorică. O dramaturgie întreagă alcătuită din piese scurte, capabilă să dea materie cititorilor bune volume bune, purtînd semnătura lui Alecsandri, Caragiale, Eminescu, Arghezi, Camil Petrescu, Tudor Mușatescu, Victor Ion Popa, Mihail Sorbul, Horia Lovinescu, Al. Mirodan, Paul Everac, D.R. Popescu, Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Iosif Naghiu, Leonida Teodorescu, Radu Dumitru, Romulus Vulpesu, T. Mănescu, G. Genoiu, Mihai Neagu Basarab și, probabil, a încă multor scriitori, este, se pare, suspectată de neteatralitate sau de neprofesionism de către teatrele profesionale, care o ignoră, sau o tolerează uneori în chip silnic. Asta în timp ce Comedia Franceză nu se consideră umilită jucînd, să zicem, „piese scurte” ale lui Alfred de Musset, după cum alte prestigioase teatre nu ezită să monteze spectacole cu mici piese de Cehov, Beckett, Ionescu sau Pinter.

Un director de teatru explica, la un moment dat, absența din repertoriu a pieselor scurte (într-un act, într-o jumătate de act sau, pur și simplu, într-o idee) prin inapetența publicului. Spectatorul ar dori numai piese de întindere, spre a-și putea consuma în voie starea de emoție, urmărind timp de două sau trei ore destulul personajelor. Posibil, deși ceva mă face să nu am deplină încredere în cel ce vorbește în numele Spectatorului, adică al tuturor spectatorilor, dar de cite ori nu ne-a fost dat să asistăm la piese lungi pe care am fi dorit să le vedem terminate după primul act sau să nu se fi scris deloc! Nu cred că spectatorul de teatru își contabilizează emoțiile, după cum nu cred că sînt mulți aceia care merg la teatru călăuzindu-se după criterii metrologice.

Dacă explicația aceasta nu pare a fi cea mai serioasă, cu siguranță că există altă explicație care a rămas secretă. Să fie vorba, oare, de calitatea indoielnică a pieselor scurte? A căror piese? Se mai îndoieste cineva de faptul că piesa lui Caragiale *Conu Leonida față cu reacțiunea* este o capodoperă? Valoarea scenetelor lui Alecsandri a fost verificată de-a lungul unui secol de montări succesive. Cu privire la *Act venetian* al lui Camil Petrescu, o mare parte a exegeților preferă versiunea inițială într-un act celei în trei acte. *Negutătorul de ochelari* al lui Tudor Arghezi este o scinteiță, de la un cap la celălalt, ironie la adresa automatismelor de gândire și de limbaj, a aberațiilor curente, a grațiatății și nonsensului. Dar cite din piesele scurte ale dramaturgilor de azi au fost jucate de teatre profesionale, spre a li se testa scenicitatea, forța de comunicare cu spectatorul, durabilitatea? Puținele experiențe făcute au demonstrat că prejudecata nu aparține în nici un caz publicului.

Ar mai fi o explicație: dificultatea selecției și montării unui spectacol compus din piese scurte aparținînd unuia sau mai multor autori. E greu, într-adevăr, să găsești o expresie stilistică unitară unui spectacol compozit. E greu, de asemenea, să faci un efort de concentrare, și încă repetat de două, trei sau patru ori într-un spectacol, pentru a comunica în minute ceea ce te-ai obișnuit să comunici în ore de reprezentare. Dar pentru dramaturg n-a fost un efort? Dar reprezentarea unei piese de Shakespeare, de Brecht sau de Tennessee Williams nu implică dificultăți de montare, de alt tip, e adevărat, uneori chiar incomparabil mai mari? Și iată că singura explicație care stă în picioare pare să fie dulce comoditate adăpostită sub asprele clasificări: teatrul e teatru, teatrul scurt e altceva, prin urmare să nu coborîm...

Prima lovitură dată acestor prezumțiuni a fost a editurilor, care au publicat citeva volume de teatru scurt, epuizate într-un timp record. A doua lovitură au dat-o teatrele de amatori, care, în afară de faptul

că au realizat spectacole remarcabile cu piesele scurte ocolite de teatrele profesionale, au desființat granițele birocratice stabilite pe principii cantitative, jucînd cu egală aplicare și fără complexe piese într-un act sau în trei acte, piese destinate anume amatorilor, dar și piese-piese, în care esențialul este valoarea comunicării și nu grija de a nu încălca sarcina de interpretare și cea de receptare. O altă lovitură a fost dată de teatrul radiofonic, căruia i s-a asociat uneori, nu însă la fel de inspirat, teatrul de televiziune. Cele mai bune dintre piesele scurte transmise la radio sau la televiziune și-au demonstrat într-un timp foarte larg valoarea și și-au cucerit încă o dată dreptul la teatru.

DAR loviturile grele și spectaculoase vin de obicei dinăuntru. Astfel, un teatru, un *teatru profesionist*, a inițiat un festival al teatrului scurt, invitînd toate colectivele din țară să contribuie la reconsiderarea unei părți deloc neglijabile a dramaturgiei contemporane. Este vorba de Teatrul de stat din Oradea care, împreună cu revista de cultură „Familia”, își câștigă, între altele, meritul de a submina o veche și păgubitoare prejudecată.

Ce este teatrul scurt, pe care unii îl mai confundă cu scheciurile mai mult sau mai puțin umoristice din emisiunile de radio sau televiziune, ori cu dialogurile zglobi încredințate spre rostire căminelor culturale începătoare? „Teatru scurt, spune Arghezi, înseamnă teatru concen-

trat și redus la expresia lui cea mai integrală. Spectacolul scurt evită lungimi inutile și sintetizează ideea și fabula pe-sei la minimum de durată”. Expresia cea mai integrală este, cu alte cuvinte, expresia teatrală cea mai pură, scuturată de nărațiune și descripție, de leșul verbal și gestic, esențializată în dramă. O piesă scurtă este o idee, o metaforă, un simbol, o parabolă, o scinteiță de viață, de gândire. Pentru scriitor, pentru regizor și pentru actor, teatrul scurt poate constitui un nemaipomenit exercițiu profesional, căci eliminînd diluția, digresiunile, epica, el obligă la ritm, densitate și substanță în comunicare. Teatrul scurt nu este un altfel de teatru, decît prin concentrare. El poate fi satiră socială, dramă psihologică, dramă istorică, comedie de moravuri, farasă, dialog filosofic, metaforă dramatică, atitudine politică, document existențial, fabulă morală. Teatrul scurt, cînd este scris și jucat cu talent, provoacă reflecție, revelații, șoc intelectual sau emoțional în aceeași măsură în care o face teatrul „lung”. Nu mai e nevoie de exemplul cu picătura de apă de mare pentru a înțelege că ne aflăm în același element și ne referim la aceeași substanță.

De aceea, festivalul de la Oradea reprezintă un necesar început de restituire, către publicul de teatru, a unui prea puțin cunoscut univers dramatic.

Dumitru Solomon

Toma Caragiu (Tipătescu), Aurel Cioranu (Un cetățean turmentat) și Rodica Tapalagă (Zoe) într-o scenă din *O scrisoare pierdută*, una din piesele cu care Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” întreprinde, în această lună, un turneu în U.R.S.S.

Radio Televiziune

Structura programelor

● Asemenea unui tablou sau unui edificiu arhitectural, s-ar cuveni a fi conceput programul emisiunilor de radio și televiziune, deopotrivă în aspectele lui de detaliu, dar și de ansamblu. Asupra celor din urmă am notat numeroase comentarii în săptămânalele noastre gloase. Asupra celor din urmă vom insista de această dată, avînd conștiința faptului că întregul reprezintă sinteza armonioasă, dialectică și relevantă a părților componente, cărora să le asigurăm — prin chiar viziunea integratoare — pregnanță și semnificație. Altfel spus, telespectatorul și ascultătorul de

radio-televiziune aspiră a-și ordona impresiile, preferințele, opțiunile urmînd liniile directoare ale programului săptămînal, ca parte concretizînd un ansamblu lunar sau anual, totul ca parte a unui ansamblu de ideologie și politică a culturii României socialiste în actuala ei dinamică și finalitate. Așadar, procedură analitică și sintetică, totodată, de o viziune dialectică asupra complexității însăși a fenomenului de „mass media”, atît de divers ca modalitate tehnică, dar constituind — pe întreaga lui sferă — un ansamblu omogen cu o precisă finalitate cultural-educativă. Deci, da-

că la radio individualitatea programelor este distinctă, ele oferind posibilitatea unor alegeri în funcție de gust, formație, vîrstă, nu același lucru se întîmplă la televiziune, unde — în plus — programul II, vizionat, de altfel, pe o arie teritorială restrînsă, cuprinde transmisii de maxim interes (cu deosebire cele culturale), rareori redate pe primul canal. Atît timp cit diferențierile canalelor nu este „tematică”, granițele lor pot și trebuie a fi deschise, în folosul general al telespectatorilor și pentru o mai adecvată valorificare a muncii lucrătorilor din televiziune.

O altă sugestie — prin consecință — ar fi extinderea programelor de tip enciclopedic, ce permit o largă și promptă informare a publicului larg în diferite domenii de activitate, cu sublinierea contribuției specializatorilor români. În acest sens, relevăm inițial televiziunii care în această săptămînă a inaugurat *Ora științei și tehnicii* pentru care telespectatorii sînt invitați a-si formula propunerile și sugestiile pentru edițiile viitoare. Rolul informativ dar mai ales formativ al unor asemenea emisiuni este evident, prin forța lor de penetrație în dife-

Familia Dulsky

PENTRU a doua oară polonezii ecranizează o piesă de teatru a unei clasice scriitoare, Gabriela Zapolska: **Moralitatea doamnei Dulsky**. Ambele filme au fost pe ecranele românești, atât cel din 1959 (de J. Kreiz-eik), cât și acesta recent, care rulează la noi acum, regizat de Ian Ribkovski. Cartea a fost scrisă la începutul secolului, în plină „belle époque”, și descrie lumea de atunci, contemporană scriitoarei. O lume de paraziți în toate înțelesurile acestui cuvânt. Bărbații erau de trei feluri: rentieri, sinecuriști civili și sinecuriști militari. Căci ofițerul de pe atunci, chipeșul și multicolor gătitul ofițer din acea vreme și din acele împărății, era cu totul altceva decât militarul din societățile evoluate de azi, unde e totodată magistrat, detectiv, justițiar și practicant iscusit a o mulțime de primejdioase arte fizice. Ofițerul de atunci: rus, austriac, polonez, german, maghiar avea numai trei ocupații: să joace cărți, să facă chef și să pătrundă în toate dormitoarele cucoanelor, fie neveste din „lumea bună”, fie cocote de lux. Civili, din aceeași lume, în majoritatea lor, erau rentieri puri, iar înalții funcționari habar n-aveau de funcție, pe care o îndeplineau în simplă calitate de figuranți și slugi surdo-mute ale guvernului. Filmul de care ne ocupăm ne arată această lume care zilnic făcea chef, îmbătându-se conștiințios, dansind fie în holuri mondene, fie în șantanuri unde damele de lux erau, spre ziua, purtate în triumf până acasă, esibite în rituale și coregrafice în plină stradă.

Personajul principal e o doamnă mai în vîrstă, din lumea bună a Varșoviei, bogată, energică, vanitoasă și agitată. De dimineață pînă seara poruncește: slugilor, soțului, chiriașelor din proprietățile sale, copiilor (două fete școlare și un fiu, de profesie cheflui și crai). Poruncește nu numai domestic, dar și social, căci totul timpul judecă, dă note la conduită, face aprecieri și emite verdicte asupra faptelor altora, în numele unei morale severe, cu ipocriză îndrăgite apărută. Apărută uneori într-un foarte comod fel. Pentru a face să înceteze viața de destrăbălări și risipă de bani împrumutați de fermecătorul ei fiu, prea morala doamnă face rost de o servitoare frumuseală, care să-l mai ție pe fecioru-su pe acasă, să nu mai bată toate șantanurile și să nu mai tot facă datorii. Dar pedagoga noastră comite o greșală. Nu a băgat de seamă că fata aceea era o fată cuminte și sentimentală, care, cînd vede că a rămas însărcinată, e cuprinsă de o disperare teribilă. Asta îl impresionează pe băiat și-l face să se decidă să o ia de nevastă. În filmul nostru, gustul tinerețului fecior de bani gata nu are nimic generos. Deprins să nu facă altceva decât să se amuze; deprins să fiarbă de ciudă cînd maică-sa

îi tot făcea morală și-l tot amenința că nu-i mai dă bani; exasperat, se gîndește să o „pedepsească” pe această tartufă și harpagoană căsătorindu-se cu mica slujnicuță. Găsește că e amuzant, că e nostim să-i facă această mică farasă bătrînei sale mume și chiar înseși societății de cheflui inutili care îl cam dezgustă, nu însă deajuns pentru ea, repede, să nu renunțe la donchișoteștiile sale vitejii și să se încurce durabil cu seducătoarea sa verișoară, soție de consilier și bogată putredă. Cît despre fata de la țară, gravidă și abandonată, ea își va rezolva problema altfel. Amenințată pe cucoană cu scandal, proces, pensie alimentară, și fixează prețul șantajului la o mie de ruble. Pe care zgîrcita mamă îi plătește pe loc. Șantaj? Nu tocmai. Fata de la țară e așa de degustată de toți, inclusiv de junele care o sedusesse, încît socotea că pedeapsa cea mai justă e să-i lovească la pungă.

Filmul acesta e foarte bine jucat. Alegerea actorilor e excelentă: Cocotele cu alură de prințese, fetițele de liceu *high life* cu alură de dame de șantan, soțul aprigei, imperialistei, tiranice doamne Dulsky. Pe acest soț, la început îl credem surdo-mut, dar cu timpul aflăm că — pentru el a bea,

dansa, a juca domino, a merge în casele de întîlnire, a cere bani de cheltuială soției, toate aceste importante operațiuni n-au nevoie de grai, de limbaj articulat. Una din fiicele doamnei „ține” cu servitoarea, o apără și ar vrea să o ajute. Din generozitate? Nu tocmai, ci dintr-o cu totul altă și curioasă solidaritate. Această fetiță e bolnăvicioasă și urîcică, convinsă că nu se va mărita niciodată. Exact ca și (deși din cu totul alte motive), exact ca și tinăra, încîntătoare țărăncă și slujnică. E și asta o formă de „spirit de corp”, în ambele înțelesuri ale cuvîntului.

Cît despre actrița Ianovska, interpreta rolului doamnei Dulsky, filmul îi dă sute de ocazii să-și varieze inflexiunile vocii, rictusurile feței, tilcul privirii — ocazii pe care această artistă nu le pierde niciodată.

Un film amar, alianță de catastrofă și murdărie, film „angajat” într-un foarte subtil și original fel. Mai elocvent decît piesa care a figurat — de altfel cu destul succes — și în repertoriul teatrului nostru.

D. I. Suchianu

Secvență din filmul Familia Dulsky

Cinema

Flash-back

Resemnarea comediei

● EXISTĂ propriu-zis o comedie cinematografică italiană? Întrebarea a apărut, ca din întimplare, într-o discuție, și răspunsul a fost, paradoxal, negativ. Cine ar afirma, la o primă vedere, că filmologia peninsulară duce lipsa marilor comedii? Și, totuși, rezultanta „simpatică” din conștiința spectatorului nu reprezintă mai mult decît reflexul bonomiei, iar succesele ilare de care își aminteste oricine nu sînt decît frînturi dintr-o producție complexă și amalgamată.

De unde această lipsă de aderență a cinematografului italian pentru comedia pură? Poate din faptul că niciodată poporul acesta bonom și pătîmas nu și-a putut înfrînge pornirile temperamentale. El a cîntat mereu pe coardele pe care i le oferea timpul imediat, iar frămîntățele decenilor ale existenței filmului n-au fost prielnice — ca altădată, în teatru, în eroul „commediei dell'arte” — improvizației, desfrîului comic. Spontaneitatea italică are două fațete: una discursivă și alta naturală.

Manifestat continuu în tot acest răstimp de peste o jumătate de secol, genul comic a pătruns în film mai mult ca un ton component decît ca o specie unitară. Marii clasici italieni n-au fost autori de comedii propriu-zise (ca la americani sau francezi), dar nici unuia nu i-a lipsit simțul major al umorului, cu care toți și-au sigilat operele cele mai fascinante. Este urmarea lipsei de trufie, a bonomiei naționale de care vorbeam. Chiar în mamuti istorici care au marcat perioade întregi, trecutul era privit adesea cu detașare ironică sau malițioasă. Chiar în zguduitorile drame neorealiste de după război, comicul — duos sau amar — a fost o trăsătură nelipsită. Dar, cînd au vrut să facă anume comedie, italienii au rămas, calitativ, sub nivelul propriei lor evoluții.

Ar fi nedrept să se deducă de aici că filmul comic italian n-a avut o existență autonomă: întotdeauna el a fost de un excelent profesionalism, chiar strălucitor uneori, și mereu preponderent pe afișe. Însă, în comparație cu uriașele daruri pe care peninsula le-a făcut artei a șaptea, comedia rămîne o expresie minoră, succesele ei interesînd, după expresia cuiva, mai mult palmaresul decît școala națională. De bună seamă că această resemnare nu este străină de o anume inhibiție față de gloria înimitabilă a comediei teatrale. Ca de altădată ori, filmul aducea prin ea un tribut întîietății artelor clasice.

Romulus Rusan

ritele straturi ale opiniei publice.

● În privința transmisiilor literare, aprecieri realizările de pînă acum, cu deosebire cele privind valorificarea moștenirii naționale și universale: mese rotunde, emisiuni tematice, comemorative, iar, pe micul ecran, filme ilustrative, unele de bun nivel artistic, demonstrînd că inefabilul poeziei poate rămîne intact în imagine. Din domeniul literaturii contemporane, așteptăm, însă, atît la radio, cît și la televiziune o mai sigură și consecventă popularizare a marilor valori. Cicluri de interviuri de creație cu principalii scriitori contemporani din toate generațiile, înregistrări în **Fonoteca de aur**, pelicule care să transpună cinematografic pagini pregnante din cunoscutelor opere actuale ar constitui o bună cale prin care literatura zilelor noastre s-ar infățișa cititorilor ei. Cu o observație pe care am dori-o extinsă și la alte emisiuni similare: durată de transmisiune solicită mai multă generozitate, dînd posibilitatea unei investigații de substanță, realizată cu mijloace și din perspective variate. Căci un asemenea ciclu, **Scriitorii ai zilelor noastre** (completat în chip fericit și necesar

de altele dedicate pictorilor, matematicienilor, muzicienilor, fizicienilor, istoricilor...), adică tuturor marilor noastre personalități din diferite domenii) ar vorbi deopotrivă spectatorului și ascultătorului de azi, dar și celui de mine, evidențiind valoarea tradiției și actualității artei și științei românești.

Accentuăm ideea de ciclu atît în legătură cu un asemenea tip de emisiuni, cît și a altora, căci transmisiunile cu zi și oră fixe de difuzare își formează treptat un public stabil, sînt așteptate, urmărîte și comentate cu deosebită atenție. Emisiunile-ciclu sînt jaloanele programului zilnic, coordonatorii, realizatorii, prezenții lor trebuie a fi dintre personalitățile marcante ale domeniului respectiv, asigurînd în acest fel prestigiu și culoare rubricilor.

● De sîmbătă, atenția radioteleviziunii va fi îndreptată asupra unui mare eveniment: cel de al VII-lea Festival Internațional George Enescu. Ca și în alți ani, transmisiuni directe, interviuri, emisiuni de comentarii și informații vor fi imaginea promovată a Festivalului, sărbătoare a muzicii și culturii românești.

Ioana Mălin

Secvență

Un film (producție a studiourilor din R. P. Bulgaria) care trebuie neapărat văzut este **Petrecere la vilă**, de E. Zahariev. N-am întîlnit în ultima vreme creații expresive precum aceasta, care nu se dă înapoi să lucreze cu „viața așa cum este ea”. Iată — imi spuneam, privind filmul — cum un morman de carne tocată frămîntat voios (în prim plan) pentru a se face sute de mici din ea poate da o iremediabilă senzație de tristete: iată — imi mai spuneam — ce scurtă distanță stă între o petrecere și o dramă. Sigur, nu e o noutate ceea ce des-coperă filmul acesta, numai că, spre deosebire de altele, tăietura lui e adîncă și doare. Formal, el începe, se desfășoară și se încheie ca o comedie, și poate că, într-adevăr, este o comedie, dar — pesemne — nu mi-am dat eu seama, de vreme ce la un moment dat, urmărindu-l, mi-a pierit dintr-odată risul de pe buze...

a. bc.

Telecinema

Acasă la Călinescu...

● Niciodată nici cu gîndul n-am gîndit că voi intra în casa lui George Călinescu. Dînd seamă numai mie de această intimidare, știu foarte bine că nimic nu e afectat și nesincer în această teamă care e o formă corectă a stării mele de iubire, absolut puerilă, fără canon literar, cum nu găsesc în suflet decît pentru Vianu și Camil, dintre cei duși și luați de aproape.

„Eheu, eheu, nu mai am vanități de eu”, încît mărturisesc că nu am o mare „bogație de idei” în co-i privește. Dar fiecare idee — oricît de acută — o simt precis venind dintr-un adînc fond de dragoste. Dintre sentimentele care știu că nu vor muri niciodată în mine, de nemodificat, fără de care știu prea bine că aș muri sau aș fi altul, — acesta, al dragostei pentru ei, imi apare cu o claritate fericită. Încît intimidarea față de un Călinescu e un sentiment prea curat, prea natural pentru a nu fi și avuabil, fie și riscînd riposta dezinvolturilor care se mișcă „prin Călinescu” ca la ei acasă

sau îl bat chiar pe umăr, cum făcuse prin '50 un tinăr scriitor invitat la Sadoveanu, gest care ne-a îngrozit adolescența literară...

Eu, acasă, la Călinescu, aș împietri. Un documentar mai vechi al lui Erich Nussbaum, — citat într-o binevenită rubrică a „Virstelor peliculei”, consacrată unor portrete românești contemporane — are tocmai această calitate, de a transmite fiorul timidității în tînda tîndelor. Aparatul se mișcă în casa din Vlădescu cu un sobru rafinament, lent, ferindu-se de o scorbădă pioșenie dar și de o impertinență dezinvoltură. Obiectele au timp să devină grele de sens. Liniștea casel este — în terminologia obsedantă — gravidă de universal. „Istoria literaturii române” se deschide solemn prin te manuscrise și cerne-luri, aparatul citește titlurile marilor capitole ca și cum ar silabisi mari minunții de fapte, litera neuitată, grafia, macheta sînt mîngiate cu o îndelung educată pudoare a voluptății intelectuale și

din nou ai timp să întri în acele recitative interioare care fac din formulele-i fulgerătoare — vers, precum zicea el însuși că ni se întîmplă în luccerizarea **Scriitorii pierdute**. Apare o clipă imaginea paragrafului Geo Bogza — știut pe dinafară și de Nussbaum — și imediat cîntă în minte propozițiunea aceea simplă, eutremurătoare, privind puterea bogziană din **Tara de piatră** de a reda realul: „Talantul său în acest gen e mare”. Mie însumi, nu-mi vine să cred cum a putut această propozițiune normală să-mi modeleze, ani și ani, viața și ochiul!

Literatura nu ne dă numai opere, ea ne dă sîmțire și scriitori. **Pădurea spinzuraților** ni-l dă, ca pe o operă coerentă, pe Rebreanu. În locul celui plat „și” dintre „om și operă” — eu visez la grandoarea verbului „fi”: omul este operă.

O cultură fără sentiment mi se pare irațională.

Radu Cosașu

Muzică

Festivalul internațional

„George Enescu“

Se aprind candelabrele

PENTRU cine iubește muzica simfonică, peste două zile începe sărbătoarea.

Festivalul „George Enescu“ nu are accente turistice ca la Edinburg, Avignon, Perugia ori Bergen. Și cert e că nu a îmbrăcat veșmintele tirgulului de muzică, menit să atragă atenția impresariatului internațional. A pornit și a rămas festivalul melomanului, banchetului ce i se acordă o dată la trei ani. Atunci pulsul concertelor se face deodată foarte intens, atunci căutarea locurilor la un concert bun devine tensionată. În secolul informației prin rezumate, Festivalul „Enescu“ funcționează cu greutatea unei stăguni concentrată în zece zile, uneori variată în programe și mai generoasă în prezente de prestigiu, alteori mai restrânsă, dar niciodată lipsită de interes. Festivalul „George Enescu“ e un potențial, cu resurse interne nelimitate. S-a născut și respiră ca expresia a unei vieți muzicale cu deosebire activă în materie de compoziție, de interpretare și mai ales de răspundere a conștiinței muzicale.

La început, subiectul Festivalului a fost, firește, aura și opera enesciană. Gîndindu-l ca pe un pios omagiu adus ilustrului partener de altădată, sovieticul David Oistrach și americanul Yehudi Menuhin au executat împreună la Ateneu **Concertul pentru două viole și orchestră** de Bach sub conducerea lui George Georgescu. Pe atunci nu era Sala Palatului cu cele trei mii de fotolii, nici Sala mică destinată concertelor de cameră, nici Studioul mare al Radioteleviziunii cu magnifica sa orgă. În afară de forțele interpretative ale țării gazdă, istoria Festivalului s-a înscris și cu numele unui Herbert von Karajan, Isaac Stern, Wilhelm Kempff, Zubin Mehta, Arthur Schnabel, Mstislav Rostropovici, Cziffra, Szering, Schneiderhan, Rampal, Ghilels. Sub cupola noilor și vechilor edificii de concert au sunat ansambluri știute din înregistrări: London Symphony Orchestra, Filharmonica din Los Angeles, Orchestra Radioteleviziunii Sovietice, Wiener Symphoniker, Bach Orchester des Gewandhauses, quartetele Juillard și Smetana...

Festivalul și-a îndeplinit pînă acum legămîntul de a face realitate sonoră din toată literatura enesciană de la un cap la altul. **Oedip**, capodopera ce înainte de război fusese pusă în scenă la București sub conducerea lui Constantin Silvestri, cu David Ohanesian în rolul titular.

Ediția din acest an propune melomanului, în plus, o deschidere a perspectivei spre măturile cele mai vechi ale practicii muzicale de pe teritoriul României, transcrise ori transpuse recent în versiune de concert. Corul „Madrigal” condus de Marin Constantin, cu un program inedit, va evoca și importanța melurgilor de la Putna —, corespunzînd în timp și stilistic frescelor de pe zidurile mănăstirilor din Bucovina — originalitatea cîntărilor lui Filotei, protopsaltul Brîncoveanului, chipul lui Ioan Honterus ca autor de muzică, în fine, arta madrigalescă a lui Gianbattista Mosto, cîndva compozitor al curții din Alba-Iulia. Formația „Ars rediviva”, condusă de Ludovic Baci, va înregistra acest peisaj de veac 16—17 de pe teritoriul României cu muzicile lui Valentin Bakfark, Ioan Caioni, Gabriel Reilich și Daniel Specl. În același context, quartetul vocal-instrumental din R.F. Germania „Studio der Frühe Musik” va conta ca o confruntare în arta veche. Tot aici concertul de balade, doine și jocuri al virtuozului muzician Gheorghe Zamfir.

Confruntarea pe un anume tărîm va fi, de altfel, semnificativă a șaptea ediție a Festivalului. Recitalurile Victoriei de Los Angeles și Elisabeth Schwarzkopf vor confrunta două soprane care au dominat scena mondială pe la jumătatea acestui veac. La fel recitalul lui Sviatoslav Richter, această legendă vie a pianismului contemporan, va avea ca pereche tîmboina afirmare a celei mai noi generații în persoana pianistului Radu Lupu. Christian Fieras, Ion Voicu, Ștefan Ruha și Yuuko Shikawa vor menține balanța înclinată în favoarea instrumentului care evocă personalitatea lui Enescu, cu atât mai mult cu cît primul este un ilustru elev al maestrului din România. Și la

Desen de
Corneliu Baba

Opera română, printre oaspeții care se vor confrunta cu reprezentanții importanței noastre solistici de canto, se numără soprana americană Grace Bumbry, personalitate de frunte în teatrul liric de azi. Școala românească de creație, deși prezentă cu zeci de piese importante, va alina, prin forța împrejurărilor, numai parțial personalitățile care modelează fizionomia actuală a muzicii noastre. Dar în semn de continuă primenire, se cuvine semnalată prezența numerelor tinere, prima oară aduse în Festival: Constantin Simionescu, Ulpiu Vlad, Adrian Pop. În

fine, valorile interpretative românești se vor prezenta acum mai degrabă în ansambluri decît ca voci soliste. Reține atenția „Ars nova” din Cluj-Napoca, sub conducerea lui Cornel Țăranu, „Camera” dirijată de Paul Staicu și quartetul „Academica”, dar și apariția unor formații noi care au meritul de a se fi pus de la început în slujba difuzării creației originale.

Așadar, pămîntul se aprind candelabrele!

Radu Stan

Plastică

Toamna în galeriile bucureștene

„CEI ȘASE” de la galeria **Orizont** reprezintă, fără îndoială, certitudinile ale graficii noastre contemporane. Personalități cu puternice relief, distincte, ei sînt capabili — și demonstrația a fost făcută — să abordeze cele mai diferite subiecte sau tehnici fără ca propria implicare umană și artistică sau rezultatele să se diminueze.

Propunîndu-și un ciclu epic de **Evocări în istorie**, premisă exactă dar nici într-un caz limitativ, artiștii procedează la o încrentă selecție tematică, fiecare optînd pentru unghiul capabil să-i ofere deschiderile sincrone cu propriile preferințe subiective. Din această cauză ansamblul, omogen ca intenție și finalitate obiectivă, poate să se constituie drept argument în favoarea proteismului mijloacelor plastice intrinseci, cu unica și obligatorie condiție — aici respectată — de a urmări cu egală responsabilitate efectul de mesaj al imaginii și calitățile sale profesionale.

Iată, această conștiință febrilă pînă la patetism care este **Marcel Chirnoagă**, obsedat de ideea perenității noastre și a perisabilității celor străini de acest spațiu, agresori ireponsabili, construiește imagini de o expresivitate evocatoare exacerbată, amestec de tumult existențial și mesaj patriotic. Orice s-ar spune — și se spun multe — acest artist rămîne o prezență unică, de o sinceritate și o responsabilitate a trăirilor sale omenești și artistice, greu de egalat. Iar sursa de lucrări prezentate acum, „memento” în alb și negru, vine să confirme acest adevăr. Surpriza stilistică a expunerii, **Dumitru Cionca**, demonstrează inteligent modul în care semnul scriiturii libere, pictograma autonomă, figurativă, poate conține virtuți ce elimină

aprioric hibrisul sau compromisul stilistic. Metafora contemporaneității își găsește astfel o formulă de exprimare sugestivă, în compoziții atent gîndite, pline de tensiune și conținut. Interesante de adevărate și interpretate cu o acuratețe ce se cere subliniată, vechile gravuri de epocă reactualizate de **Adrian Dumitrache** constituie un portret-biografie al lui Mihai Viteazul, prin compunerea unor elemente simbolice dominate de imaginea luptătorului. Simbolică și evocatoare anamorfiza aplicată efegiei voievodului, aluzie livrescă la atmosfera epocii și în special a curții rudolfine, atît de nefastă în ostilitatea sa disolventă față de acest mare domn român. Mult comentat — pînă la urmă cu rezultate pozitive — la ultima sa „personală”, **Dan Erceanu** confirmă autenticitatea și seriozitatea talentului său și calitățile gîndirii formative atît de originale. De data aceasta, axîndu-se pe ideea originii poporului român, el apelează la o compunere simbolică a prototipurilor omologate ale dacilor și romanilor, implicînd în mod subtil și o solidă lecție de desen în manieră clasică, lăsînd uneori — cazul **Arcașului** — să străbată și aluzii conceptuale. Delicat-evocatoare, utilizînd cu subtilitate efectul generat de orice întoarcere la vîrsta arheologică, **Wanda Mihuleac** reușește să transforme vestigii antice — inscripții romane, sarcofage — în documente vizuale contemporane, cu forță de mesaj. Deosebită calitate a execuției, acuratețea și inteligenta montajului impresionantă și de această dată. În sfîrșit, poezie și plin de forță ca totdeauna, **Vasile Socoliciu** aduce o aură de legendă, ceva din fabulosul basmului cu sursă în istorie, axîndu-și, firește, subiectele pe imaginea vitejiei moldovenilor. Surpriza,

în sens pozitiv, este reprezentată de tranșanța ductului fluid, detașîndu-se pe suportul alb al hîrtiei, iar simultan regăsim cu plăcere acel amestec de epos și lirism ce îl caracterizează pe acest doct grafician.

A Galleriile de artă ale municipiului București doi artiști cunoscuți ne propun o frumoasă tapiserie ambientală prin alăturarea compunerii și a sculpturii.

Însușindu-și toate subtilitățile tehnicilor tradiționale și repertoriul „clasic” al genului, **Cela Grigoraș Neamțu**, aduce în domeniul interpretărilor personale, trecînd în sprijinul propunerilor sale, adeseori îndrăznețe, o concepție spațială sigură și o gîndire cromatică de mare rafinament. Dacă piese ca: **La trecu-ți mare, mare viitor** sau **Cimpia Libertății** sînt imagini cu valoare simbolică, aluzii figurative dominate de ideea istoriei, cele intitulat **Dveră**, **Tapiserie virtuală**, dar mai ales **Joc pentru fiul meu** constituie pretexte ornamentale de cea mai autentică vocație decorativ-ambientală, deschise tuturor posibilităților de amplasare, permițînd și angajarea spațiului tridimensional. Probabil, totuși, că revelația acestei expunerii, cel puțin din unghiul efectului vizual-tactil, o constituie broderia, lucrările **Mostenire dacică** sau **Flutur** reprezentînd reușite ce acreditează această tehnică dificilă dar spectaculoasă. În totul, o expunere echilibrată, cu lucrări discrete și moderne, emanatîle unei concepții sigure despre destinația și posibilitățile artei textilelor.

Nicăpetre, în egală măsură desenator și sculptor, este unul dintre bunii și originali noștri cioplitori. Posedînd o deosebită in-

NICĂPETRE : Iulia

tuitie a volumului expresiv și un simț al materiei ce merge adesea pînă la senzualitate, artistul sculpează cu voluptate piese ce se inscriu în spațiu prin densitatea lor calmă, arhetipală, asemîni unor totemuri cu finalitate benefică: **Neliniste**, **Vestea**, **Briza**. Există la acest artist preocupat de investigațiile în esența gestului creator o preferință pentru elemente clasice — mai ales capitelul și coloana — în interiorul căruia inscrie semnele unei noi mitologii, dominată de gîndirea solară și de o vitalitate plenară ce ne trimite frecvent în zona stilisticii baroce: **Himera**, **Fata cu mere**, **Bărbat și femeie**, **Capitel**, **Urme**. Impresionant grupajul de **Amintiri**, piese evocatoare de o forță telurică, asemănătoare unor structuri minereale antropomorfizate, dar și portretul **Iulia**, apropiat de expresivitatea patetică a modelului michelângioloesc. Iată că Nicăpetre confirmă măsura de data aceasta călății ce-i sînt proprii, definindu-l ca o personalitate distinctă, cu vocabular specific.

Virgil Mocanu

Memoriile unui fericit

În iunie 1939, cu puține săptămâni înainte de izbucnirea războiului, André Maurois își rostea discursul de recepție la Academia franceză, în fața unui parter care nu era tocmai de „regi”, dar oricum — fie și numai prin frumoasele pariziene ale vremii: Edmée de La Rochefoucauld, Marthe de Fels, Henriette de Martel și altele, ca și prin unele ilustre personalități ale Literelor și Artelor, Bisericii, Armatei și Magistraturii — avea un anume caracter princiar. Nu se putea încoronare mai strălucitoare a unei vieți ce era departe de a se apropia de sfârșit. Dar artiștiile monden-academice erau adumbrate de apropierea unor nori ce nu puteau fi ignorați nici măcar de cei care trăiau în strălucirea luminilor rampei. De aceea, Maurois, purtând bicornul cu pene al uniforme sale de proaspăt academician, cu unica grijă în timp ce-și rostea discursul să nu răstoarne pe creștetul generalului-academician Weygand, așezat mai jos, paharul de apă, ce se afla pe tăblia din fața lui, nu se putea împiedica — în plină euforie a ceremoniei investiturii sale — să nu-și repte, cu o insistență obsesivă, cuvintele din Oedip-ul lui Sofocle, „nimeni nu poate fi socotit fericit înaintea morții sale”.

Ei bine, acum când André Maurois a răposat, iar Memoriile lui (publicate din timp, nu de dincolo de mormint, pentru ca să le guste succesul cum se cuvine) ne stau în față, putem să afirmăm, fără să ne înșelăm prea mult, că a fost un om fericit (în măsura în care așa ceva este cu putință) după formula biblică a omului ale cărui picioare se scaldă în lapte și pentru care stinca aspră izvorăște piraie de undelemn. Memoriile sale ar putea să aibă, în subtitlu: „Sau Despre fericire”. Într-un secol în care nenorocirile omenirii s-au ținut lant, iată un om îmbrăcând cămașa fericitului pe care — mai peticind-o la nevoie — o poartă până când, încercat de zile, își dă obștescul sfârșit.

Nu este lipsit de o înclinație ineguită (foarte semnificativă pentru cartea unui binecuvîntat!) începutul Memoriilor lui Maurois (traduse de Roxana Verona). E în timpul războiului, în exil, departe de Franța, de focurile de artificii ale elocinței academice, de cele ale Orașului-lumină, într-o lume greu încercată. Are cincizeci de ani bine împliniți, și-și începe amintirile cu capitolul „Raiul pe pământ” și cu aceste cuvinte: „De cîteva săptămîni predau franceza la un colegiu din California. Fereastra mea dă spre o mănăstire în stil spaniol, mărginită de palmieri și chiparoși, pe unde se plimbă frumoasele studente americane. Cerul, mereu senin de la venirea noastră, va rămîne neschimbat toată vara.” Bineînțeles, Maurois poartă cu sine un cer clement, și de a cărui clementă este convins. De altfel, totul îi mîngie: „Din sala de muzică se aud acordurile unui pian. Recunosc o tocată de Bach în interpretarea lui miss Lowe, o chinezăoică micuță și prietenoasă, cu gesturi îndeminative.” Totul e delectabil într-un univers prevenitor și amabil.

De altfel, Maurois a avut de mic o vocație a fericirii. Nici nu se putea altfel. Când profesorul său din clasa a V-a, domnul Kittel, cu barbisonul său negru, îi dă ca temă „Inelul lui Polycrate”, frumoasa poveste a tiranului din Samos care-și aruncă inelul său drag în mare pentru ca să-și conjure pe zei și să le îndepărteze posibila minie de la preafiericita-i viață, elevul Maurois — indignat de faptul că un pește malefic aduce la suprafață și în mina tiranului inelul, protestează: „Dar... din moment ce-și sacrificase inelul, zeii, ar fi putut să-l lase fericirea...”. Firește, băiete, firește... Cum putea să înțeleagă un copil, mai apoi un om care-și va sacrifica uneori cite-un inel la nevoie, că zeilor nu inelul le trebuia, ci tocmai și numai fericirea, nepermisa fericire omenească a lui Polycrate.

Dar ceea ce celor mulți nu le este îngăduit, lui Maurois — printr-un capriciu al acelorăși zei — îi era permis. Lui nu i-au înăpăoiat niciodată peștii inelele azvirlite, ci ca și lui Iov — paisprezece mii de oi, șase mii de cămile, o mie de perechi de boi și o mie de asini. Ca să nu mai vorbim de cărți și de roadele lor.

Din povestea vieții acestui spornic autor, ceea ce m-a incîntat a fost istorisirea începuturilor sale industriale în fabrica de postav din Ebeni a familiei. Cum acest burghez fiu de burghezi pune pe picioare în bătrîna și serioasă întreprindere ce se epuise tot fabricînd același postav pentru de bună calitate un raion de „fantazie”, pe cînd nici nu visa încă să confecționeze monografii mai mult sau mai puțin romantate, cum a introdus în familia sa foarte rigidă, o tinăra logodnică lipsită de avere, prin mijlocirea unei familii alciene, de o corpolentă greoaie și o familiaritate amicală, susținută prin delicioase Kugelhof-uri, tarte cu prune și giște fripte. O fericire domestică în care abundă lambriurile de mahon, strălucitoare și roscate, vasele de Wedgwood și cristalele lui Lalique. O fericire tulburată de două războaie mondiale și de mai multe decese, dar susținută cu iscusință și stăruință. Tragediile trec pe lângă Maurois, nu fără să-l afecteze, căci nu este un insensibil — dimpotrivă, cum bine spunea despre el dascălul său Alain, e un „băiat afectuos” —, decesele îl îndoliază dar nu-l întenebrează. Astfel, este de-a dreptul amuzantă povestea asasinării președintelui Doumer, la o vinzare de binefacere în favoarea văduvelor și copiilor scriitorilor morți în timpul războiului. În timp ce Maurois se pregătea să scrie o dedicație pe un exemplar din Climats, pentru o bătrînă doamnă, aude două pocăituri, îl vede pe președintele statului întins pe jos, îl aude pe un medic robind: „Domnilor, descoperiți-vă... Președintele a murit.” La care Maurois adaugă: „Bineînțeles, că se înșela, căci în acel moment rănitul a deschis ochii și a mișcat buzele”. După care, totuși, președintele va muri, ceea ce n-a împiedicat-o pe bătrîna doamnă din public să-l apostrofaze pe Maurois: „Ei bine, domnule?... Si dedicația mea?...” Pe care, desigur, scriitorul i-a dat-o cu bună inimă, pe loc.

Și așa, din deces în deces (al altora), și din succes în succes, (ale saiei), s-a desfășurat viața acestui fericit. Când soția lui, a doua, aștepta cu înfrigurare la telefon rezultatul alegerii de la Academia și, exasperată de încercarea unui ziarist de a-i spune ceva la telefon, i-a poruncit să pună receptorul, acela abia a apucat să-i comunice că soțul i-a fost ales la Academia Franceză. La care soția scăpă din miini receptorul. Aici, Maurois poate să remarcă: „Niciodată pentru mine fericirea nu a fost pură și de lungă durată”. Dar inelele îi slăteau mereu la îndemînă și ca un „băiat tîndru” ce era — tot după spusa bătrînelui dascăl — ceea ce pentru altul ar fi fost periculos, pentru el era lipsit de primejdie. Că a încercat să salveze romanescul marilor existențe? Desigur, desigur. Și a izbutit. Căci nu se putea să nu izbutească în tot ce întreprindea. Și tot ce pierdea i se înăpăoa înzecit. Când după eliberarea Franței se întoarce cu soția din America, și-și mîngie melancolic rafturile golite de frumoasele ediții, femeia îi spune: „— Fii liniștit... fii liniștit, îți voi reface o bibliotecă mai frumoasă decît cea veche.” Ceea ce a și făcut.

Ca în cartea lui Iov, minus grămada de gunoi și buchele scărpinate cu un ciob.

Nicolae Balotă

Notă. În articolul din săptămîna trecută privind cartea Martei Bibescu despre Marcel Proust am omis din eroare numele excelentului traducător și prefațator al volumului, Tudor Ionescu.

Cartea
străină

V. PISKUNOV

„Romanul-epopee în literatura sovietică”

(Ed. Sovetski Pisatel, Moscova 1976)

• „Romanul-epopee”, termen în aparență hibrid, s-a încetățenit în ultima vreme în istoria literară sovietică, folosit tot mai mult pentru a defini opere pentru care terminologia mai familiară nouă recurge la noțiuni precum „romanul monumental”, „romanul fluviu”. Opera de majoră referință, care a sugerat inițial crearea acestui termen, a fost Război și pace. Încercarea de a-l defini individualitatea epică, tipul și structura ca specie literară, pornind și de la unele afirmații ale lui Tolstoi însuși, a îndemnat pe unii cercetători să opteze pentru formula „roman-epopee”, reunind astfel într-o simbioză indici ai unui gen cu prestanță în antichitate, cu cei ai unui gen preferat de literatura modernă. În monografia sa Geneza romanului-epopee, profesorul A. V. Cicerin, de la Universitatea din Lvov, personalitate prestigioasă a istoriei literare sovietice, a dat primul o fundamentare teoretică acestei noțiuni situind în centrul atenției sale romanul Război și pace, dar incluzînd în sfera de investigație și alte opere, precum Jean Cristophe sau Forsythe Saga.

Noua lucrare a istoricului și criticului literar Vladimir Piskunov, Romanul-epopee în literatura sovietică, continuă și dezvoltă cercetarea lui A. V. Cicerin, propunîndu-și o amplă investigație teoretică și de analiză istorico-literară, care să privească, cum se spune chiar în subtitlul cărții, „genul și evoluția” „romanului-epopee”. Primele trei capitole ale monografiei constituie un preambul cu deschidere istorico-literară, imbinînd în chip fericit comentariul estetic cu cel filosofic și istoric. Autorul porneste de la o cercetare succintă asupra originilor și dezvoltării romanului pînă în secolul 19, ponderea principală revenind în primul capitol, cum era și firesc, romanelor lui Tolstoi și Dostoievski. Tabloul capătă o împlinire legitimă și necesară prin includerea unor considerații asupra dezvoltării romanului european apusean în sec. 20 și a romanului sovietic la începuturile sale. În perioada imediat următoare Revoluției din Octombrie (capitolele „Timpul pierdut și regăsit” și „Drumul spre epopee”).

V. V. NEFEDOV

„Poezia lui Ivan Bunin”

(Ed. Universități, Minsk, 1975)

• OBIECTUL monografiei de față este poezia lui Ivan Bunin, zonă mai puțin cercetată din opera scriitorului rus distins cu Premiul Nobel în 1933. Romanele acestuia sau nuvelele, elogiute de Lev Tolstoi și Thomas Mann, de Blok și Rilke, își află astfel spațiul complementar care absoarbe filioane lirice ale prozatorului.

Cel dintîi eseu din cartea lui V. Nefedov, intitulat Extazul și voluptatea de a fi, urmărește diacronia liricii lui Bunin de la volumul de debut, Căderea frunzelor (1901) pînă la poemele străbătute de sentimentul iubirii de țară scrise la Paris după 1917. Exegețul sovietic stabilește constantele estetice ale acestei lirici de o mare varietate tematică după ce trece în revistă pastelul dominat de imaginea pădurii autumnale îmbrăcată în purpură și aur, care l-a făcut pe Gorki să spună despre Bunin că este un Levitan al poeziei ruse. Se urmărește în continuare motivul toamnei, cel al iubirii pierdute și al melancoliei cînd „zeița tristă în cupă vin sumbru mi-a pus”. Poezia exotică a acestui fervent călător, remarcă V. Nefedov, evocă în stil parnasian Venetia, Capri, Ceylonul, spre a se întoarce în permanență la viziunea crîngului rus și a cîmpiei în arșiță. Trăsătura unificatoare pe care o fixează în cele din urmă criticul constă în freneza vitalistă a acestui poet solar dotat cu o neobișnuită acuitate senzorială. Cel de al doilea eseu al lui Nefedov, Bucuria culorilor, aprofundează concluzia prin evidențierea tehnicii impresioniste a poeziei lui Bunin, dominată de albastru, alb și auriu, pe fundalul mirosurilor suave sau fetide. Al treilea și cel din urmă capitol al studiului configurează sursele livrestice ale poetului: Biblia, Coranul, Zend-Avesta, Edda, mitologia elenă și egipteană, credințele medievale ruse, folclorul, poezia lui Pușkin, Nekrasov, Leconte de Lisle și Heredia. Demersul criticului sovietic vizează în concluzie complexitatea stilistică a acestei poezii, reunind vocabularul arhaic, religios, țărănesc, cu filigranul versului pușkinian și procedeele parnasice. Dar tocmai țesătura complexă a liricii lui Bunin marcată de specific național o face mai deschisă universalului.

Elena Tacciu

JEAN COHEN

„Structure du langage poetique”

(Flammarion, 1976)

• Recentă carte a lui Jean Cohen sistematizează idei devenite quasi-unanime în conștiința structuraliștilor care se ocupă de problemele stilului. În desfășurarea capitolelor (printre care: Le probleme poetique, la versification, La determination, L'ordre des mots, La fonction poetique) se dezvoltă intenția autorului de a opera o delimitare fenomenologică între poetic și nonpoetic în funcție de gradul de violare sistematică a legilor limbajului standard. Refractor terminologiei rebarbative, Jean Cohen a procedat la o reducere a tropilor cunoscuți din manualele de retorică.

Poezia este, în concepția autorului, un obiect estetic care facilitează o cunoaștere de un tip special.

RENÉ BOURGEOIS

„L'ironie romantique”

(Presse Universitaire — Grenoble)

• Cartea profesorului universitar din Grenoble constituie o monografie sintetică a romantismului francez din perspectiva unei atitudini cunoscute sub numele de „ironie romantică”. Pentru o estetică „în nuce” a acestei atitudini ne propune în studiul introductiv punctele de vedere ale lui Fr. Schlegel, Fichte, W. A. Schlegel, Novalis, Jean Paul, Tieck, Hoffmann, autorul făcînd disociațiile de rigoare. În capitolele „L'inversion ironique” și „La conversion ironique” se configurează o gramatică a ironiei și o inventariere a motivelor predilecte ale autorilor francezi. Concluzia acestui excurs converge către polivalența ironiei, distrugătoare de valori estetice și în egală măsură constructivă.

Tatiana Rădulescu

"MERCEDESUL" ȘI FIARELE VECHI

GEORGE HURMUZIDIS (n. 1910), scriitor, conferențiar și ziarist grec, a trăit mulți ani în România și apoi în Argentina, înainte de a se stabili definitiv la Atena. Membru al Societății naționale a scriitorilor greci și al Societății argentine de scriitori.

Car-o tăi ze scuri, Cultura greacă, a fost distinsă cu premiul „Penița de aur” al P.E.N.—Club-ului.

A publicat, de asemenea, alte culgeri de eseuri și mici nuvele, fiind, totodată, autor al unei serii de micro-monografii și studii apărute în cunoscuta revistă „Nea Estia”, la care este colaborator permanent.

G. Hurmuzidis este autorul unei Antologii din lirica latino-americană în limba greacă, precum și a unei Antologii a prozei argentine, în 2 volume. A tradus și publicat cartea lui G. Uscătescu, „Profeții Europei” (distinsă cu Premiul Uniunii Europene de la Roma). A participat la Colocviul internațional al traducătorilor de literatură română de la București.

În nuvela alăturată, autorul pune problema evoluției psihologice a omului contemporan, devenind încet-încet sclav al „obiectelor”, al „lucrurilor”, dar nu mai puțin conștient — către sfârșitul carierei — că progresul tehnicii moderne, concretizat în dobândirea unei superbe limuzine, nu-l poate aduce bucuria pe care o visase atîta. Căci, acum, își pierde supremăția: tinerețea. De aici și tonul de neașteptată autoironie, ca și o notă, abia perceptibilă, de melancolie, ce străbate narațiunea.

DINOS petrecuse ceasuri întregi examinînd prospectul ilustrat, cuprînzînd recomandările firmei pentru buna funcționare a noului său autoturism. Cîta artă și frumusețe nu erau concentrate într-o mașinărie relativ mică. Și cite detalii nu i-ar fi trecut neobservate, dacă n-ar fi avut în minte imaginea lor și dacă fabricantul nu le-ar fi subliniat importanta.

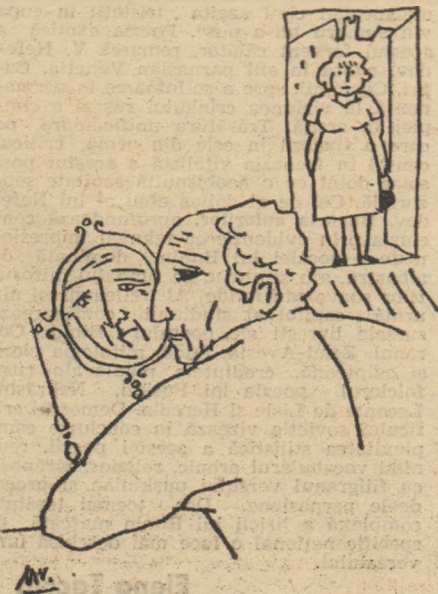
Ca să poată stabili cu exactitate existența lor și ca să se poată convinge de modul lor de funcționare, Dinos s-a ridicat de pe fotoliu, a traversat curtea în care gâscoleau cu flori, așezate cu măiestrie, dădeau impresia unei veritabile grădini, și s-a îndreptat spre garaj. A deschis larg ușa și a aprins lumina. Acolo se afla obiectul dorit cu mare ardor și care-i dăruia atîta fericire, acum cînd îl transportase în propria-i locuință, devenindu-i posesor. A înaintat citiva pași și apoi s-a oprit. Ce nepotrivită pentru un astfel de autoturism li părea acum pivnița pe care o transformase în garaj! Cimentul nu mai fusese spălat de luni de zile, și tot de atîta vreme pereții nu mai fuseseră curățați de păianjeni. Și cu toate acestea nici păianjenii și nici pereții nu-i dădeau această tristă înfățișare, ci dulapurile și rafturile pline de fiare vechi și o sumedenie de obiecte sparte și inutile, ce atîrnau de pereți: roți, scaune, felinare. Dinos, în cele din urmă, căpătase o adevărată manie, ca de fiecare dată cînd avea nevoie de o piesă nouă de schimb, s-o păstreze pe cea veche, ca amintire. Trecuseră ani și ani de cînd însirase pe pereți aceste trofee și totuși își amintea de povestea fiecăreia din ele, parc-ar fi fost ieri. Ce legătură puteau avea totuși aceste fiare vechi cu noua lui achiziție? Era de acum momentul ca aceste fiare vechi să-și părăsească locul, cu excepția a două veritabile amintiri, de care cu greu s-ar fi despărțit. Și ochii lui căzură pe aparatura de roată presată a unei motociclete, care asemenea unei cununi de flori veștede atîrna în locul cel mai frumos al peretelui dinspre intrare. Cîți ani să fi fost oare de cînd păstra acolo acest juvaer? Acest perete, calendar autentic, data din anul în care o cunoscuse pe Elenita căsătorindu-se cu ea, și cînd datorită acestei motociclete au fost printre primii care au cunoscut frumusețile peisajului grec, parcugîndu-l cu motocicleta. El, un tînar fără greutatea familială, ea — cu citiva ani mai mare — nu pierduseră nici un week-end și cîtreieraseră Grecia de la un capăt la celălalt. Elenita a încercat atunci pentru prima oară sentimentul goliei. I se părea că preocupările lui Dinos pentru motocicleta lui, „Harley-Davidson”, erau exagerate, căci îi consacra toate clipele lui libere. Într-una din zile îi spusese: „Ții la tinichelele astea mai mult decît la nevasta ta”. Asadar nu erau niste biete tinichele, căci ascundeau în sufletul lor incandescent o adevărată forță. O forță de care cu cit se preocupa mai mult, cu atîta devenise mai posesivă: era o forță magică, ce-i putea satisface dorul lui de mare, de munte, de orizonturi largi, într-un timp record. Și apoi această forță îi oferea rareori — chiar foarte rar și numai atunci cînd Elenita era prea obosită pentru a-i tine companie — posibilitatea de a face o nouă cunoștință și chiar de a se ambala într-o mică aventură.

Cine știe cîți ani ar fi rămas în posesia acelei motociclete dacă un accident de circulație nu l-ar fi silit s-o vîndă. Într-una din zile, la o încrucișare, a fost silit să frîneze brusc. Autoturismul ce venea în urma lui s-a năpustit cu furie asupra motocicletei, făcîndu-l tîndări partea dîndărăt. Mai tirziu, cînd Elenita a văzut fiarele motocicletei agățate de pereți, s-a îngrozit la gîndul că dacă în timpul lor în ziua aceea s-ar fi aflat pe gaura din soare și-ar fi trăit ultima zi a existenței ei. Problema reparării moto-

cicletei nu s-a pus o clipă. Dinos a vîndut epava mai de nimic și și-a păstrat ca amintire aripa de la roată, peste care trecerea vremii imprimase o tentă ruginie.

ADEVĂRUL era că și el se cam săturase de „cele două roți”, dar în nici un caz de „roți” în general. În somn nu mai vedea decît „patru roți”. Nu mai era tînar, iar Elenita avea dreptate cînd îi amintea acest lucru, ca și faptul că atunci cînd dispul de „patru roți” stii încotro te îndrepti, și că, dimpotrivă, cele patru roți nu-ți oferă numai siguranță, ci și un confort, care nu poate fi neglijat. Esti la adăpost de ploaie, nu ești în pericol de a fi împins cu noroi, te poți duce într-o vizită, îmbrăcat cum se cuvine. Mai ales că Elenita, de cînd adăugase la greutatea ei dinainte citeva kilograme, era obligată a se îngriji ceva mai mult de aspectul ei. Pe pleoape îi crescuseră chiar niste nevi care impuneau un machiaj special. Iar toaleta trebuia să și-o completeze cu podoabe bătoare la ochi, coliere, brățări, inele și cercei — menite a-i acoperi acele defecte care, din nefericire, își făcuseră apariția prea devreme. Asadar, pentru toate aceste rațiuni „cele două roți” trebuiau să devină „patru” și-n felul acesta să se întoarcă din nou, acasă la el, în cel mai îndepărtat colt al curții, la umbra unui roscov bătrîn. Acolo, în vara în care și cumpărase motocicleta „Harley-Davidson”, își construise acest depozit-garaj, făcîndu-l cit mai spațios ca să poată intra în el și o limuzină. Desigur, dintr-un spirit de prevedere...

Dar e un chin groaznic să dorești cu ardor un lucru și să aștepti ani și ani pînă să ajungi în posesia lui. Asadar, primul autoturism pe care și-l cumpărase, un Pacard cu sase cilindri — desigur rulat — dar atît de bine întreținut încît părea nou, părea a-i oferi liniște și siguranță. Dar, și mai important, îndată ce-și făcu intrarea în curtea casei cu autoturismul, ca printr-o minune, a redeșteptat și interesul adormit al Elenitei pentru excursii și viață în aer liber. Plimbările de simbioză și duminică începuseră

din nou, ba uneori se prelungeau atunci cînd se aflau în compania unui alt cuplu. Acum cînd Dinos scrutează trecutul, înțelege limpede că Elenita din vremea Pacardului nu mai era Elenita de pe vremea motocicletei. Pe atunci era gata îmbrăcată în cinci minute și în alte cinci își putea pregăti mica ei sacoașă de voiaj. Acum, pierdea mult timp în fața oglinzii, ca să-și aranjeze coafura, să se rujeze și să dea bustului său preminent linia elegantă de odinioară. Într-una din zile, a așteptat-o trei ceasuri întregi ca să-și lărgească o rochie ce-i stringea talia, deformînd-o. Și uneori se întorcea acasă atît de obosită, încît făcea jurămînt că era ultima oară cînd îl însoțea pe Dinos în peregrinările lui. El o asculta nedumerit și nu putea pricepe de ce — odinioară — șaua motocicletei putea fi mai odihnitoare decît pernele pluşate ale Pacardului? Deci, în scurt timp, bătrînul Pacard, desi motorul-i funcționa încă cu regularitatea unui ceasornic, a fost vîndut. L-a cumpărat un cultivator care-l folosea la transporturi. Dinos a păstrat ca amintire farul lui spart, care acum zace pe ciment, împreună cu vechile baterii bune de aruncat.

În scurt timp, Elenita s-a dedicat cu totul și cu totul treburilor gospodăriei, cumpărăturilor, gătului, croitoriei și... tranzistorului. În noua situație, Dinos abia dacă mai reușea s-o scoată din casă pe nevasta lui cu Fordulețul lui — cumpărat printr-o a doua mină — fie ca să meargă la Halandri, la familia ei, să facă o baie la Vuliagmeni sau foarte rar, să asiste la o reprezentare teatrală la Epidaur. Elenita luase de la o vreme obiceiul să fumeze și mai de curînd să invite acasă la ea, o dată pe săptămînă sau de două ori, citeva vechi prietene cu care să joace cărți.

DINOS a deschis ușa Mercedesului și a coborît de pe scaunul șoferului, unde stătuse mult timp, admirînd noul său autoturism. Era un Mercedes 280 S, pe care-l cumpărase cu bani gheață, direct de la reprezentantul firmei. Cu prospectul în mînă, examinase diferitele piese de control, ce străluceau în întuneric: ceasuri, busole, indicatoare, măsurători și lumini verzi, roșii și galbene, fiecare avînd rostul să dea șoferului o informație utilă pentru buna funcționare a motorului și în general a autoturismului. În dreapta, era tabloul de bord și în fața scaunului înșotătorului era magnetofonul, noua descoperire, în ale căruia casete este cuprins un repertoriu inepuizabil de muzică: concerte, balet, cantate, jazz, pop, rembetica... Multumită acestei noi minuni, Dinos nădăjduia că Elenita să accepte cu mai multă trageră de inimă invitația de a lua loc alături de el, atunci cînd ar fi pornit să dea o raită pe la locurile ce-i plăceau sau chiar dîncolo de graniță, spre melașuri necunoscute, pe soselele frumos asfaltate. A făcut citiva pași și a deschis capota motorului care s-a luminat deodată. Această minune a tehnicii contemporane strălucea și scintila în toate multiplele ei accesorii. Pînă și cea mai mică piesă avea misiunea importantă să trezească forța de neînchipuit ce sta adormită în cilindrii ei invizibili. Ceea ce îl sporea și mai mult admirația — mai ales atunci cînd își amintea de vechiul lui Pacard — era faptul că în raport cu puterea cailor care se triplase, motorul nu rămăsese nici pe jumătate. Cum de era oare cu puțință să încapă o forță atît de greu de stăvilit și atîta suplete într-o bucată de fier atît de densă?

În după-amiaza cînd a pornit-o pe Șoseaua Națională Larissa ca să rodeze limuzina, avea impresia că nu mergea pe roți. Zbură ca și cînd ar fi avut cu adevărat aripi. Se auzea doar șuieratul aerului pe cristalele ferestrelor. Cînd privirea lui căzu pe indicator, acesta arăta o viteză de 150 km pe oră. Ce sentimente ciudate îl stăpîneau în clipa aceea! I se părea că natura din jur reinvia, că poamele se pleceau încununîndu-i drumul, că dealurile se inclinau domol și că dacă ar fi accelerat viteza, ar fi trecut de vîrurile lor, ca pe vremea cînd era proprietarul lui „Harley-Davidson”. În pieptu-i simțea inima zvîcnind cu putere, așa cum îi simțise și pe cei doi cilindri ai motocicletei lui de neuitat, din zilele lui fericite.

A virat brusc și a pornit-o spre Atena, grăbit să-i împărtășească soției impresiile și emoțiile. Vremea era răcoroasă, cîmpul verde, smălțat cu flori, văzduhul plin de mireme. Cum a doua zi era duminică, se gîndea să-i propună soției să pornească de cu seară, ca odinioară, într-o plimbare mai îndepărtată. În timp ce conducea i-a venit să cînte, desi n-o mai făcuse cam de mult.

Elenita părea să fi acceptat cu plăcere propunerea, dar cînd a început să se pregătească de drum, a constatat ba că-i lipsea una, ba că alta nu i se potrivea, răminînd astfel inactivă în fața oglinzii, pentru a-și aminti, în cele din urmă, că a doua zi era invitată la o simfonie în casa unei prietene, de unde nu putea lipsi, sub nici un motiv.

Dinos își suflecuse minciile căci observase un tub de plastic atîrnînd în refri-

gerator. Se vedea și locul de unde se desprinsese. S-a aplecat atunci să-l pună la locul lui, dar s-a împiedicat și pierzîndu-și echilibrul, a căzut peste piesa tăioasă. Și-a tras mîna ca ars, alegeîndu-se cu citeva zgîrieturi, care îndată au început să singereze. Și-a scos batista și le-a tamponat cu grijă. Deodată, s-a auzit în curte un glas de fată, care întreba:

— Ești acasă, unchiule?
În ușa garajului apărură Anthula, fiica cea mai mică a surorii lui cea mare, care locuia în același cartier, doar cu un etajal mai departe. Din citiva pași îl ajunse.
— Unchiule, am venit să te rog ceva, dar mai întîi trebuie să te felicit pentru noua dumitale mașină. Este mai frumoasă decît a lui Costachi... Îl aștept de o jumătate de oră și încă n-a sosit. Dacă nu vine în cinci minute, o să-mi pierd lecția. Unchiule Dino, du-mă, te rog, pînă la stația metroului!

Cum n-o mai văzuse de mult pe Anthula, rămase uimit în fața ei. Cît de repede cresc fetele și ce frumoase se făcuseră fetițele de mai ieri! Îl ajunseseră ca înăltime, trupul ei firav se împlinise, părul și ochii străluceau, pielea arăta atîta frăgezime... Fără să-și fi dat seama, atunci cînd căzuse și se tăiasă la mînă, avusese pentru o clipă impresia că o vede în fata lui pe Elenita, copila zglobie de pe „Harley-Davidson”.

— Te-ai tăiat, unchiule Dino!...
— Nu este nimic grav, Anthula! Așteaptă o clipă să-mi bandajez mîna și am și plecat.

Traversă curtea în pas alergător și intră în casă. Elenita îl văzu cum încerca să aplice pe rană un bandaj de plastic, cu mîna lui slîngă și neputincioasă și veni în grabă să-l ajute. În cele citeva clipe cit a durat operația și-a privit insistînt soția și pentru prima oară i s-a părut că o vede ca printr-o lupă. Trăsăturile ei erau încă ale Elenitei lui. Dar cit de palidă era acum la față! Porii o brazului erau acum deschși și se întrebă, mirat, unde stătuseră ascunse aceste riduri ce-i brăzdau acum fruntea și unde pungile ce-i atîrnau pe obraji și de gît? Dar trupul Elenitei? Ravagiile pe care le suferise erau de nedescris. Și asta se petrecuse mai ales de cînd televizorul luase în casa lor locul tranzistorului...

DINOS își trecu de citeva ori pieptul în părul lui rîrit, își puse cu repeziune o cravată și ieși în curte strigînd: Anthula, viu imediat! Dar Anthula nu răspunde. Nu era nici în garaj, nici la ușa din afară, nici pe trotuarul de vizavi al casei. Dinos se întoarse atunci la autoturism, deschise portierele una după alta, de parc-ar fi căutat-o pe Anthula în Mercedes. A sorbit adînc mirosul plăcut pe care-l răspîndea tapiteria nou-noută și a zîmbit constînd cit de frumos se armoniza visîniul închis al tapiteriei cu galbenul de chihlimbar al autoturismului. Interiorul strălucea de curătenie ca și în ziua în care-l luase în primire de la reprezentantul firmei. Dar pe din afară era plin de praf și de stropi de noroi. A tras de miner ca să deschidă capota și s-a uitat la emailul ce lucea. I s-a năzărit atunci să-l curețe cu apă și cu săpun din belșug. Dorea să intre și el în apă, să-și ude cămașa și pantalonii, ca să poată înăbuși acel ceva din el, care începuse să-i amărăscă inima. Și-a zmul cravata, și-a suflecat minciile. Mai întîi a spălat autoturismul cu un burete imbibat într-o soluție specială. Apoi a furtunul la clismeaua din grădina și a început să-l spele pînă cînd și-a simțit picioarele că înnoată în pantofi. A spălat și pavajul și s-a apucat să-și usuce autoturismul. Era rîndul pielei de antilopă, care din pricina apei absorbite, se făcuse moale cum e catifeaua.

Mîna rînită îl ustura, dar n-a dat nici o importanță faptului și a început mai întîi cu partea inferioară a mașinii, a trecut apoi la parbriz și nu se mai sătura privindu-l forma perfect arcuită. A venit apoi la rînd capota, mîna radiatorului — un fel de proră a autoturismului — care de fapt reprezintă mindria Mercedesului — despre care ai fi putut spune că este opera unui mare artist din perioada geometrică. Și apoi la cele două faruri, în formă de migdală, la fel cu ochii unei copile din Cnossos. În cele din urmă a trecut la aripi și la portbagaj. Aici liniile curbe ale limuzinei devin și mai sculpturale, aproape provocatoare. Trăgînd cu pielea de antilopă peste ele, avea din cînd în cînd senzația că atîngea niste forme omenesti. Cum era oare posibil ca „tinichelele neînsufletite”, așa cum spunea Elenita, în vremurile fericite de odinioară, să capete forme atît de atrăgătoare, aproape vii, și să trezească dorul și chiar dorinți? A rămas surprins de întrebările pe care și le punea și s-a rușinat. Mîntea-i era răvășită: neputînd să-și adune gîndurile, trecea de la o întrebare la alta, ca o insectă în zbor. Într-adevăr, în care maidan de gunoi or zăcînd vechile tinichele ale motocicletei „Harley-Davidson”, ale Pacardului și ale Fordului și toate celelalte iubiri ale lui „purătoare de roți”, căroa le dăduse o vreme ospitalitate în acest depozit-garaj.

*) Dans grec.

COSTAS VALETAS (n. 1940) este unul dintre tinerii scriitori reprezentativi ai Greciei contemporane. Cu o bogată și variată cultură, ziarist militant și redactor șef al revistei ateniene „Eolia Gramata”. Autor al romanului „Emigranții”, care a apărut recent la Editura Univers, al mai

multor volume de nuvele, — între altele „Elefantul și Cafeneaua lui Tabachi”.

Costas Valetas este, de asemenea, autorul citorva studii.

Nuvela „Dependență”, pe care o publicăm, relevă însușirile autorului în a

descrie analitic procese psihologice, legate de o realitate ambiguă, într-un original dialog interior. Nuvela reușește a sugera, însă, nu numai complexitatea dezbaterii cu sine însuși a eroului, dar și cu contururile unei acțiuni, ale unei „story”, în pălenjeniișul căreia e tot mai conștient că atare și de lipsa vreunei perspective de ieșire.

Un stil confesional, cu o dinamică modernă, caracterizează această schiță psihologică a lui Costas Valetas.

Scriitorul ne-a vizitat în două rânduri țara, scriind în presă elenă articole elogioase despre oameni și fapte ale zilelor noastre.

A participat la Colocviul internațional al traducătorilor de literatură română (cf. „România literară”, nr. 28 din 24 iunie 1976).

DEPENDENȚĂ

„Nu-mi amintesc aproape nimic” spuneai; „Știu numai că m-a ajutat mult. Apoi relațiile noastre au încetat de a mai fi relațiile obișnuite dintre bolnav și doctor.” Îmi spuneai că ai continuat să vă vedeți. Te invita la masă, ieșeați împreună. „Este un om hotărât, turnat parcă în piatră de granit, sigur pe sine, păsește cu nădejde pe pământ”.

NDATĂ ce ușa s-a deschis, mi-am dat seama cu toate simțurile mele de atmosfera ciudată ce domnea în casa în care fusesem invitat. Fata cu ochii de sticlă și cu privirea vagă m-a rugat să trec în hol. Într-un hol și salonul cel mic se înșiruiau trei sau patru încăperi intermediare, prin care am trecut precauți și atenți, ca nu cumva să întâlnim pe cineva care să ne vadă. Mi-am amintit atunci că pacienții doctorului n-ar fi vrut să mă întâlnească pe mine: de aceea, din obișnuință, deschideau și închideau în mod conspirativ ușile.

— Ați întârziat, mi-a spus doctorul cu o politețe reținută. După ce s-au făcut prezentările și după ce atenția tuturor s-a abătut de la mine, am izbutit să aflu o privire în jurul meu.

Masa era un paralelogram nesfârșit, iar amfitrionul era așezat în centrul laturii dinspre fereastră. În stînga lui era o doamnă care pînă nu de multă vreme trebuie să fi fost de o frumusețe deosebită. Am avut impresia că avea legături cu teatrul sau cu cîntecul. În fața ei stăteau tu și alături de tine sotul artistel. (Ființa cea mai volubilă în seara aceea.)

Cum mi se oferise un loc de cinste, în care, de fapt, trebuia să se aștepte amfitrionul casei, îmi era omenesc imposibil să nu vin în contact cu domnul ce sta în capătul celălalt al mesei, tocmai vizavi de mine.

De altfel masa și tacimurile ne împiedeau privirile. Era un tip brunet, solid, care a accentuat de repetate ori că era văduv și că ocupa o funcție în sectorul finanțelor. Cîna înainta. Se servea pește în majoneză și beam un vin alb de Ithaca^{*)}, cînd doctorul începu să vorbească. Am observat că pînă atunci nu deschisese gura. În fond, era pentru prima oară cînd lua cuvîntul la discuție. Acest gînd m-a condus însă în mod automat la al doilea: la felul în care-l ascultau ceilalți și la felul în care-l priveau! Era ceva curios. Iadată ce începu să vorbească, privirile tuturor se concentrară asupra lui cu o atenție ce avea în ea ceva „special”. Fără să aibă nimic deosebit, trăda ceva bizar. Ceva neprecis, pe care nu-l puteam defini cu exactitate. Era o tulburare, o atenție și așa zice un fel de magnetism în acești ochi care priveau spre doctor. Am mai observat și o jenă. O recunoaștere silită. — poate o antipatie. Ai fi zis că doctorul se adresa dintr-o dată tuturor și fiecăruia în parte. Tutu-

ror — și acest lucru m-a făcut să-mi impun noi întrebări — în afară de mine. Vorbea rar și cu o siguranță desăvîrșită. Parcă ar fi expus ceva, ce nu mai constituia un adevăr indiscutabil, ci un fel de rețetă pe care o dădea invitaților săi. Totuși, în afară de mine. Atunci mi-am dat seama că din clipa în care doctorul deschisese gura, se crease o prăpastie între mine și ceilalți, și invers. Era ceva comun care-l lega pe doctor de ei și pe fiecare în parte de ceilalți (în afară de mine). Cum eu ajunsesem în acel punct cu supozițiile mele (și aveam răgazul să fac acest lucru și cum scena se prelungea și doctorul începuse să vorbească, aceeași încordare și atenție specială îl stăpînea pe toți), m-am întrebat dacă toate aceste întîmplări au vreo legătură cu realitatea, sau pur și simplu sînt născociri ale fanteziei mele. Am revenit la acceptarea silită pe care o sesizaseam mai înainte și i-am văzut pe invitații doctorului, fără nici o excepție, aprobîndu-l cuvîntele ca pe niște adevăruri indiscutabile și folositoare. Ai fi zis salvatoare. Dar folositoare la ce? Salvatoare... de ce? Din ce pericol?

Atunci îmi trecu prin minte ca un fulger că, numai o legătură de dependență ar fi putut da o explicație fenomenului pe care-l vedeam în fața mea. O legătură de dependență față de doctor ar fi putut explica atîtea și atîtea elemente, ce se ciocneau între ele și pe care le observam la acești oameni:

Tulburare. Concentrare. Jenă. Acceptare silită. Magnetism. Antipatie. Efort. Incredere în adevărul indiscutabil și salvator (pe care-l închideau cuvintele doctorului).

Gîndul-cheie al dependenței îmi clarificase scena în chip deosebit, dar nu rezolva problema. Lipsea ceva. Era ceva care nu se suda. Și apoi mă întrebam: ce fel de dependență?

Chinută, femeia cu ochii frumoși, care sedea alături de mine, părea deosebit de inteligentă. Omul finanțelor nesusus de bogat. Sotul artistel era un tip modern, foarte fiziologic. Cum era oare posibil ca aceste persoane atît de diferite și de heteroclitice să cadă sub influența doctorului. Din ce motiv?

Și apoi, ce legătură exista între ele? Cu cît discuta înaintea, îmi dădeam seama că acești oameni se cunoșteau foarte puțin între ei și că se vedeau numai la doctor. Atunci m-am reîntors la ideea adevărului indiscutabil și salvator totodată, la ideea pericolului. În asta consta problema. Da. Asta trebuia să fi fost! Nimic altceva nu lumina această tulburare, această obligație amestecată cu tulburare, cu antipatie, cu jenă, și mai ales cu o recunoaștere nevoită a existenței și a influenței doctorului.

Descoperisem firul ce conducea spre adevăr. Oamenii aceștia simțeau o slăbiciune sau își dădeau seama că-i amenință un pericol oarecare? Recurgeau a-

șadar, fără voia lor sau mai bine-zis cu impaciune și cu inima îndoită, la doctor, de la care așteptau o intervenție salvatoare. Dar masa era pe sfîrșite (se servea înghețată) și nu mai aveam nici măcar voința să duc la bun sfîrșit reflecțiile mele. Fusesem tîrît într-un virtute de banalități și de gentileți, pe care le-am schimbat cu doctorul în timp ce încercam să fac un semn discret ființei luminoase, care strălucea lîngă mine.

ERA foarte străin la masa aceea, îmi spuneai. Nu cunoștea pe nimeni, pe nici unul dintre invitați. Nu părea să fi avut legătură strînsă cu doctorul, îmi spuneai că-l cunoșcuseși cu șase ani în urmă. După ce ți s-a întîmplat nenorocirea. Cînd s-a produs catastrofa. Cînd ți-ai pierdut sotul. Și ai rămas singură. Îmi spuneai că ți l-a prezentat un prieten. Îmi spuneai că te aflai într-o situație îngrozitoare. Telegrama din Zante^{**)}... copiii... te-au luat din clasă... Casa era o ruină și el mort! Copiii au plecat cu avionul, numai cu hainele pe ei, flămînzi, orfani, casa-n ruină și el mort!

Îmi spuneai că ai paralizat.

Îmi spuneai că ai decăzut.

N-ai putut să rezisti.

Și te-ai dus la doctor. Îmi spuneai că te-a ajutat mult. Nu-ți amintești deloc tratamentul pe care ți-l aplica. Te adorăm. Ți-ai revenit.

NE PLIMBAM pe la Freatida^{***)}, și aședera vîntului făcea să-ți fluture pletele. Te tîneau de mîini și te ascultam cu respirația opriată. Îți sorbeam cuvintele. Îți admiram mișcările. Pășeau alături de mine grațioasă, lîrică, mlădioasă și atît de albastră. Vorbeai. Străbăteam cheul Pireului și vîntul ne aducea în brațe Marea Egee.

Te-ai născut la Patmos.

(Ai fost la Patmos?)

Nu, n-am fost la Patmos)

Părinții te-au înscris internă la școala de călugărițe. Ți-ai cunoscut soțul la terminarea liceului. V-ai căsătorit. Atî studiat împreună la Salonic. Atî locuit la Arețu^{****)}. Cînd ai terminat Universitatea, ai fost numită amîndoi la Patra^{*****)}. Apoi la Amfisa^{*****)}. Acolo vi s-au născut copiii. Într-o casă încăpătoare cu trei etaje. Aveai o servitoare care făcea toată treaba la perfecție.

Depresiunea nervoasă ți-a trecut în trei luni. Interval pe care l-ai petrecut numai în compania doctorului. De copii te înstrăinaseși. Îți devenise indispensabil. Ai continuat să-l vezi. Din cînd în cînd, nu prea des. Ca și acum. Îmi spuneai că te invită la masă, că ieșiți împreună.

Este, ca să-ți spun așa, un om decis, sigur pe el. Sigur. Știe pe unde calcă. Calcă pe pămînt cu amîndouă picioarele. Tu vorbeai și eu fierbeam de minie și de revoltă. Uram reflexul albastru al ochilor tăi. Ne-am așezat la țîrm. Priveam pietricelele, nisipul, scoicile, apa. (Acum îmi dau seama.)

— Ceilalți invitați erau și ei bolnavi lui?

Ilustrații de Mihai Vulcănescu

Ai dat din cap afirmativ. Ai făcut semn că da. Cit eram de întristați!

— Nu-l vei mai revedea, ți-am spus. Ești de acord?

Și-ți stringeam mîinile și voiam să-ți pătrund gîndurile. „Nu-mi amintesc de nimic, îmi spuneai. Ceea ce știu este că mi-a fost de mare ajutor”. Apoi, relațiile dintre noi au încetat de a mai fi relații dintre medic și pacient. Mi-ai spus că ai continuat să vă vedeți. Te invita la masă. Ieșeați împreună. „Este un bărbat, turnat parcă în piatră de granit, sigur pe sine. Pășește cu nădejde pe pămînt”. Mi se învîrtea capul, mă cuprindea furia. Priveam marea răzvrătită, marea ce-și înălța valurile, inundînd Freatida cu dealurile ei. Vedeam puhoiul apelor inundînd uscatul. Ce înseamnă „un bărbat hotărât”, strigam eu. Ce înseamnă „sigur pe sine”? Era perseverență în ce privești? Este un nebul, un om primejdios. Este bolnav și în el zace numai răutate. Pentru tine n-a făcut nimic. Cînd ți-a venit în ajutor? Adevărul este că te-a exploatat. Ți-a exploatat frumusețea, slăbiciunea. Își hrănește egoismul și jubilează văzînd influența pe care o exercită asupra voastră. Și dacă ți-ai spune că nu se culcă doar cu tine ci și cu cea dintîi dansatoare pe care o întîlnește...!

Mă priveai drept în ochi. Îmi zimbeai. Nu aveai încredere în ce-ți spuneam. Nu te nemulțumeau cuvintele mele. Dimpotrivă. Știai toate aceste lucruri. Reflecțaseși și tu asupra lor. Nu luai în serios spusele mele. Și te-ai fi dus din nou să-l întîlnești, atunci cînd te-ar fi invitat. Ai fi ascultat, te-ai fi supus.

„M-a ajutat mult”, îmi spuneai din nou. „Și apoi, de fiecare dată cînd îl văd, îmi însoară curaj. Sînt mai sigură pe mine. Are darul de a convinge oamenii despre valoarea lor. Le însușă curaj. Incredere: le redă încrederea în ei. Acrită Sarandari era o adevărată eoavă cînd a părăsit scena și el a salvat-o”.

Marea Egee se involburase, aveau inundau Freatida. Iar eu, în neputință de a mă stăpîni, de a mă impune în fața ochilor tăi, strigam că nu trebuia să-l mai revezi și te imploram pentru mine, pentru tine, pentru noi amîndoi.

*) Vin produs de insula de pe coasta vestică a Greciei, patrie a eroului troian Odysseu.

**) Insulă pe coasta vestică a Greciei.

***) Stațiune balneară aproape de Pireu.

****) Orașel aproape de Salonic.

*****) Patra, oraș în Peloponez.

*****) Amfisa, oraș în Grecia Continentală.

raj? Străbunele lipsite de grație și grozlane ale Mercedesului, ale acestui Căprior pe care era un păcat de neiertat să-l țină în colivia lui de piatră, de vreme ce asfaltul, elementul lui, cucerise lumea întreagă? Iar atunci cînd îl lăsa în deplină libertate, erau suficiente cîteva clipe ca în preajma locuinței lui să apară pădurea cu vegetația ei luxuriantă sau tîrnelul mării lovit de valuri...

În ce se vor fi transformat oare „fiarele vechi” se întreba Dinos. După cîteva clipe, — luminat parcă deodată ca în urma unei minunate descoperiri, își dădea sîesi răspunsul: unde oare decît înapoi la cuptorul metalic, înapoi la învelirile de foc, cărora le dăduse viață și al căror ultim rod era acest poem pe „patru roți”, ce-l desfăta privirea, îl vrăjea cu senzațiile lui tactile și făcea să-i tresalte inima. Cine-l putea oare asigura că o roată a Mercedesului nu era construită chiar din metalul roții dinapoi a motocicletelor lui sfărîmate?

În după masa următoare, cînd a avut senzația că Mercedesul lui zbura deasupra creștelor munților, gîndul lui nu alerga oare spre vechia lui motocicletă, către acel „Harley-Davidson”, acea primă și de neuitat pasiune a lui? Nu avea oare dreptate Elenita, atunci cînd spunea că-și iubea tînichelele mai mult decît pe nevasta lui? A stors pielea de antilopă și a întins-o la uscat deasupra „raftului cu amintiri”, în ale cărui colțuri se odihneau, în grămezi mici, buji, pistoane, clacsoane, baterii epuizate. Fiecare fier își avea povestea lui. Cunoșcuse anii lui de glorie, dar și restrînte, distrugerea care-l făcuse nefolositor, transformîndu-l într-un leș. A privit spre grămezile ruginite și a avut impresia că rugina era glasul protestului lor. De ce le-o fi lăsat oare să zacă atîția ani în igrasia și întinericul pivniței pline de paianjeni? Erau oare motive sentimentale — așa cum credea — sau o nebulie curată? Miine, așadar, avea să-l cheme

la el pe meșterul Thodoros de la atelierul de alături, căruia avea să-i dea tot muzeul, pînă la ultimul șurub. Meșterul știe unde să ducă toate aceste tînichele și ce să facă cu ele. Și din nou a simțit că-l ustura mina. Smulse bandajul pe jumătate deslipit și rana se văzu toată. Nu mai singera, dar era nevoie de un nou bandaj mai mare. A stîns lumina și a început să-și tragă în jos minciele, cînd din curte se auzi glasul soției lui.

— Dîno, ce tot faci acolo de atîta timp? În dreptul ușii, acolo unde cu puțin înainte o văzuse pe Anthula, apărură Elenita, care, cu trupul ei voluminos, blocă tot spațiul dintre ușă și autoturism pe unde se strecura lumina amurgului.

— Vin, îi răspunse scurt Dinos.

Apoi închise pe rînd ușile Mercedesului, care acum se zvîntasera de-a binelea. Ce melodioase sînt sunetele pe care le emană ușile autoturismului atunci cînd sînt noi și solid construite! Treceai pe lîngă fiarele vechi, îi veni deodată ca

dintr-un imbold de neînvins dorința să îndrîndă mina și să le mîngie spre a-și lua rămas bun de la ele. Să le petreacă în călătoria în care porneau peste scurt timp și care le-ar fi condus în scăldătoare de foc a renașterii. De acolo, în scurt timp ar fi revenit la viață, în veșminte nou nouțe, sub forma unui automobil, a unei limuzine, a unui vapor de agrement. Privindu-le aproape gelos, i-a străfulgerat ceva prin minte: „Ce păcat că nu există un cuptor și pentru...”. Era un gînd banal, naiv, care e de prisos să fie menționat aici.

Între timp Dinos s-a apropiat de nevasta lui și, cu privirea lăsată în jos, i-a spus:

— După cum vezi, am pregătit mașina. Eram dornic de o plimbare, dar mă doare mina și am nevoie să-mi schimb bandajul.

Maria Marinescu-Himu

Pagini prezentate și traduse de

„Toamna varșoviană”

● Intre 19 și 25 septembrie a.c. va avea loc la

Memoriile lui Segovia

● Celebrul gitarist spaniol Andres Segovia își finisează memoriile, pe care s-a hotărât să le publice. Prima ediție va fi tipărită în limba engleză, în Anglia și Statele Uni-

Influența folclorului

● Cunoscuta folcloristă panameză Dora Perez de Sarate a împărtășit unui reporter al ziarului cubanez „Juventud rebelde” o piniile sale cu privire la valoarea creației populare. „Pentru noi, latino-americieni, — a spus Dora Perez, — influența folclorului este uriașă. De aceea milităm împotriva exploatarei comerciale a acestuia, a denaturării și profanării sale. Am reușit să introducem folclorul ca obiect de studiu în școlile panameze”.

Ultimul Hitchcock

● Se intitulează „Complot în familie” și specialiștii apreciază că este departe de a avea strălucirea filmelor anterioare ale maestrului suspensului. Ultima creație a lui Hitchcock — scria malitios un critic de la „L'Express” — seamănă cu puddingurile de naționalitate britanică și cu

Varșovia o nouă ediție a festivalului poetic internațional „Toamna varșoviană”, la care participă și o delegație de poeți din partea noastră.

Este bine cunoscută tradiția festivalurilor de artă din R. P. Polonă, adevărate colobvii de poezie modernă ce contribuie la prietenia și cunoașterea contemporani. (În imagine, Palatul Culturii din Varșovia).

te, simultan. Muzicianul a declarat, de asemenea, că a decis să apară în filmul care va fi realizat parțial la ferma sa „Los Olivos” din Granada.

„Viața în epoca perucilor”

● Prilejuită de aniversarea a 250 de ani de la nașterea lui Daniel Chodowiecki (1726 — 7. II. 1801), expoziția deschisă la Köln — „Viața în epoca perucilor”, înfățișează picturi, desene, gravuri și cărți ilustrate de Chodowiecki. Dotat cu un spirit critic original, el a contribuit prin ilustrații, la răspindirea operelor unora dintre scriitorii epocii, de la Lessing până la Goethe și Schiller.

gust nedeterminat. Intriga pare a ieși direct dintr-un roman prăfuit dinainte de război, este alambicată, sofisticată. Prilej pentru critici de a re-lua un aforism deseori citat de cineast: „După părerea mea, filmul nu este o felie de viață, ci o felie de prăjitură”.

Expoziție Marc Chagall

● La 30 septembrie se va deschide la Frankfurt o expoziție a picturii ruse (de la 1890 până la 1917). Printre cele 70 de pinze prezentate se găsesc și lucrări ale lui Chagall,

Academia Goncourt în U.R.S.S.

● Nu de mult, Academia Goncourt reprezentată de cinci dintre membrii săi — președintele Hervé Bazin, Bernard Clavel, Jean Cayrol, Emmanuel Roblès și Armand Lanoux — a întreprins un peripet de prietenie literară de la Moscova la lacul Baikal, de la Taşkent la Samarkand și, în sfârșit, la Leningrad.

„Iubesc Leningradul, cetate de piatră cărămizie, de apă verde și de lumină neagră”, nota, printre altele, Lanoux într-un articol-eseu apărut în „L'Humanité” la sfârșitul lunii trecute.

Un nou Robinson

● Un nou Robinson — Kaloni navigatorul — a fost inventat de scriitorul australian Morris West. Personajul esuează pe o insulă părăsită în compania unui grup de călători, foarte deosebiți și pitorești, a căror diversitate transformă naufragiul într-o experiență existențială, într-un microcosm omenesc. Pornirea de la zero a vieții transformă aventura într-o reflecție politică și morală

Jean-Luc Godard în fața micului ecran

● Cunoscutul regizor Jean-Luc Godard a încheiat, la 29 august, ciclul inaugurat la 25 iulie al celor 6 emisiuni care, din duminică în duminică, a oferit prin intermediul televiziunii franceze, măturii asupra vieții contemporane în viziunea lui

Kandinsky și Malevitch, unele imprumutate, în acest scop, de muzeele din Moscova, Leningrad și Minsk. (În imagine, Negustorul de animale de Marc Chagall.)

Verlaine, scrisori inedite

● 177 scrisori inedite, dintre care 40 adresate lui Robert de Montesquiou (cel mai activ din comitetul de 15 persoane care asigurau o pensie bătrînului Verlaine), 36 către Léon Deschamps, directorul publicației „La Plume”, apoi citeva lui Hugo, Zola, Mallarmé, Banville, Coppée, Huysmans, Delahaye — au apărut recent într-un volum publicat sub îngrijirea lui Georges Zayed (Ed. La Droz, Geneva, 312 p.). De notat că în scrisorile, acestea ilustrate, către Ernest Delahaye, dintre 1875-1877, Verlaine dă citeva date privind pe Rimbaud și Germain Nouveau.

de cineast-ziarist. În primele două emisiuni a proiectat aspecte și a vorbit despre șomaj, folosirea timpului liber, aspecte de producție văzute de un „magazinier”, de o menajeră, de un sudor, un agricultor.

Bibliotecă sovietică

● Pe teritoriul U.R.S.S. există 350 000 de biblioteci. Dintre toate, cea mai originală este biblioteca-elicopter, cu baza în localitatea Palana din peninsula Kamciatka. Această neobișnuită bibliotecă deservește vinătorii, pescarii și crescătorii de reni din Extremul Orient sovietic.

O nouă colecție

● Editura italiană „Editori Reuniti” a lansat o nouă colecție, „Problema feminină”. Primele două volume — Jurnal și scrieri din închisoare de Eva Forest (soția scriitorului progresist spaniol Alfonso Sastre) și A fi femeie în Sicilia (anchetă socio-politică) au fost primite cu deosebit interes, epuizându-se în câteva zile.

Jean Giono, cronicar

● La Editura Gallimard a apărut volumul Terasse Insulei Elba de Jean Giono, care oferă publicului o latură aproape necunoscută a acestui autor, aceea de cronicar. Volumul însumează mici cronici din diverse domenii, plastică, literatură, teatru, balet, economie, istorie, sport. Umorul specific lui Giono este prezent în fiecare din acestea, indiferent dacă scrie despre economisirea fosforului betelor de chibrit sau despre strategia militară a lui Napoleon.

Best-seller

● Primul roman al americancei Judith Guest, intitulat Oameni de toate zilele, a devenit în timp record un best-seller. Este povestea unui cuplu obișnuit, al cărui fiu, de 17 ani, trebuie internat într-un spital de boli nervoase după o tentativă de sinucidere. Ce-i lipsește acestui adolescent? Ce lipsește Americii pentru a trăi în pace cu ea însăși? Iată problemele pe care le pune această carte care a asigurat un succes fulgerător autoarei. Dar Judith Guest declară: „Banii nu mă interesează. Dar mă săturasem să tot citesc tot felul de povești cu supra-oameni și femei extraordinare, în timp ce viața cotidiană este cu mult mai fascinantă”.

Eyvind Johnson

● Scriitorul suedez, Eyvind Johnson, distins cu Premiul Nobel pentru literatură în 1974, a început din viață la Stockholm, în vîrstă de 76 de ani. El a debutat ca prozator în 1924 cu cartea The Four Strangers, — căreia i-au urmat alte 43 de titluri de cărți, printre care Return to Ithaca și Odyssey, aceeași „repovestită” ca un roman modern. În timpul celui de al doilea război, Eyvind Johnson a scris o serie de povestiri antinaziste.

Din arhiva lui Willy Bredel

● Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea lui Willy Bredel, scriitor și luptător comunist german, autor al romanelor Incercarea, Intîlnire pe Ebru și al trilogiei Rude și cunoscuti (primul volum a fost tradus în limba română sub titlul Părinții), la Eulenspiegel-Verlag din R.D. Germană a apărut autobiografia Faust la Reperbahn, alcătuită din texte cunoscute, materiale noi din arhiva Bredel, amintiri și un eseu de Stefan Hermlin, prezentându-l pe Willy Bredel în primul rînd ca umorist talentat, cu o inepuizabilă tendință de a trăi. După cum anunță revista „Neue Deutsche Literatur”, în acest an va apărea la Kinderbuch-Verlag noulă Anii de ucenicie a lui Peter, despre destulul unui tânăr muncitor din portul Bremen.

Amintirea lui Rudolf Valentino

● În cursul lunii trecute, la Hollywood a fost comemorat, la cîmîntîrul unde este înmormîntat, celebrul actor Rudolf Valentino, care a încetat din viață la 23 august 1926, în vîrstă de numai 31 ani, în urma unei crize acute de ulcer și apendicită. Scrisori, flori, articole în ziare, discursuri au marcat această jumătate de secol de la dispariția din viață, dar nu de pe ecran, a artistului, pe numele său, întreg și originar, Rodolfo Guglielmi Valentino, a întrunit la un moment dat cele mai prodigioase aspecte a ceea ce avea să determine termenul de „vedetă”. Iată-l, în imagine, în filmul care l-a lansat, în 1921, Fiul Șeicului.

Congresul cinematografului de la Lausanne

● De la 1 la 8 septembrie a.c. în aula Colegiului Bethusy (Lausanne) a avut loc cel de-al XVI-lea Congres independent al Cinematografului internațional cu titlul „Nos vedetes d'avant guerre dans 50 films du samedi soir” (vedetele noastre dinainte de război în 50 de filme de sîmbătă seara).

Congresul se va deschide cu Jean de la Lune și participanții vor putea viziona filme de Babst, Julien Duvivier, Jean Renoir, Sacha Guitry, Abel Gance și Pierre Chenal.

AM CITIT DESPRE...

Desincronizare

CIND a pierdut apetitul pentru mărunțisurile din ziare, pentru „ac-tualitățile” care, juxtapunînd banalul și senzaționalul, drama și prostioara, reclama și clișeul vorbirii curente, se constituiau într-o comedie umană coerentă prin însăși incoerența ei, John Dos Passos n-ar mai fi trebuit să scrie. Decrepitudinea s-a manifestat la el prin faptul că nu mai citea — sau, cel puțin, nu mai reținea — știri. În Refluxul secolului, ziarele sînt folosite doar pentru a prelua și reconstitui frazeologia editorialelor ultraconservatoare. Acesta mi se pare a fi simptomul cel mai frapant al anemierii substanței lui epice. Ochiul care fotografia altă dată enormitățile de fiecare zi și izbutea să vadă fața ascunsă a miturilor vieții moderne s-a înțepesat. Conflictul între lumea aspirațiilor și lumea realității încetase să existe atunci cînd revolta împotriva unor nedrepte așezări sociale a fost înlocuită de teama că ele s-ar putea schimba.

Volumele trilogiei U.S.A., Paralela 42, Nouă mîie nouăsprezece și Marile afaceri sînt, în esență, un capitol al celei mai pătrunzătoare și mai bine scrise autobiografii. Poem, roman, colaj, — n-are importanță cum le numim — ele sînt, totodată, filmul panoramic al epocii. Căci eul scriitorului se definea și se forma în procesul trăirii intense a tot ceea ce se întîmpla în jurul lui, pînă la mari distanțe. Atunci cînd s-a produs desincronizarea între bătaia inimii lui și pulsul evenimentelor, John Dos Passos n-a mai fost John Dos Passos.

Momentul rupturii fatale a fost situat de critică imediat după apariția ultimului volum al trilogiei. Era anul 1937 John Dos Passos a plecat în Spania împreună cu Ernest Hemingway și cu Joris Ivens pentru a realiza un film documentar despre războiul civil. Ceva s-a întîmplat atunci, ceva grav. Dos Passos a făcut un volte-face politic, a început să denigreze

cauza republicană în care, pînă atunci, crezuse, a alunecat spre dreapta, din ce în ce mai spre dreapta, pînă în fundătura extremismului. Renegarea l-a condamnat la sterilitate. Este un caz-limită, unic cred în simplitatea lui. Pentru că Dos Passos n-a fost un scriitor oarecare, talentul lui nu era „adaptabil”. Inaugurase fastuos calea largă a literaturii panoramice, a literaturii în care subiectivitatea creatorului este destul de generoasă, de amplă, pentru a cuprinde viața întregului univers și a se confunda cu ea. Cînd nu a mai fost protestatar, faptele și-au pierdut pentru el și hazul, și tristețea, și poezia. A început să creadă în locurile comune pe care altă dată le luase în deridere. Să se închine idolilor de carton aurit pe care îl înfățișase cîndva în toată nimicnicia lor. Ce i-a mai rămas să spună, să strige? Discursuri demagogice, narațiuni fără dramatism, o proză banală prin lipsa ei de durere, de participare.

Declinul secolului folosește la modul „manieră” citeva din procedeele de altă dată. Semnificativ, cîndurile „Actualități” și „Camera obscură” au fost înlocuite — primul, după cum spuneam, prin apologii ale stilpilor reacțiunii și relatări pătimaș denaturate despre evenimentele politice, cel de-al doilea prin istorisirea intitulată „Viața ulterioară și deplorabilele opinii ale lui Jay Pignatelli”.

Lui Jay Pignatelli i se întîmplă tot ce i s-a întîmplat de fapt lui Dos Passos, în anii evocați: pleacă în Spania împreună cu celebrul scriitor George Elbert Warner (recte Hemingway) și cu „cel mai mare documentarist după Eisenstein”, olandezul Dirk de Jaeger (Joris Ivens), mai tîrziu îl moare soția într-un accident de automobil, se recăsătorește, este obsedat de problema îmbogățirii, foștii prieteni se despart de el pentru că nu-l mai pot suporta reacționarismul. O istorisire plată, neinteresantă. Paginile despre asasinarea președintelui Kennedy și a lui Malcolm X, despre cucerirea Lunii sînt oarecare. Informații înșirate ca mărgelile, fără perspectivă și fără fundal.

Istoria literaturii nu va cunoaște decît un singur, mare, inimitabil Dos Passos, autorul trilogiei U.S.A.

Felicia Antip

În articolul precedent, rog a se citi, corect, rîndul 6: „pe care — ne asigură — autorul, presupunînd că și-ar” și rîndul 26: „doar inventatorul unei tehnici de încrucisare”.

„Douăsprezece scaune” pe micul ecran

● Colectivul de creație „Ekran” al Televiziunii centrale din Uniunea Sovietică realizează în prezent un film inspirat din romanul **Douăsprezece scaune** de Ilf și Petrov. Din distribuție fac parte A. Mironov (Ostap Bender) și L. Fedoseeva-Sukšina (madam Grițajeva).

Dicționar de abreviațiuni iugoslave

● La Belgrad a apărut primul Dicționar de abreviațiuni iugoslave. Lucrarea conține aproximativ 5.000 de prescurtări dintre cele mai des utilizate în sîrbocroată, în slovenă, în macedoncană. Toate abreviațiunile sînt traduse în franceză, engleză, germană, spaniolă și rusă. Autorul acestui dicționar practic este Josip Zidar.

O nouă monografie Kipling

● Făcînd o incursiune în viața și opera lui Rudyard Kipling, căruia i-a consacrat monografia recent apărută la editura londoneză „Thames & Hudson”, eseistul englez Kingsley Amis înfățișează dintr-un nou unghi, care echivalează cu o redescoperire, pe marele Kipling, distins în 1907 cu Premiul Nobel. Numeroasele puncte de vedere noi fac din monografia Rudyard Kipling lucrarea cea mai originală și completă care s-a scris despre „cel scriitor imens”, cum îl caracterizează K. Amis.

Artă irakiană contemporană

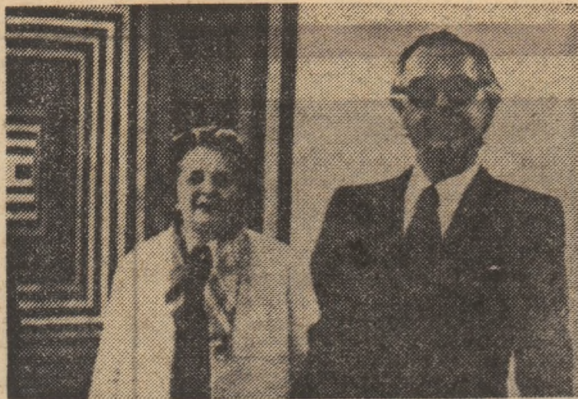
● La Bonn s-a deschis o expoziție de artă contemporană irakiană. Publicul poate contempla 80 de picturi și 20 de sculpturi care exprimă tendințele actuale în plastică unei țări care valorifică și o bogată tradiție seculară.

Vacanța lui Sartre

● Filosoful francez Jean Paul Sartre, care a relatat de curînd, într-un amplu interviu, dificultățile biologice ale bătrîneții sale, s-a retras pentru o scurtă vacanță, împreună cu Simone de Beauvoir, pe insula Capri. În emoționanta mărturisire, în care revista noastră a publicat extrase edificatoare, filosoful militant, aproape total orb, a evidențiat rolul lucid și generos pe care îl joacă tovarăsa lui de o viață, care îl ajută permanent

la lectură și la redactarea noilor lucrări. În imagine, Jean Paul Sartre.

Vasarely la Pecs

● În orașul Pecs din sudul Ungariei, pictorul Vasarely a inaugurat a treia fundație ce-i poartă numele. Clădirea este o fostă mănăstire transformată, la nașterea artistului, în imobil de locuințe. Refăcută și vopsită în alb imaculat, fundația

găzduiește 12 tapiserii, circa o sută de opere originale și foarte multe stampe. „Arta trebuie să fie un bun al tuturor, nu numai al citorva milionari” — declara Vasarely (în imagine, alături de sora sa) la deschiderea expoziției.

Expoziție Sienkiewicz

● La împlinirea a 130 de ani de la nașterea și a 60 de ani de la moartea lui Henryk Sienkiewicz (1846—1916), după cum anunță revista „Zycie Warszawy”, Biblioteca națională a organizat o ex-

poziție dedicată operei acestui clasic al literaturii poloneze. Sînt expuse manuscrisele romanelor *Quo vadis* (1896) și *Cavalerii teutoni* (1900), alcătuite din file separate pe care Sienkiewicz le trimitea spre publicare la diferite reviste dînd indicații pe verso foi pentru zetari. Sînt prezentate fotografii puține cunoscute ale scriitorului — laureat al Premiului Nobel în 1905 — precum și ilustrații la cărțile sale și imagini din filmele pe care le-au inspirat *Lanko muzicantul* (1930), *Cavalerii teutoni* (1960), *Pan Wołodyjowski* (1966), *Prin pustie și junglă* (1973), *Polepui* (1974).

Acolo unde s-a născut David Copperfield

● Casa lui Charles Dickens din Broad stairs, în comitatul Kent, unde marele romancier a scris *David Copperfield*, a fost pusă la vinzare. Clădirea impunătoare cuprinde nu

numai camera unde se culca și cea unde lucra Dickens, dar și alte șapte dormitoare, trei odăi de baie, trei saloane de primire și o sală de biliard.

„Eu, Claudius împărat”, ecranizat

● După romanul *Eu, Claudius împărat* al scriitorului englez Robert Graves, roman care a fost tradus și în limba română, s-a realizat de curînd un film de televiziune în mai multe epi-

sode în care în rolul principal a apărut actorul Derek Jacobi. Scriitorul octogenar s-a declarat satisfăcut de interpretarea lui Jacobi și a apărut alături de acesta la televiziunea engleză.

Pentru sărbătorirea lui Kleist în R.D.G.

● Romanul lui Heinrich von Kleist *Michael Kohlhaas* va fi transpus în R.D.G. într-o operă muzicală. Proiectul aparține compozitorului Kurt Dietmar Richter și libretistului Karl-Heinz Rahn. Premiera este prevăzută pentru octombrie 1976 la Teatrul Kleist din Frankfurt pe Oder, în cadrul Săptămîinii festive organizate în R.D.G. la 200 de ani de la nașterea scriitorului. Editura Aufbau pregătește, în această perspectivă, o ediție de serieri alese în patru volume, în care vor fi cuprinse și scrisorile lui Kleist. Se preconizează, tot în programul săptămîinii festive, o dezbatere asupra problemelor literaturii romantismului și un colocv al asociațiilor de teatru din R.D.G. cu privire la dramaturgia lui Kleist.

O galerie de pictură celebră

● De curînd a fost sărbătorită la New York d-na Betty Parsons, cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la inaugurarea galeriei sale prin care au devenit celebri artiști ca Jackson Pollock, Mark Rothko, Clyfford Still, Bradley Tomlin sau Al Reinhardt.

De notat că „galerista” (care a împlinit 75 de ani) are ea însăși studii aprofundate de pictură și sculptură — la Paris, unde, între alți maeștri, l-a avut și pe Bourdelle, apoi în S.U.A., studiînd cu Archipenko — de unde

competența și „flerul” în a descoperi și promova valori. (În imagine, Betty Parsons.).

Din lirica bulgară

Ștefan Tzanev

Hamlet, secolul XX

Pămîntul are Dumnezeu știe cite miliarde de ani.

Se spune că greutatea lui crește cu greutatea obiectelor ce cad pe el.

Se spune că și Luna o să cadă pe Pămînt.

Se spune că va veni o nouă eră glaciară...

Nimic nu mă surprinde.

Natura ne oferă cu lăcomie exemple de incredibile metafore: la Hiroșima păsările au început să zboare pe sub pămînt ca șobolanii.

Peștii ies din ocean așezîndu-se pe crengile copacilor. Breățele țestoase și-au pierdut

instinctul străvechi de orientare și plutesc disperate pe valurile de nisip ale deșertului.

Lucruri groaznice-s toate.

Pămîntul nu le acordă vreo atenție se-nvrîște, se rotește neîncetat în jurul Soarelui și Soarele se rotește mai departe în spirală...

Soarele — stea de provincie, galaxie de provincie.

Pămîntul — un electron verde pierdut, cîndva, în oceașă mică galaxie.

Și noi — oamenii.

Și noi formăm o galaxie.

Aveam și noi orbitele noastre

degetele noastre care minuesc cu-ndemănare cuțitul

care apasă cu-ndemănare pe trăgaci.

Și în clipa aceasta —

în care vă sărutați sau tăiați piinea sau vă lustruiți ghețele sau formați un număr de telefon sau citiți aceste versuri un om ucide un alt om cineva ucide...

Noi toți îl ucidem și ocel cineva ne ucide pe toți.

Noi toți sîntem părtași la joc. Noi toți sîntem victimele jocului.

Apoi

(dacă nu-l vom ucide și pe opoi...) Istoria omenirii de la Cain la ultimul om ucis

de semenul său — în principal din ultimele douăzeci de secole —

toată această istorie va începe cu prefața „barbaria”, capitolul I.

Universul deschide ochii! Reduce viteza!

Țineți-vă bine!

Căutați puncte de sprijin

în copaci

în flori ne-nflorite

în arbuști

în piie

(sînt bune și firele simple de iarbă)

Țineți-vă bine:

Pămîntul plutește în Cosmos

ca un cap retezat!

În românește de Nicolae NICOARA

În românește de Valentin DEȘU

Nikolai Zidarov

La plecare

Gutuile se coc, asfaltu-ngheață și bolta rece-n lac coboară-acum; gherghinele de garduri se agață, par desenate, fără de parfum.

Dorm bărcile pe cheiurile vechi. În ramuri promoroaca sună sus și băncile sînt goale de perechi, lipsesc îndrăgostiții, șoaapte nu-s.

Drumeții-ngheață, florile-n ghivece. Balcoanele par aripi frînte-n prăzi și troleibuzul cu prăjina rece alunecă prin ceața de pe străzi.

S-a dus și toamna — ca într-o romanță, ca-ntr-o reclamă-nvîlăuită-n fum și trotuarul se îmbracă-n gheață, aeroportu-i casa ta acum.

În el stai trist, privești afară. Simți singele răcindu-ți-se-așa. Tot ce-ai pierdut în viața-primăvară îți va putea întoarce toamna ta?

Matei Șopkin

Timovgrad

Acesta e orașul meu. Acești coloși ca din legende s-au născut! În liniști lantra susură povești, răcoarea curge peste stînci tăcut.

Mari porți de piatră își deschid altarul în fața mea, sub pasul meu tirziu. Eu sînt aici și țor, și cronicarul, trecute veacuri în adînc le știu.

Aici puterea-mi peste tot se-ntinde, eu dau culoare-eromă, gust și viers, și sufletu-mi se stînge și se-aprînde în ultimul și-nțiu-mi univers!

Dimităr Vasilev

Femeia tristă

Nici veselă n-o wreau, nici plînsă. Femeia tristă e frumoasă: ca universul nepătrunsă, tăcută și misterioasă.

Domolă, tulburată-n sine, enigmă-a răzvrătirii mute ca o-nserare-n văi virgine. Risu-oboșește-atit de iute,

lar plînsul mi-ndirjește firea Femeia tristă-mi dă duioasă ce nu-mi pot da nici fericirea nici gloria gălăgioasă.

În românește de Valentin DEȘU

Koniu Sevon

Un marș în insomnie

Nu-mi pasă, doamne, nici că-mi pasă de pații voștri ironici, neabosiți în urma mea, de vorbele cu care mă slichiuți în cafenea. În gura voastră ideile sînt boală serioasă, dar nu mă prăpădesc eu de ea.

Epiderma sensibilă mai bine ferți-o cuminți sînt lucruri mai de seamă ca ființa voastră-mi pare, precum există alcooluri mai tari ca în pahare. Pînă la lacrimi mă exaltă aburii mării fierbinți

sub jucăușa vîntului suflare. Lăsați-mi cuiburile clădite doar pe jumătate, șortul bălîțat al pămîntului nostru străbun. Hăituit de colții insomniei mele ingrate, incerc să m-agăț de plînsul pescărușilor, dacă se poate de plopilor cerniți sub vâluri, de piinea răscoaptă în vatra incinsă. Iar dacă lumea asta nu-ncape în palma curată, eu, cel puțin, să rămîn cu mina întinsă.

În românește de Mihail MAGIARI

Întrerupeți campionatul, avem motive serioase...

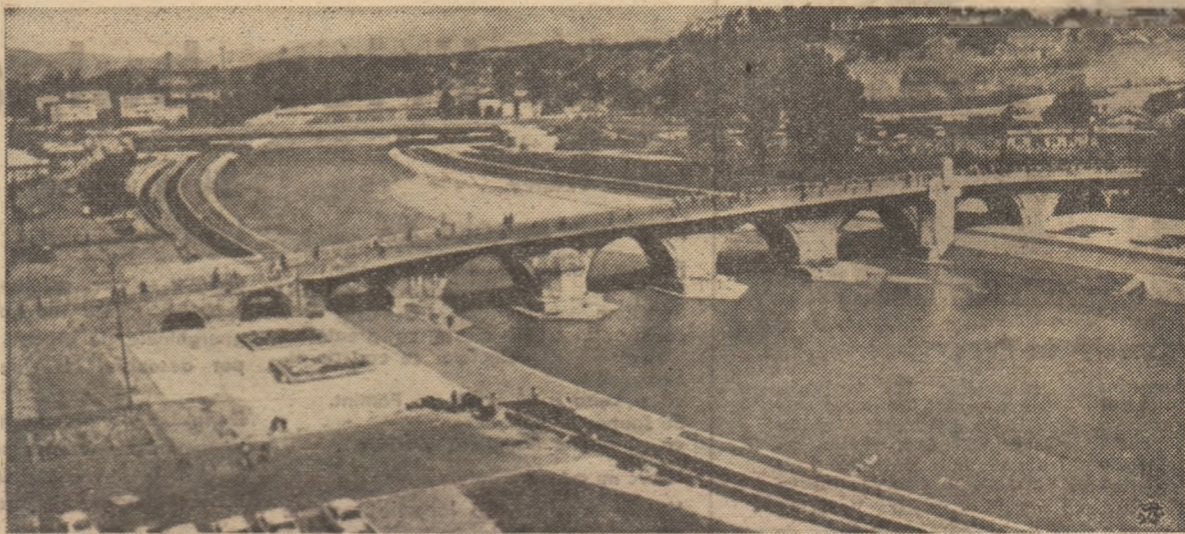
• VĂ ROG, întrerupeți campionatul (doar de-atâtea ori ați făcut-o fără să fie nevoie și fără să vă roage nimeni). La Vaslui, între 2—11 septembrie are loc festivalul umorului și nu se cade să lipsească de lângă cotul lui Puiu Călinescu, comicul Constantin Teacă, binecunoscut tuturor din clipa cînd a apucat taurul de mîini și de picioare, cum zice proverbul ăla frate cu zicala strînge bani albi pentru vin roșu, etcetera și așa mai de demult. Frunzele nucilor și frunza viei au intrat în ceasul de vecernie, miroase a riu de lebede curgînd pe deasupra Siretului care se varsă în Dunăre tocmai în dreptul lui F.C. Galați, care-și serbează patru etape în divizia A și zero puncte, cu golaverajul 1—12, ceea ce înseamnă un gol primit drept în moaiele capului de fiecare harnic și talentat jucător. Nu trebuie să lipsească în aceste zile de la Vaslui nici echipa Rapid, crabul cu clește de nisip al Giuleștiului, în frunte cu marele cupletist Zalupea, acompaniat la un acordeon cu toate clapele negre de cițiva înși din conducerea clubului care, atunci cînd au preluat friiele, nu știau pe ce stradă se află sediul, fiind nevoiți să întrebe din om în om și din gară-n gară unde joacă Răducanu. Noroc că n-a avut trenul întîrziere, fiindcă l-ar fi găsit pe Tamango inginer de zbor frumos prevestind timp urît.

La festivalul umorului, oameni de meserie se chinuiesc să facă lumea să ridă. Nu-nțeleg de ce se chinuiesc! Ce, nu mai sînt locuri la F.C. Constanța sau la Iași? La Arad, trupa e completă, regizorul Manolache, smuls de pe centura Ecuatorului unde le spune elefanților gluma aia cu Bulă udind gazonul înaintea meciului cu Spania din 1962, îi lansează pe Leach și Tisa în filmul western Baba U.T.A. în tricouri și chiloți de tablă.

Întrerupeți, vă rog, campionatul.

La Vaslui, care nu-i departe de Huși cu dealurile lui foarte apropiate nouă, se bea un pahar de Zghihara. Zghihara e un vin cu clipe aurii și clipe roșii, în jur de zece grade și opt litri pe-o măsă de jucător berlinez (de la restaurantul Berlin). În genunchi și cu lacrimi în ochi, în numele a cel puțin patru titulari din echipa națională și vreo doi-trei antrenori prieteni: întrerupeți, vă rog, campionatul. Două zile. Nu trei, că a fost recoltă frumoasă, dar nici așa s-o prăpădim dintr-odată, că vin meciurile alea de calificări: Crăciunul, Revelionul... Observați, n-am scos o vorbă de Iugoslavia și Spania, că n-avem treabă cu ăia. Noi jucăm altceva.

Fănuș Neagu

Poduri peste Vardar, în Skopje

Serile de poezie de la Struga

STRUŠKI večeri na poezijata". „Struga poetry evenings", „Strujskie večera poezii", „Soirées poétiques de Struga" — iată o poliglotă formulă magică pe care o auzi pretutindeni în Iugoslavia în luna august, acum pentru a cincisprezecea oară, căci cincisprezece ediții a atins „Festivalul de poezie de la Struga", una dintre cele mai importante manifestări poetice, nu numai pentru R.S.F. Iugoslavia, dar pentru toate țările în care poezia ridică prețul vieții și demnității omului. Nu puțini dintre poeții care sosesc la Struga vin la acest festival pentru a doua sau a treia oară. Se recunosc pe stradă și se îmbrățișează, se cunosc poate de de alte festivaluri, de la „Toamna poeziei varsoviene", de la Knokke-le-Zoutte, sau de aiurea. Există însă ceva aparte care îi cheamă la Struga, poate acel dor după sud, țiga za iug, cum sună în macedoneană, „tînga", nostalgia din versurile poeziei lui Konstantin Miladinov, cu care se deschide festivalul. Există apoi și acest lac de lacrimă al Ohridului, și vechiul oraș al Ohridului (cu bisericile sale vechi, cu abundența de arginturi și de perle, cu specificul său aer oriental), și tot aici sînt Struga, Bitolia, Macedonia însăși, care cheamă în mintea noastră atîtea date din sfera istoriei și din cea a culturii nu mai puțin. Kiril și Metodiu puneau aici bazele culturii slovene. La o mie de ani după aceea, Konstantin Miladinov mîlădia versul în limba națională, în graiul său natal de la Struga; grai pe care avea să-l consacre definitiv, ceva mai tîrziu, poetul Kosta Racin. O limbă de aur în care scriu acum atîția poeți talentați ai Macedoniei, cum sînt Blaje Koneski, Radovan Pavlovski, Cedo Jakimovski, Gane Todorovski, Ante Popovski, Iovan Koteski, Aco Šopov și alții.

Iată așadar pentru a cincisprezecea oară la Struga peste 60 de poeți veniți din 20 de țări; lor li s-au alăturat cei 120 de poeți din toate republicile Iugoslaviei. Apoi un număr impresionant de ziariști care au scris zi și noapte despre festival, au luat interviuri, au transmis redacțiilor poezii. Mai multe posturi de televiziune au preluat aproape integral programul manifestărilor, un numeros public a umplut sălile. Ca la adevăratele olimpiade, s-a aprins și la Struga la „Casa poeziei" o flacără, nestinsă pe toată durata festivalului, și apoi încă nestinsă în amintirea noastră, iar pe cele două maluri ale râului Cerna Drina au filăit drapelurile (în ziua sărbătorii noastre naționale tricolorul flutura sub un cer limpede). Au fost și premii, ca în fiecare an. Vestita „Cunună de aur", ai cărei laureați au fost în trecut poeți ca Rojdestvenski, Miodrag Pavlović, Auden, Neruda, Montale, Senghor ș.a., a revenit acum francezului Guillevic, iar premiul „Frații Miladinov" poetului macedonean Aco Šopov.

LA ÎNCEPUT festivalul te uluiește, programul este foarte încărcat, faci atîtea cunoștințe cîte ți-ar fi suficiente pentru discuții de săptămîni întregi. Auzi poezie în toate limbile posibile, participi și la simpozionul cu tema „Ispiriile poetului în fața viitorului", iei parte la prima noapte non stop de poezie de la hotelul Biser (Perla), apoi la recitalul de poezie albaneză, de poezie finlandeză, de poezie macedoneană, la deschiderea expoziției cu cărțile participanților etc., etc. Abia ai timp să urmărești programul, treci de la o discuție la alta, vorbești și limbi pe care nu le-ai mai vorbit; cu danezul Uffe Harder (un poliglot absolut care s-a decis să învețe și limba română) discuți despre poezia suedezului Lars Gustafsson, cu belgianul André Domns despre Gongora, cu Jan Witan despre tînăra poezie poloneză. Mateja Matevski, Gane Todorovski, Aco Šopov, Iovan Strezovski și alții, dintre gazde, te întreabă despre poeții români pe care i-au citit și i-au cunoscut.

Alți prieteni ai românilor, Adam Puslojić și Taško Sarov, care au tradus atîta poezie și proză românească, te însoțesc pretutindeni, te prezintă, îți vorbesc despre proiectele lor, îți cer noutăți din țară. Guillevic, înconjurat în permanență de o armată de fotoreporteri, îți mărturisese impresii din România. La fel Kahlau, a cărui poezie este cunoscută cititorului român. Sînt în festival și Ianis Ritsos și sovieticul Bulat Okudjava, Fazil Husmu Daglardja din Turcia, Fati Said din Egipt, Manuel Scorza

din Peru, Félix Pinta Rodriguez din Cuba, Filipo Acroca și Roberto Sanesi din Italia, Herbert Kuhner din S.U.A., Pertti Neiminen din Finlanda, Jean Louis Depierris din Franța și mulți alții. Participă și poeți dintre cei mai cunoscuți din toate republicile Iugoslaviei: Miodrag Pavlović, Octav Davićo, Stevan Raicović, Ivan Lalić, Goran Babić, Radomir Andrić. Ospitalitatea gazdelor este impecabilă, locuim în cele mai bune hoteluri, sîntem înconjurați de atenție. Singurul lucru obositor este abundența de puncte pe care le conține programul. Mergem să vedem un film cu laureați din edițiile precedente, în aceeași seară asistăm și la „incoronarea" lui Guillevic, la vechia biserică Sfînta Sofia din Ohrid, a doua zi este prevăzută o excursie cu vaporasul la Sf. Naum și așa mai departe.

Însă peisajul și atmosfera din jur răsplătesc toate eforturile. Pe o superbă insulă se desfac sticle cu vin negru, vinul Tîga za iug, vinul poeziei, păstrat vreme de un an de zile numai pentru poeții de la festival și pentru această petrecere. De cite ori ai auzit frumoasele cîntece macedonene, ai început deja să cunoști unele texte. Pe insulă se încinge o fantastică horă, „și nu era, zău, nimănui în piept inima rece", ar trebui să spun. A doua zi ne risipim în mai multe grupuri, mergem să citim prin diverse localități din Macedonia. Cel mai invidiat este grupul destinat pentru Kavadarje, o vestită capitală a vinului. Pe geamul mașinii vezi peisajul macedonean, stîncos, auster, brăzdat însă de numeroase riuri, un pămînt împădurit de podgorii. Peste tot sînt și ruinele unei antice civilizații. Undeva trecem prin apropierea Heracliei și ne amintim de Heraclea noastră pontică. La Strumița, unde ajung, altă întîlnire cu cititorii. Se-nțelege, înfilnim și aromăni. Unul îți umple mereu paharul cu vin sau ar vrea să-ți fii oaspete. Întoarcerea la Skopje, în acest oraș reconstruit din temelii după nimicitorul cutremur, alte recitări, alte manifestări în program.

TREBUIE să subliniem importanța care se acordă aici în Macedonia tuturor manifestărilor culturale. Festivalul de poezie este dublat de un „Seminat de limbă, literatură și cultură macedoneană", seminar internațional, cu 120 de participanți, apoi de un Simpozion al traducătorilor de literatură macedoneană, care se ține la Tetovo și de o Tabără internațională de pictură, la Strumița. După Struga încep festivalurile de poezie și în celelalte republici ale Iugoslaviei, festivaluri care au tot un caracter internațional, alte colocvii de cultură și literatură, alte întîlniri. Toate acestea vorbesc despre o uriașă investiție culturală, ale cărei roade sînt evidente. Cărțile principalilor autori macedoneni, de exemplu, sînt traduse în numeroase limbi, iar orice bun scriitor din Iugoslavia își poate arăta șapte sau opt ediții străine ale romanelor sale, sau ale culegerilor sale de versuri.

Cea mai importantă manifestare rămîne însă, cum spunem, Festivalul de la Struga. Pentru el există în Macedonia o comisie specială, investiții speciale, pentru acest festival se construiesc edificii speciale, se editează cărți. De la un an la altul, Struga devine tot mai cunoscută, acest oraș trăiește prin poezie și pentru poezie, așa cum lacul Ohrid există prin frumusețe și pentru frumusețe. Imaginea spectacolului plurilingv de poezie care se desfășoară pe acel pod luxuriant luminat, a intrat în toate cataloagele turistice ale Macedoniei. Această imagine rămîne în amintirea tuturor poezilor care au trecut pe la Struga, între care românii nu sînt puțini. Întors acasă recitești pliantele, cărțile, programul, clasifici cărțile de vizită, monologhezi discuțiile neîncheiate, îți promiți să citești cît mai curînd toate poeziile aduse, să faci traduceri, să scrii despre tot ce ai văzut. Îți propui, poate, în secret să începi chiar o nouă poezie, să te îndrepți spre alte modalități de expresie, căci poezia ascultată acolo te-a tulburat, te-a plasat dintr-odată într-o sferă ciudată, îți propui să vorbești tuturor despre acest minunat spectacol al poeziei contemporane universale. Și dacă reușești să le faci, vei fi fericit.

Dinu Flămând

„România literară"

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU